

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

☐

ดีมาก

☐

ดี

☐

ดีเยี่ยม

☒

ปานกลาง

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดิน
และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

โดย

อังคณา หวดศรี

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร. บังอร ศิริสัตกุลชัย)

วันที่ 21 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2554

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พหล ศักดิ์ชะทัศน์)

วันที่ 21 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2554

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร. วีรศักดิ์ ปรงคติ)

วันที่ 21 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2554

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรทัย มิ่งทอง)

วันที่ 21 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2554

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จำเนียร บุศราช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 21 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2554

ชื่อเรื่อง	บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอรรณพ หวลศรี
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.บังอร ศิริสัตย์ลักษณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง 3) ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสในชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 109 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในระหว่าง 40-49 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรสแล้ว มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 2 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากการประกอบอาชีพต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มีจำนวนพื้นที่ถือครองระหว่าง 1-5 ไร่ อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหัวทุ่งเป็นระยะเวลามากกว่า 40 ปี ไม่มีการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการ เป็นสมาชิกกลุ่มป่าไผ่ กลุ่มป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง และกลุ่มเกษตรยั่งยืน มีความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 9 ครั้งขึ้นไปต่อปี ได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานของรัฐ ไม่เคยติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยร่วมปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนโดยใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งคั้นน้ำที่ใช้เพื่อทำการเกษตร เป็นแหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก และมีทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปฏิบัติปานกลางในประเด็น 1) การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า

ไม้2) การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน 3) การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 5) การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตามลำดับ

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

สำหรับการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวมในระดับน้อยที่สุด โดยมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการเกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้งอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาน้อยที่สุดเป็นการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย และชาวบ้านชาวบ้านไม่เข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกต้อง สำหรับข้อเสนอแนะควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่เด็กและเยาวชน และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ควรเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบผสมผสานการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ เอกชน ร่วมกับคนในชุมชน

Title	Role Of The Community In Forest Resource Conservation: A Case Study Of The Huathung Community, Chiangdao District, Chiang Mai Province
Author	Miss Angkana Hounsee
Degree of	Master of Science in Sustainable Land Use and Natural Resource Management
Advisory Committee Chairperson	Dr. Bangon Sirisunyaluck

ABSTRACT

The objectives of this study were to explore: 1) the role of the community in forest resource conservation; 2) forest resource utilization of Baan Huathung community; 3) factors affecting the role of the community in forest resource conservation; and 4) problems encountered and recommendations on forest resource conservation. A set of interview schedules was used for data collection administered with heads or their partners from 109 households in Baan Huathung in Chiangdao district, Chiang Mai province, as obtained through random sampling. Collected data were then analyzed by using the software packaged program.

Results of the study revealed that more than half of the respondents were male, aged 40-49 years, elementary graduates and married with 2 family members. Farming was their main occupation and had a monthly income of 5,000 baht and less. Most of these respondents owned a land area of 1-5 rai and had been living in Baan Huathung community for more than 40 years. The respondents did not hold any official position but were only members of community groups such as the Pa Phai group, Baan Huathung forest group and sustainable agriculture group. Perception of information about forest resource conservation took place in at least 9 times a year with most of the respondents used to attending training programs on forest resource conservation organized by government agencies although most of them admitted that they had never contacted nor coordinated with others on this aspect. In addition, most respondents had experienced community forest conservation by participating in tree planting activities during important occasions. They also admitted that they had obtained benefits from community forests as source

of water for agriculture, for food and for medicinal plants. The study also found that majority of the respondents had a high level of knowledge and understanding of forest resources and most of all, maintained an over-all good attitude towards forest resource conservation.

The study also found that over-all, the respondents had played actual roles in forest resource conservation at a moderate level in terms of 1) promoting and supporting forest resource conservation; 2) providing knowledge of forest resource conservation to the general public; 3) initiating the advocacy on forest resource conservation; 4) disseminating information about forest resource conservation; and 5) coordinating about forest resource conservation, respectively.

Results of the study on the factors affecting the role of the community in forest resource conservation, showed that having an official position in the community, experience in participatory community forest conservation and obtaining benefits from forest resource conservation, were significantly related to this community role in forest resource conservation ($p < 0.01$).

As to the study on the problems and recommendations, it was found that the respondents had problems about forest resource conservation at an over-all low level. The main problem was indicated to be the occurrence of forest fires during the dry season which was at the moderate level and was followed at a lowest level by sneak cutting of trees for building homes and villagers having no proper understanding of forest conservation. Concerning the recommendations of this study, a training program should be organized that would provide knowledge of forest resource conservation to children and youth. In addition, government agencies and the private sector should participate in implementing projects on this issue in an integrated manner between the government officials and private sector and the people in the community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างสูงจากท่าน อาจารย์ ดร.บังอร ศิริสัญลักษณ์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยหาวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งให้กำลังใจผู้เขียนด้วยความเมตตา ตั้งแต่เริ่มทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์ทะทัศน์ อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ ที่กรุณาเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์คุณหญิง ลำปาง ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัยที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ทั้งได้กรุณาให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางจนวิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน ที่กรุณาอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และทัศนคติ ตลอดจนประสบการณ์ ทางด้านวิชาการ แก่ผู้ศึกษาดลอดระยะเวลาที่ลงเรียนกระบวนวิชาต่าง ๆ

ขอกราบขอบพระคุณ นายอินทรีย์ และนางเรณู หวลศรี บิดา มารดา ที่กรุณา อบรมสั่งสอนให้กำลังใจต่อผู้ศึกษาด้วยความรักและความห่วงใย ขอกราบขอบพระคุณ คุณดวงใจ สุภานันท์ ที่ได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ความ ช่วยเหลือและให้กำลังใจในทุกด้าน จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย

นางสาวอังคณา หวลศรี

กรกฎาคม 2554

สารบัญ

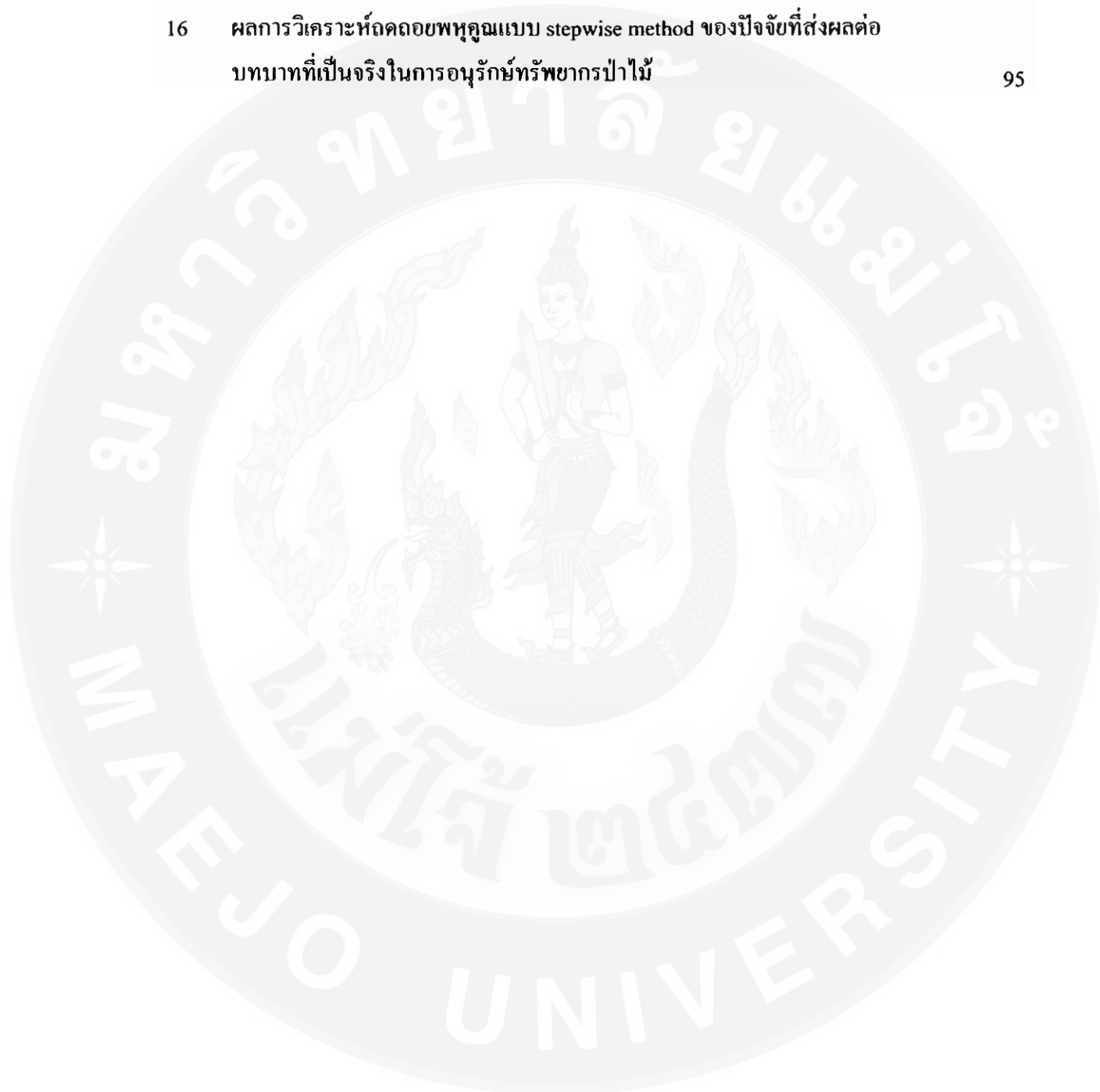
	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	8
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
แนวความคิดเรื่องบทบาท	9
แนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	15
แนวความคิดเรื่องป่าชุมชน	32
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
กรอบแนวคิดในการวิจัย	50
สมมติฐานการวิจัย	51
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	52
สถานที่ดำเนินการวิจัย	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52

	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	53
การทดสอบเครื่องมือ	56
การวิเคราะห์ข้อมูล	58
บทที่ 4 ผลการวิจัย	61
ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล	61
ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล	69
ตอนที่ 3 ทักษะที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล	70
ตอนที่ 4 บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล	73
ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล	86
ตอนที่ 6 ปัจจัยส่งผลกระทบต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล	88
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	96
สรุปผลการวิจัย	96
อภิปรายผลการวิจัย	100
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	104
บรรณานุกรม	106
ภาคผนวก	112
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	113
ภาคผนวก ข ผลการทดสอบความเชื่อมั่น	124
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	128

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ	63
2	จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม	66
3	จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะปัจจัยเสริม	68
4	จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าไม้	69
5	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของผู้ให้ข้อมูล	71
6	ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล	74
7	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	76
8	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	79
9	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ผู้ให้ข้อมูล ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	81
10	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	84
11	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ ประชาชน	85
12	จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	87
13	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์	89
14	สัญลักษณ์ทั้งหมดของตัวแปร	90
15	เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่ใช้ในการวิเคราะห์	94

- 16 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ stepwise method ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ
บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

I กรอบแนวคิดในการศึกษา

50

บทที่ 1

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งซึ่งเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ อย่างแยกไม่ออก ประโยชน์ของป่าไม้นอกจากปัจจัยสี่ที่สำคัญแล้วยังมีประโยชน์เชิงนิเวศวิทยาในฐานะเป็นตัวควบคุม หรือรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมด้วย (Per-Olove and Howe, 1979) กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ป่าไม้ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อทุกสรรพชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ผู้เป็นทั้งสัตว์โลกและสัตว์สังคมที่อาศัยปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีพ แม้ยามที่คนเข้าอาศัยร่มไม้ ใช้ดอกผลเป็นอาหาร ใช้ไม้จากป่ามาเผาทำพิธี ป่านั้นก็ไม่เคยกล่าวล่ำเลาะบุญคุณ แม้ว่าคนที่จะทำลายป่าก็ตาม (ปลอดประสพ, 2541) ดังนั้นป่าไม้จึงเปรียบเสมือนขุมทรัพย์ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบเขตป่า นั้น ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะของทรัพยากรส่วนรวม ซึ่งพิจารณาได้ 2 ประเด็นคือ หากเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐที่ไม่ได้ให้สัมปทานแก่เอกชนรายใด การขาดการควบคุมดูแลที่เพียงพอทำให้ไม่สามารถกีดกันผู้บริโภคที่ไม่ได้จ่ายเงินได้ คือเปรียบเสมือนสาธารณะสมบัติทุกคนสามารถที่จะเข้าไปดัดแปลงใช้ประโยชน์จากป่าได้ เช่น ตัดไม้ในป่า เก็บพืชผัก พันธุ์ไม้ แร่ธาตุจากป่า เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) ถ้าสังคมมนุษย์มีการใช้หรือการบริโภคทรัพยากรป่าไม้มากเกินไป อาจทำให้ดุลทางธรรมชาติถูกทำลายไป จะมีผลกระทบตามมาต่อมนุษย์เช่น ความแห้งแล้ง และอุทกภัยตามมา ถ้าใช้อย่างชาญฉลาดจะทำให้ทั้งสองอยู่ด้วยกันได้อย่างสมดุล ในปัจจุบันจำนวนประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้การใช้ประโยชน์จากป่าไม้เพิ่มขึ้นจนเกินกำลังการผลิตของป่า และขาดสภาพความสมดุล และยิ่งไปกว่านั้นป่าไม้จำนวนมากถูกถากถางเพื่อนำพื้นที่มาใช้ในการเพาะปลูก สร้างที่อยู่อาศัยและประโยชน์อื่น ๆ ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศทำให้เกิดความแห้งแล้งและภาวะน้ำท่วม ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ทำลายชีวิต และทรัพย์สินทั้งมวลอย่างรุนแรงนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เอง มนุษย์จึงได้มีการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่มีการสร้างขึ้นมาทดแทน จึงส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้มีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่อง (จันทนา, 2539)

การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยหลักวิชาการอื่น ๆ มาผสมผสานเข้ากับนโยบายป่า และอาศัยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล นอกจากนี้ในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของธรรมชาติพบว่า การมีส่วนร่วมของสาธารณชนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรจะมีบทบาทในเรื่องนี้ เพื่อให้การพัฒนาและการแก้ไขมีผลที่ยั่งยืน ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ

วางแผนดำเนินงาน การตัดสินใจ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น อันได้แก่ ดิน น้ำและป่า ในฐานะเป็นเจ้าของ เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์และเป็นผู้ทำนุบำรุงรักษา โดยหน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนตามความจำเป็น ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้และปัญหาความขัดแย้งในการแข่งขันทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างรัฐกับชุมชน หรือชุมชนกับชุมชน ก็จะคลี่คลายลงและหมดไปได้ในที่สุด (พงษ์ศักดิ์, 2540) เพราะสำหรับชาวบ้านแล้ว ป่าช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเห็นได้ชัด ให้พื้น ให้พลังงาน ให้ไม้สำหรับก่อสร้าง ให้ไม้ไผ่หรือหวายสำหรับทำเครื่อง จักสาน สัตว์ป่า หน่อไม้ และเห็ดตลอดจนผักป่าต่าง ๆ ช่วยให้อาหารมีรสชาติขึ้น ยามเจ็บไข้ได้ป่วยสมุนไพรจากป่าช่วยรักษาโรคได้ (มูลนิธิโลกสีเขียว, ม.ป.ป.) จนมีผู้กล่าวกันว่า “ ป่าคือแหล่งอาหาร อนุรักษ์โรค และวัตถุปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เปรียบได้กับซูเปอร์มาร์เก็ตและร้านขายยาของชาวเมือง” (ฉลาดชาย, 2532)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนดเป้าหมายการบริหารและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ของประเทศร้อยละ 40 โดยกำหนดเป็นพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งพื้นที่นี้จะต้องสงวนไว้โดยไม่แตะต้องหรือประโยชน์ใด ๆ และจะให้มีพื้นที่ป่าเศรษฐกิจที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8(พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดเป้าหมายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพที่ที่ยั่งยืนไว้หลายประการ ที่สำคัญคือ ให้กระจายอำนาจการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมกิจกรรมที่เกื้อกูลสิ่งแวดล้อม และให้ดูแลความหลากหลายทางชีวภาพ จากเป้าหมายการจัดการทรัพยากรป่าไม้นี้ได้มีแนวทางในการสนับสนุนให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยประชาชน และผู้นำในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนและผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับป่ามากที่สุด

ความสำคัญของปัญหา

ลุ่มน้ำปิงเป็นลุ่มน้ำสำคัญทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ทั้งในบทบาทการเป็นแหล่งต้นน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาหล่อเลี้ยงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในบริเวณโดยรอบ ลุ่มน้ำแม่ปิงมีต้นน้ำมาจากคอยด้วยที่ติดชายแดนพม่า ไหลไปทางทิศตะวันออกสู่ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ในพื้นที่ลุ่มน้ำอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ นี้มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ตามระดับความสูงต่าง ๆ กันไป จุดสูงสุดของพื้นที่คือคอยเชียงดาวที่ชาวบ้านเรียกคอยหลวง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว มีความหลากหลายของระบบนิเวศป่าไม้ ทำให้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่มีการตั้งถิ่นฐานแตกต่างกันไปตามวิถีการดำรงชีพตามสภาพแวดล้อม ชาวบ้านมีวิถีการใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการยังชีพ การปลูกข้าว ห่ออาหารการกินจากป่า แม่น้ำ มีการเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้โดยสะดวก

ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 537 (พ.ศ.2516) ออกตามความใน พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 และได้จัดการวางโครงการเป็นป่าสัมปทานไม้สักให้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2515 และจัดเป็นป่าสัมปทานไม้กระยาเลยให้กับบริษัทป่าไม้จังหวัด เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2516 การอนุญาตให้มาทำไม้ในครั้งนั้นเป็นเหตุทำให้ป่าไม้บริเวณป่าคอยเชียงดาวตลอดจนป่าบ้านหัวทุ่งถูกตัดฟัน โค่นล้มและถูกบุกรุกแผ้วถางหนักลงไปมาก ทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง และเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2518 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติกำหนดให้ป่าเชียงดาวเป็นป่าต้นน้ำลำธารชั้นหนึ่ง ห้ามมิให้มีการสำรวจตัดเลือกไม้ รวมถึงการอนุญาตใดๆ โดยเด็ดขาด ด้วยเหตุเนื่องจากป่าของพื้นที่มีสภาพภูมิประเทศในเขตเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน มีสภาพป่าหลายชนิดหลายประเภท มีความหลากหลายทั้งทางด้านพืชพรรณของป่าอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นป่าต้นน้ำ ดังนั้นในปี พ.ศ.2519 กรมป่าไม้จึงได้จัดส่งนักวิชาการป่าไม้เข้าไปสำรวจสภาพป่าและดำเนินการตามลำดับขั้นตอนให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั้งนี้ภายใต้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 (ปัจจุบันได้ปรับปรุงแก้ไขเป็นพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าปี พ.ศ. 2535)จนกระทั่งปี พ.ศ.2521 จึงได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้บริเวณป่าคอยเชียงดาว ซึ่งครอบคลุมบ้านหัวทุ่งด้วย เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยเรียกว่า “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่”

ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรประมาณ 149 ครัวเรือน ชุมชนบ้านหัวทุ่งตั้งอยู่ที่ราบชายขอบของผืนป่าขนาดใหญ่ประกอบไปด้วยคอยหลวงเชียงดาว และคอยนาง สภาพพื้นที่และขอบเขตของการจัดการป่า

ชุมชนบ้านหัวทุ่ง ครอบคลุมพื้นที่ป่าประมาณ 4,000 ไร่ จัดเป็นพื้นที่ป่าใช้สอย 2,000 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์อีกประมาณ 2,000 ไร่ โดยมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 400 - 800 เมตร สภาพป่ายังคงเป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างจากในในอดีตเมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา สืบเนื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งการทำสัมปทานไม้ การลักลอบตัดไม้ การทำไร่เลื่อนลอย กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ผลที่ชัดเจนที่สุดคือ แหล่งน้ำที่ชาวบ้านเคยใช้สอย ทำการเกษตรกลับเหือดแห้ง คนดื่มน้ำอาเจียนน้ำใช้บ้างเล็กน้อย ขณะที่คนปลายน้ำกลับไม่มีน้ำใช้สอยเลยเพราะน้ำไม่เพียงพอ ปัญหาเช่นนี้ทำให้ผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้นได้ชวนชาวบ้านร่วมกันประชุมหาทางออก ที่ปลายทางของการจัดประชุมครั้งนั้น ทำให้มีการนำเอาระบบเหมืองฝายซึ่งเป็นระบบการจัดการน้ำดั้งเดิมของชุมชนเข้ามาใช้อย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการตั้งหัวหน้าเหมืองฝายขึ้นมารับผิดชอบดูแลป่าต้นน้ำ และคอยปราบปรามการลักลอบตัดทำลายไม้ หลังจากที่ชุมชนได้ริเริ่มมีการดูแลจัดการป่ามาเกือบ 35 ปี นับตั้งแต่สมัยที่มีการสัมปทานป่าจนกระทั่งประกาศยกเลิกสัมปทานและประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวงเชียงดาวนั้น รูปธรรมของการจัดการป่าโดยชุมชนยังไม่ชัดเจน ชาวบ้านพยายามรักษาป่า แต่ก็ไม่สามารถจัดการได้อย่างจริงจัง และเห็นผล จนเมื่อมีการประกาศจัดตั้งป่าชุมชนของเครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนืออย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2540 โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลรักษา ประกาศขอบเขตพื้นที่และมีกฎระเบียบอย่างเป็นทางการขึ้น จุดดังกล่าวส่งผลทำให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของการรักษาดูแลทรัพยากร ขณะเดียวกันบทเรียนจากอดีตที่ป่าเสื่อมโทรม น้ำเหือดหายนั้นก็ได้กระตุ้นเตือนให้ชาวบ้านหวงแหนและไม่ต้องการที่จะให้เหตุการณ์เช่นเดียวกันเกิดขึ้นอีก “ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง” จึงเกิดขึ้นในปี 2540 กระบวนการจัดตั้งป่าชุมชนจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีเจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนมาให้ความรู้ คอยดูแลชาวบ้าน โดยชาวบ้านจะเป็นผู้ออกแบบ กำหนดกฎระเบียบ กติกาในการดูแลรักษาป่าด้วยตนเอง แต่ในชุมชนเองก็ยังคงมีการลักลอบตัดไม้อยู่ มีทั้งคนเห็นด้วยกับการจัดการป่าและไม่เห็นด้วย และด้วยความคิด มุมมองที่ต่างกันเช่นนี้เอง สำหรับคนที่เห็นด้วยก็พร้อมเข้าเป็นแนวร่วม คอยเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลป่า ส่วนคนที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดการป่า ก็ยังคงเลื่อยไม้ขายอย่างไม่เกรงกลัว สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนเช่นนี้ ทำให้ผู้นำชุมชนต้องหารือร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ หาแนวทางที่จะยับยั้งและควบคุมคนที่จะลักลอบตัดไม้ วิธีการอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา คือ การหาแนวร่วม ขยายผลกับคนเลื่อยไม้ การจัดการป่าชุมชนบ้าน หัวทุ่ง ได้ขยายผลไปทั่วชุมชน จากคนไม่กี่ชีวิตที่เอาใจมาสู้ร่วมกัน จากการต้องทำงานอย่างหนัก ในการเฝ้าระวังดูแลป่า และการต้องทำงานขยายผลสร้างความเข้าใจให้คนอื่น ๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมจัดการป่า และแม้ว่าจะต้องใช้เวลากว่า 2 ปีในการทำ

ความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อให้เห็นประโยชน์ คุณค่าจากป่า แต่ก็นับเป็นช่วงเวลา 2 ปีที่คุ้มค่า เพราะได้สร้างแนวร่วม และขยายผลเกิดสมาชิกกลุ่มจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยทุ่งทั่วทุกหลังคาเรือน และสำคัญยิ่งกว่า คือความสมบูรณ์ของป่ากลับคืนมาดังเดิม

การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ “ดินน้ำป่า” เป็นบทบาทที่ชาวบ้านหรือ ภาคประชาชนได้ทำมาตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการดิน การฟื้นฟูสภาพดิน การจัดสรรเกี่ยวกับที่ดินทำกิน จัดการน้ำ ด้วยระบบเหมืองฝาย และการจัดการป่าในรูปแบบต่าง ๆ เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ทำกันมาโดยตลอด หลายพื้นที่เกิดความขัดแย้งกับกฎหมายของรัฐที่เข้าไปจัดเส้นการจัดการป่าด้วยตัวเองทั้ง ๆ ที่การจัดการป่า เป็นของชาวบ้านมาโดยตลอด ชาวบ้านอาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากิน การเลี้ยงชีพ และการพึ่งพาอาหารจากป่า แต่ในระยะหลังรัฐได้เข้าไปจัดการ เข้าไปมีบทบาทในการออกกฎหมาย เพื่อที่จะเข้าไปจัดการดินน้ำป่า จึงทำให้เกิดการทำลายภูมิปัญญาของชาวบ้าน ทำลายศักยภาพในการจัดการป่าของชาวบ้านลงไป เพื่อเพิ่มบทบาทของรัฐ ให้มีอำนาจมากยิ่งขึ้น

ชุมชนบ้านห้วยทุ่ง เป็นชุมชนที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบในการจัดการป่า การเคลื่อนไหวสร้างเครือข่ายป่าชุมชนในภาคเหนือ จะมีบ้านห้วยทุ่งอยู่ในขบวนของการจัดการป่าด้วยการต่อสู้เพื่อที่จะรักษาอำนาจของชุมชนในการดูแลรักษาป่าเพื่อไม่ให้รัฐเข้ามาจัดการป่าเสียเอง เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในภาคเหนือรวมแล้วหลายร้อยป่า หลายร้อยชุมชน ผู้นำชุมชนบ้านห้วยทุ่งเป็นผู้นำที่ลุกขึ้นมายืนอยู่แถวหน้าในการผลักดัน พ.ร.บ.ป่าชุมชน สร้างอำนาจ สร้างเครือข่ายในการจัดการป่าชุมชนมาโดยตลอด

จากสถานการณ์ข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ระดับบทบาทของคนในชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากป่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษาที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับทราบถึงระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. ได้รับทราบถึงการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของชุมชนบ้านหัวทุ่ง
3. ได้รับทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนแก่ชุมชนอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่ของชุมชนหมู่บ้านหัวทุ่ง หมู่ที่ 14 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีอาณาเขตพื้นที่ของชุมชนคือ

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านสหกรณ์ หมู่ที่ 8 ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านทุ่งละคร หมู่ที่ 1 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว
ทิศตะวันออก	ติดกับ	หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 (น.พ.ค. 32)
ทิศตะวันตก	ติดกับ	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว บ้านถ้ำ หมู่ที่ 5 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว

ซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนของบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4,000 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าใช้สอย จำนวน 2,000 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์จำนวน 2,000 ไร่

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถแบ่งเนื้อหาในการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. ศึกษาถึงระดับบทบาทของชุมชนบ้านหัวทุ่งที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในที่นี้ศึกษาเฉพาะบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ 1)บทบาทการเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2)บทบาทการเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 3)บทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4)บทบาทในการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 5)บทบาทในการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน
2. ศึกษาการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของชาวบ้านชุมชนบ้านหัวทุ่งได้แก่ เป็นแหล่งต้นน้ำที่ใช้ในการเกษตร เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้คนในชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ข้อมูลลักษณะทั่วไป เช่น เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ต่อครัวเรือน อาชีพ ปัจจัยทางด้านสังคม เช่น ระยะเวลาที่ที่อาศัยอยู่ในชุมชน บทบาททางสังคม การเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชน และปัจจัยเสริม เช่น การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การติดต่อกับบุคคลอื่น ประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. ศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการประกอบการศึกษา ได้ศึกษาจากกลุ่มประชากรที่อยู่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 149 ครัวเรือน

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ป่าชุมชนบ้านห้วยทุ่ง โดยจัดเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 2,000 ไร่ และพื้นที่ป่าใช้สอยจำนวน 2,000 ไร่

บทบาท หมายถึง บทบาทที่เป็นจริงของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ การกระทำใดๆ ที่ดำเนินงานจริงของคนในชุมชนในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ได้แก่ 1)บทบาทการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2)บทบาทการเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 3)บทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4)บทบาทในการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 5)บทบาทในการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดโดยมีวิธีการอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การกำหนดพื้นที่ป่า การป้องกันไฟป่า การให้ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่เยาวชน การปลูกป่าทดแทน เป็นต้น

ชุมชน หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอ เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

การได้รับประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าจากป่าชุมชนบ้านห้วยทุ่ง เช่นอาหาร พืชสมุนไพร แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาเกิดความกระจ่างในปัญหาและการดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ทบทวนเอกสารต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจถึงหลักการ แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. แนวความคิดเรื่องบทบาท
2. แนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. แนวความคิดเรื่องป่าชุมชน
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเรื่องบทบาท

ความหมายของบทบาท

Broom and Selznick (1973) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “บทบาท” ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพหรือตำแหน่งในสังคม ดังนั้นเพื่อนำไปสู่ความชัดเจนของคำว่า “บทบาท” มากขึ้น จึงจำเป็นต้องเข้าใจคำว่า สถานภาพ (Status) และ ตำแหน่ง (Position) ด้วย

สุพัตรา (2522) กล่าวว่า สถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวกับผู้อื่นและสังคมรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคล ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น และได้แบ่งสถานภาพไว้ 2 ประการ คือ

1. สถานภาพที่ติดตัวมา (ascribed status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดย
 - 1.1 สังคมกำหนด เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี มีคนยกย่องมากกว่าธรรมดา
 - 1.2 ติดตัว หรือธรรมชาติสร้างสรรค์ เช่น เพศ (sex) เชื้อชาติ (race) อายุ (age)

ฯลฯ

2. สถานภาพที่ได้มาภายหลัง หรือได้มาโดยความสามารถ (achieved status) เป็นสถานภาพที่ต้องดิ้นรน ขวนขวายด้วยความสามารถและสติปัญญาของตนเอง ได้แก่ อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน (2524) กล่าวว่า สถานภาพ หมายถึง ฐานเกียรติภูมิของบุคคลหรือของกลุ่มในชุมชน เป็นตำแหน่งของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งที่ได้รับความนิยมนับถือจากสาธารณชน สถานภาพจะสูงต่ำเพียงไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ถือว่าสำคัญ เช่น รายได้ อาชีพ เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ

จากความหมายของสถานภาพที่หลายท่านให้ไว้ พอสรุปได้ว่า สถานภาพเป็นตำแหน่งของบุคคลที่เกิดขึ้นจากสัมพันธภาพทางสังคม

ตำแหน่ง (position) จิตยา (2527) กล่าวว่า “ตำแหน่ง” มีความหมายกว้างขวาง เช่น ในครอบครัว เขา หมายถึง ตำแหน่ง พ่อ แม่ ลูก นอกจากนั้นในการประกอบอาชีพ พ่อก็ยังมีตำแหน่งในอาชีพอีก เช่น ตำแหน่งผู้อำนวยการบริษัท เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่าคน ๆ หนึ่งอาจมีหลายตำแหน่ง จะต้องไม่ลืมคำว่าทันทีที่มีคำว่า “ตำแหน่ง” นั้น หมายความว่าจะต้องมีตำแหน่งอื่นที่เกี่ยวข้องติดตามมาทันที เช่น จะมีตำแหน่งผู้บังคับบัญชาไม่ได้ หากไม่มีตำแหน่งผู้ใต้บังคับบัญชา ฐานะตำแหน่งไม่ใช่ตัวตน แต่เป็นผลรวมของสิทธิ และหน้าที่ของคนที่จะดำรงตำแหน่งนั้นซึ่งต้องปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ ฐานะตำแหน่งจึงมีอยู่ก่อนที่คนจะเข้าไปสวมตำแหน่งนั้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตำแหน่งเป็นส่วนหนึ่งของสถานภาพและมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบทบาท จิตยา สุวรรณชฎ ได้เปรียบเทียบว่า ด้านหนึ่งของเหรียญคือ ตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญคือ บทบาท เช่นเดียวกับ Linton กล่าวถึง บทบาทว่าเป็นลักษณะที่มีการเคลื่อนไหว (Dynamic aspect) ของสถานภาพ เป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ซึ่งได้จากสถานภาพที่มีอยู่ บทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ บทบาทจะไม่เกิดขึ้น ถ้าปราศจากสถานภาพและสถานภาพจะไม่มี ถ้าปราศจากบทบาทเช่นเดียวกัน

คำว่าบทบาทได้มีนักสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา ให้ความหมายไว้หลายประการดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพ.ศ. 2524 ได้อธิบายความหมาย “บทบาท” (role) คือ การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ไวรัช (2523) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้หลายแง่ดังนี้ แง่สังคมวิทยา บทบาท คือ การปฏิบัติตามตำแหน่ง แง่จิตวิทยา บทบาทคือ การแสดงออกหรือการปะทะสังสรรค์ของแต่ละบุคคลและในแง่จิตวิทยาสังคม บทบาทก็คือ การแสดงออกหรือพฤติกรรมหรือการปะทะสังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งของบุคคลในกลุ่มสังคม

จากทัศนคติของ ภิญโญ (2528) พิจารณาว่า บทบาทหน้าที่หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่น คาดว่าบุคคลในตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่งควรกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์หนึ่ง บทบาทที่ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ

ไพบลีย์ (2516) อธิบายว่าบทบาทโดยทั่วไปพิจารณาความหมายได้สองนัยคือนัยแรกพิจารณาด้านโครงสร้างสังคม บทบาทหมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณลักษณะ คุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่มีอยู่ในสถานภาพแห่งการปะทะสังสรรค์นั้น ตามนัยแรกบทบาทเป็นการจำแนกชนิดของบุคคลที่อยู่ในสังคมซึ่งถูกจำแนกโดยคุณสมบัติและพฤติกรรมของเขามีต่อทัศนะสถานตามนัยหลักบทบาทเป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สังสรรค์กันนั้นว่าจะปฏิบัติอย่างไร หรือคาดว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติต่อคนอย่างไร บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรม และความพอใจ

อุทัย (2526) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ว่าเป็นหน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวัง (Expected behavior) ของบุคคลในแต่ละกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมกำหนดขึ้น ดังนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแผนแห่งพฤติกรรมในสถานภาพหนึ่ง ๆ ที่พึงมีต่อบุคคลอื่น ๆ ในอีกสถานภาพหนึ่งในสังคมเดียวกัน

ณรงค์ (2530) กล่าวไว้เกี่ยวกับความหมายของบทบาทว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ เป็นลูกต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยพ่อแม่ทำงาน อยู่ในโอวาทของพ่อแม่

จันทง (2532) กล่าวถึงบทบาทว่า บุคคลแต่ละวันมีบทบาทเปลี่ยนไปตามบรรทัดฐานของสังคม รวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคล และได้สรุปว่าบทบาทที่แตกต่างกันนั้นมีแนวโน้มที่เป็นแบบแผนสังเกตได้เรียกว่า “Pattern variables”

รพีพรรณ (2530) ได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ว่าเป็นแบบแผน ,ความต้องการ, ความเชื่อถือ, ความรู้สึก, ทัศนคติ, คุณค่าและการกระทำที่สมาชิกในสังคมคาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะชนิดตำแหน่งที่มีอยู่ หรืออาจกล่าวได้สั้นๆว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังว่าบุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้นควรประพฤติหรือปฏิบัติ เช่น บทบาทของพ่อก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี และรู้จักทำมาหากิน เป็นต้น

Linton (1958) กล่าวว่า พฤติกรรมบทบาทเป็นผลมาจากปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งสถานภาพต่างๆ ของบุคคล ที่ประกอบด้วยความคาดหวังจากสังคมให้บุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ปฏิบัติบทบาทแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งของสถานภาพแต่ละบุคคล ได้รับการกำหนดสถานภาพและครองสถานภาพนั้น โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่นๆ เมื่อบุคคลให้สิทธิลักษณะและหน้าที่ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสถานภาพจึงแยกจากกันไม่ได้

ธงชัย และ ชัยยศ (2526) ได้กล่าวว่าบทบาทเป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับองค์กร แสดงถึงพฤติกรรมของคนในองค์กรที่คาดว่าจะแสดงออก บทบาทเกิดจากผลของการเกี่ยวข้องกับองค์กรที่เป็นทางการ เทคนิควิทยาการ องค์กรที่ไม่เป็นทางการและความคาดหวังของบุคคลในงานที่ทำ

พันธุ์ทิพย์ (2523) ได้ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมจิตวิทยาของ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) และสรุปแนวคิดของบทบาทว่าตลอดชีวิตของบุคคลจะต้องผ่านการเปลี่ยนเข้าสู่หรือออกจากสถานภาพต่างๆ อยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนสถานภาพและทำให้บทบาทเปลี่ยนไปด้วย การเปลี่ยนบทบาทนี้ทำให้สอดคล้องมีการปรับตัวเองให้ตัวเองให้เข้ากับสถานภาพและบทบาทใหม่นั้น

บทบาทออกเป็น

1. บทบาทตามอุดมคติ (ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรจะปฏิบัติ เช่น พ่อต้องรักลูก ตลอดจนอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาต่อบุตร และ

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (actual role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง เช่น พ่อแม่รักลูกก็มักแสดงความรักด้วยการพุดจา ให้อาหาร หรือชื่นชมอยู่ในใจ บทบาทที่เป็นจริงนี้จะเป็นเรื่องของการนำเอาบทบาทตามอุดมคติมาแบ่งและดัดแปลงให้เข้ากับเหตุการณ์หรือบทบาทที่ปฏิบัติจริงนี้เป็นผลรวมของ

2.1 บทบาทตามอุดมคติ

2.2 บุคลิกภาพของผู้ดำรงฐานะตำแหน่ง

2.3 อารมณ์ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่

2.2 ปฏิกริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

Broom and Selznick (1973) ได้กล่าวถึงบทบาทว่าประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ 3 ประการ

1. บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนดไว้ (the socially prescribed or ideal role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคม

2. บทบาทที่ควรกระทำ (the perceived role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนบทบาทในอุดมคติหรืออาจจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่กระทำจริง (the performed role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำไปจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคาดหวัง และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่ง ๆ และยังรวมถึงบุคลิภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

วิทยา (2529) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริง เกี่ยวข้องอยู่ใน 3 ลักษณะคือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่คาดหวัง เป็นบทบาทที่ต้องแสดงความคาดหวังในขณะเดียวกับเจ้าของสถานภาพนั้นก็สามารถที่จะรับรู้ได้ว่า ตนเองมีบทบาทอย่างไร และสามารถที่คาดหวังตัวเองว่า ควรแสดงพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวัง

3. บทบาทที่เป็นจริง เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งเป็นอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรืออาจจะไม่เป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวัง

สงวน และคณะ(2522) กล่าวถึงบทบาทของบุคคลที่แสดงตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพว่า การแสดงบทบาทของบุคคลแบ่งออกได้ 3 ลักษณะคือ

1. บทบาทตามความคาดหวัง(Expected role) เป็นบทบาทที่อิงแสดงตามความคาดหวังของผู้อื่น เช่น บทบาทของนักเรียนตามความคาดหวังของครู

2. บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceive role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองว่า ตนควรจะมีบทบาทอย่างไร เช่น ครูจะคาดหวังว่าตัวครูเองควรแสดงพฤติกรรมอย่างไร

3. บทบาทที่แสดงจริง(Actual role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรืออาจจะไม่เป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือตนเองคาดหวัง

Sarbin (1972) ได้จำแนกลักษณะสำคัญของบทบาทเป็น 2 ประเภทคือ

1. ความคาดหวัง(Expectations) เป็นความคาดหวังของบุคคลที่ตำแหน่งนั้น ว่าควรแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้นอย่างไร

2. การแสดงบทบาท(Enactments) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดไว้

Benlo (1960) ได้กล่าวถึงบทบาทในลักษณะที่ว่าบทบาทอาจมี 2 ลักษณะคือ บทบาททางพฤติกรรมและบทบาทเฉพาะตำแหน่ง สำหรับบทบาททางพฤติกรรมสามารถวิเคราะห์ได้ 3 กรณี

1. Role prescription เป็นบทบาทที่กำหนดหน่วยงานมาอย่างชัดเจนว่าหน่วยงานนั้นมีงานอะไรบ้างที่ต้องทำ

2. Role description เป็นบทบาทที่บุคคลกระทำจริงๆซึ่งอาจจะได้ครบหรือไม่ตามบทบาทที่กำหนดให้

3. Role expectation เป็นบทบาทที่ถูกคาดคะเนโดยผู้อื่นว่าควรมีบทบาทอย่างไร Gordon (1963) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่เป็นจริงว่า พฤติกรรมที่แต่ละบุคคลจะทำการจริงๆ ในการตอบสนองข้อกำหนดต่างๆ ในตำแหน่งที่เขา กำลังครอบครองอยู่โดยปกติจะมีช่องว่างที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือแบบแผนในบทบาทที่ปฏิบัติจริง

จิตยา (2509) ศึกษาเกี่ยวกับฐานะ ตำแหน่งและบทบาททางสังคมของมนุษย์และสรุปเป็นสาระสำคัญดังนี้

1. มีฐานะตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคม และมีก่อนคนจะเข้าไปครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็นปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ในสังคมนั้นๆเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
4. การที่คนเราจะทราบถึง ฐานะ ตำแหน่งและบทบาทนั้น ได้มาจากการจัดเลลาทางสังคมในสังคมนั้นๆ

5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริงๆของคนที่ครองตำแหน่งนั้นเพราะพฤติกรรมจริงๆนั้นเป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อการมีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้าร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่เกิดการติดต่อทางสังคม

สมเดช (2533) วิเคราะห์บทบาททางพฤติกรรมว่า มีการใช้บทบาท 3 ทางด้วยกัน คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้ เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นควรจะต้องทำอะไรบ้าง
2. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงๆ เมื่ออยู่ในบทบาทนั้น
3. บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นควรทำอะไรบ้าง

ความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทมีดังนี้

1. ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่ระหว่างสมาชิก ตามความถนัดและ ความสามารถ
2. ทำให้สมาชิกในสังคมรู้ถึงฐานะและความรับผิดชอบของตนเอง
3. ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบ สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ไม่ก้าวร้าวกัน
4. ทำให้สมาชิกแต่ละคน รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนตามสถานภาพและบทบาท

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกันเช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง ฯลฯ สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (role conflicts)

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการศึกษาถึงบทบาทไว้ในที่นี้ คือ การแสดงออก การปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ และตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคล กลุ่มหรือหน่วยงานอื่นในสังคม และผู้วิจัยจะศึกษาถึงเฉพาะ บทบาทที่เป็นจริง(actual role)เท่านั้น

แนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

“เรื่องป่า 3 อย่าง คือ ไม้ฟืน ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน ประชาชนมีความรู้ทั้งคนที่อยู่บนภูเขาทั้งคนที่อยู่ในที่ราบเขามีความรู้ เขาทำงานมาดังหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกันอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรจะทำกิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะเก็บไม้ไว้ แต่ว่าที่เสียไป เพราะว่าพวกที่ไม่รู้เรื่องไม่ได้ทำมานานแล้ว ทั้งมานานแล้ว ทั้งกิจกรรมมานานแล้วก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็มาอยู่ในที่ที่มีความสะดวก ก็เลยทำให้ว่าชีวิตมันเป็นไปได้โดยที่ทำการกิจกรรมที่ถูกต้อง”

พระราชทานในวันปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือจังหวัด เชียงใหม่ 16 กุมภาพันธ์ 2524

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่มนุษยชาติมากมายหลายประการ นับตั้งแต่รักษาอุลธรรมชาติ ควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศให้อยู่ในสภาพปกติ ไม่แปรปรวน รักษาต้นน้ำลำธาร พันธุ์พฤษชาติและสัตว์เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ให้นมนุษย์ได้บริโภคใช้สอยและประกอบอาชีพด้านการทำไม้ การเก็บหาของป่า การขนส่ง การอุตสาหกรรม การผลิตไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่ใช้วัตถุดิบจากไม้และของป่า ตลอดจนการขนส่งจำหน่ายเป็นรายได้แก่ประชาชนและประเทศชาติอีกทางหนึ่งด้วย

แต่ในสภาพปัจจุบัน ประชากรไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกิน ลักลอบตัดไม้เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมและเผาถ่าน นอกจากนั้นแล้ว การเร่งรัดการดำเนินงานบางโครงการ เช่น ก่อสร้างถนน สร้างเขื่อน เป็นต้น มีการตัดไม้โดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีผลให้ป่าไม้ของประเทศไทยในปัจจุบันมีเนื้อที่ลดลง และบางแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทราบถึงปัญหาด้านนี้ได้มีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาป่าไม้ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ดังเช่นในอดีต เพื่อเป็นการยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนถ้วนหน้าดังแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาป่าไม้ พ.ศ. 2523 ดังนี้

“แต่ป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าสำหรับใช้ไม้ หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้าง ๆ ใหญ่ ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้ รู้สึกว่าจะไม่ใช่ป่าไม้เป็นส่วนหรือจะเป็นสวนมากกว่าเป็นป่าไม้ แต่ว่าในความหมายของการช่วยเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้พืชมงคลก็ตาม นั่นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่าคือต้นไม้ และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับเป็นผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้”

นิติ (2528) ให้แนวคิดในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลนั้น มีแนวคิด 10 ประการ ดังนี้

1. ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มีความจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์หลาย ๆ ด้าน ทุกแง่ทุกมุม กล่าวคือต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ซึ่งอยู่ในแต่ละสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างน้อยจะต้องคำนึงถึงความสูญเสีย อันอาจจะเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ระมัดระวัง

2. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายาก ด้วยความระมัดระวัง และทำให้ อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูน ทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป จะไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม

3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น โดยให้มีอัตราการผลิต(เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราการใช้ หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อย

4. ประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นจำเป็นต้องประมาณอัตราการเกิด และการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณา จากความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการที่จะผลิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชากรได้ใช้อย่างเพียงพอ

6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญ ในการรักษาความสมดุล ความธรรมชาติ ซึ่งต้องการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอก โรงเรียน ตามความเหมาะสมกับสภาวะบุคคลเฉพาะถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจใน หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

7. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามกาลเทศะ

8. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่น ในเวลาเดียวกัน ด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะ อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

9. ในการวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม หรือสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรมและ สังคมมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ กล่าวโดยทั่วไป การอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งบทบาทต่อชีวิตของมนุษย์เป็นอันมาก

10. ไม่มีการอนุรักษ์ใดที่จะประสบผลสำเร็จได้ นอกเสียจากผู้ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆและใช้อย่างชาญฉลาด ให้เกิดผลดีในทุกๆด้านต่อสังคมมนุษย์และการใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลายๆด้านในเวลา เดียวกันด้วย

มงคล (2536) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ คือ ให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องปรับนโยบายและวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้เสียใหม่ โดยคำนึงถึง ความต้องการของชุมชนในพื้นที่เป็นสำคัญ ปลุกฝังแนวความคิดเกี่ยวกับป่าไม้ ว่าเป็นปัจจัยที่จะรักษา

ความสมดุลของระบบนิเวศน์ จะต้องทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความเป็นเจ้าของ โดยให้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและมีโอกาสใช้ประโยชน์จากต้นไม้ที่เขาปลูกขึ้นเช่นเดียวกับที่เขาใช้ทรัพย์สินที่เป็นเจ้าของอยู่ หากจะมีการจัดสรรป่าสัมปทานให้เอกชนจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นในแง่ของการรักษาทรัพยากรป่าไม้เป็นหลัก โดยกวัดจั่นอย่างเข้มงวด พัฒนาคุณภาพของดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ดินเดิมโดยไม่ต้องตัดไม้หรือหักล้างทางพงเพิ่มอีก หากจะสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ รัฐบาลจะต้องพิจารณาโดยรอบคอบถึงผลเสียผลกระทบที่จะเกิดตามมา การปรับแนวทางการพัฒนาชุมชนชนบทไปสู่ชนบทไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเน้นการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมอันเป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ การพัฒนาลักษณะนี้จะไม่ก่อให้เกิดผลเสียทางด้านมลภาวะในภายหลังอย่างที่เคยเป็นมา

บำรุง (2536) กล่าวว่าป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของชาติให้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนช่วยรักษาความสมดุลของสภาวะแวดล้อมและป้องกันธรรมชาติ แต่ปรากฏว่าในระยะที่ผ่านมาได้เกิดภัยธรรมชาติ นำความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในภูมิภาคต่างๆเช่น อุทกภัยที่ตำบลกระทุง อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อพ.ศ.2531 และวาตภัยที่จังหวัดชุมพร เมื่อ พ.ศ.2532 สาเหตุที่ทำให้เกิดภัยธรรมชาติครั้งนั้นส่วนหนึ่งคงมาจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจนทำให้เกิดความเสียหายต่อสภาพป่าไม้ของชาติ ทำให้เกิดความต่อสภาพป่าไม้ของชาติ ทำให้เกิดความไม่สมดุลทางภาวะแวดล้อมขึ้น จนถึงขั้นเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินดังที่เป็นประจักษ์อยู่ การแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งถือเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญของประเทศปัญหานี้จึงจำเป็นต้องทำการณรงค์อย่างค่อเนื่องระยะยาวให้ประชาชนได้เข้าใจและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และได้เกิดความตระหนักต่ออันตรายซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการตัดไม้ทำลายป่าให้ได้

วิชัย (2533) กล่าวว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทั้งอ้อมเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าป่าไม้ให้ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหารและสมุนไพรนานาชนิด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสำหรับประโยชน์ที่ได้รับทางอ้อมนั้นมีมากมาย ขากที่จะนำมาถั่วหรือประเมินค่าเป็นเงินได้ ถึงแม้ว่าป่าไม้จะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่งอกเงยหรือเพิ่มพูนขึ้นมาได้ แต่การพัฒนาของป่าไม้จะดำเนินไปได้อย่างช้ามากและถ้าหากอัตราการนำไม้จากป่ามาใช้มีน้อยกว่าอัตราการงอกเงยของป่าไม้แล้วเป็นที่มั่นใจได้ว่าการขาดแคลนไม้เพื่อนำมาให้อาศัยที่อยู่อาศัยและจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอนแต่ในสภาพปัจจุบันจำนวนพลเมืองโลกเพิ่มขึ้น จึงทำให้จำเป็นต้องนำไม้มาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆเพิ่มมากขึ้นอย่างไม่ได้สัดส่วนกับการพัฒนาของป่าไม้ซึ่งไปกล่ว่านนั้นป่าไม้เป็นจำนวนมากถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อนำพื้นที่มาใช้ในการเพาะปลูกหรือสร้างที่อยู่อาศัยและประโยชน์อื่นๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการทำลายป่าไม้ที่สมบูรณ์

แบบและยากที่จะทำให้บริเวณนั้นเป็นป่าไม้ธรรมชาติตามเดิมได้ หากปล่อยให้อัตราการทำลายป่าไม้ของมนุษย์ดำเนินต่อไปเช่นนี้ ความเสียหายต่างๆจะประดาหน้าเข้ามาเพราะไม่เพียงแต่จะขาดแคลนไม้เพื่อนำมาใช้ก่อสร้างหรือวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่จะทำให้เกิดภาวะแปรปรวนดินหมดความอุดมสมบูรณ์ และขาดแคลนเชื้อเพลิง ในที่สุดพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์ก็จะค่อยๆกลายเป็นทะเลทรายต่อไป

สมนึก (2519) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นเรื่องสำคัญที่จะสำเร็จลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย การที่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจะเกิดได้ด้วยวิธีการให้การศึกษาและความรู้ ตลอดจนสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนทุกคนให้มีความรัก ความหวงแหนเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างใด อย่างหนึ่งจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรอื่นในเวลาเดียวกันด้วย และจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติ และนำเอาวิทยาการต่างๆมาช่วยในการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างประหยัด เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถอำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ให้มากที่สุด และนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

ประสพสุข (2531) ที่ได้สรุปแนวคิดของ นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ คือ ในการที่จะประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ผู้ใช้คือประชาชนทุกคน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ถึงคุณและโทษในปริมาณของการนำเอาทรัพยากรป่าไม้ออกมาใช้ ที่จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ต้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูน โดยมีอัตราการผลิตเท่ากับอัตราการใช้ หรือ อัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตาย เป็นอย่างน้อยที่สุด ต้องหาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการที่จะผลิตและใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติของทรัพยากรป่าไม้ ตาลักษณะในสังคมของป่าเพื่อประชาชนจะได้เข้าใจในหลักการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติที่มนุษย์กับทรัพยากรป่าไม้มีต่อกันออกจากกัน เพราะว่า วัฒนธรรมและวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์ ได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาพร้อมกับการมีและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆเป็นสำคัญและไม่มีโอกาสอนุรักษ์และจัดการใดที่จะประสบผลสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรป่าไม้ จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น และใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุกๆด้านทางสังคมมนุษย์และการใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้อำนวยประโยชน์หลายๆด้านในเวลาเดียวกัน และในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งแรกคือ คนทุกคนควร

จะมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้วัวเป็นสมบัติของส่วนรวมและมีประโยชน์ต่อทุกคน

โกมล (2534) กล่าวว่ารูปแบบของป่าที่ประชาชนได้รักษาพื้นที่ป่าไว้มีวัตถุประสงค์แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ดังนี้

1. การอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อประกอบพิธีการตามประเพณี เช่น การรักษาป่าช้าในภาคเหนือ
2. การอนุรักษ์ป่าไม้เป็นแหล่งน้ำ จะอนุรักษ์ป่าเพื่อเป็นพื้นที่จับน้ำให้มีน้ำในการทำนาหรือเกษตรกรรมพบเห็นในชุมชนชาวเขาที่มีการทำนา เช่น กะเหรี่ยง
3. การอนุรักษ์ป่าไม้เป็นเขตอภัยทาน ซึ่งเห็นพื้นที่หาล่าสัตว์ตามหลักของพุทธศาสนาพื้นที่ดังกล่าวจะไม่มีการตัดไม้ จะรักษาไว้เพื่อความร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนของสัตว์และมนุษย์ทางด้านจิตใจ

4. การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เป็นที่พักผ่อนโดยรักษาไว้ตามสภาพของธรรมชาติ

5. การอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่งอาหารและใช้สอยอื่นๆของประชาชนในหมู่บ้าน จะรักษาป่าไว้เพื่อเป็นเชื้อเพลิงและแหล่งอาหาร เช่น เห็ด หน่อไม้ ผลไม้ ยาสมุนไพร เป็นต้น

วิฑูรย์ (2536) ได้เสนอร่างนโยบายป่าไม้ของไทย โดยอาศัยคำนิยามของชาติและการจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนา โดยแบ่งเป็นนโยบายด้านป่าธรรมชาติในด้านป่าเพื่อการอนุรักษ์ไว้ว่า ระบบพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ต้นน้ำ อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และพื้นที่อื่นๆซึ่งคุณค่าเป็นพิเศษนั้นจะรวบรวมและดูแล เพื่ออนุรักษ์พื้นที่เหล่านี้ ได้แก่

1. พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารเพื่อปกป้องแหล่งน้ำซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปรับปรุงผลผลิตการเกษตรและคำนวณมาตรฐานการครองชีพในชนบท ตลอดจนตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและเมืองต่างๆ

2. แหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

3. สถานที่เพื่อการศึกษา ความสุข และอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวจะต้องไม่ส่งผลกระทบแก่การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร และเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ ดังกล่าวข้างต้น

4. นโยบายด้านป่าปลูกในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมของรัฐในด้านเพื่อการอนุรักษ์ไว้ว่า พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมของรัฐที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์นั้น ควรจะได้มีการฟื้นฟูสภาพให้สอดคล้องกับลักษณะการใช้ประโยชน์ต่างๆนี้

5. พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร สำหรับพื้นที่เหล่านี้จะต้องทำการฟื้นฟูสภาพโดยการใช้มาตรการต่างๆซึ่งเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ดินและน้ำ

6. ดินที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์หรือสถานที่สำหรับการศึกษา การบันเทิงและการอยู่อาศัยกลางธรรมชาติ พื้นที่เหล่านี้จะต้องดำเนินการฟื้นฟูโดยการปลูกพืชพื้นเมืองและหรือพันธุ์ท้องถิ่นเป็นหลัก

ความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานว่า การรักษาการรักษาค้ำคองและมิให้ผู้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ในเชิงอนุรักษ์วิทยาไว้ ดังนี้

นิวัติ (2538) ได้กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ส่วน เกษม(2534) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และใช้ต่อทรัพยากรป่าไม้เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์

อดิสรณ์ (2543) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อเกิดประโยชน์กับมวลมนุษยชาติมากที่สุด ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการจัดการ การป้องกัน การบำรุงรักษา และการเผยแพร่ความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ยังยืนต่อไป

ไพฑูรย์ (2531) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การทำประโยชน์จากป่าอย่างชาญฉลาดและเสียหายน้อยที่สุด และมีโอกาสเจริญเติบโตต่อไปได้

กิติ (2535) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสม การป้องกัน การบำรุงรักษา เพื่อประชาชนจะได้ใช้ประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับ พัทธินทร์ (2537) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาด และมีประสิทธิภาพมากที่สุดทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการป้องกันและบำรุงรักษาให้ทรัพยากรป่าไม้มีอายุยืนยาวที่สุด

อมรา(2529) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากร หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด เป็นเวลานานที่สุดโดยมีส่วนที่สูญเสียไปโดยใช้ประโยชน์น้อยที่สุดเช่นเดียวกับ วินัย และบานชื่น (2537) กล่าวว่า การอนุรักษ์ป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าไม้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดต่อส่วนรวมมากที่สุด และต้องสูญเสียป่าไม้โดยเปล่าประโยชน์ให้น้อยที่สุด รวมทั้งการกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน

ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามาก มีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้าว่าไม่มีป่าไม้ สัตว์ทุกชนิดจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะในระบบนิเวศนั้น พืชเป็นผู้ผลิตอาหารและสัตว์เป็นผู้บริโภค หากว่าไม่มีพืชสัตว์ต้องอดตายอย่างแน่นอน

ป่ามีคุณค่าอนันต์และมีความสำคัญมากที่ได้ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมนอกประการ โดยเฉพาะประโยชน์ทางอ้อมน้อยคนนักที่จะเข้าใจ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำลายป่าไม้นั้นส่วนใหญ่เป็นผลทางอ้อม เช่นการเกิดน้ำท่วม ความแห้งแล้ง เป็นต้น

ประโยชน์ของป่าไม้นั้นมีอีกมากมายดังนี้ (นิวัติ, 2538)

1. ประโยชน์โดยตรงของป่าไม้

- 1.1 ใช้เป็นผลผลิต เช่น การสร้างบ้าน การต่อเรือ การทำสะพาน
- 1.2 เป็นเชื้อเพลิง ในการหุงต้มและในโรงงานอุตสาหกรรม
- 1.3 ใช้เป็นวัตถุดิบ เช่น เซลลูโลสใช้ทำกระดาษ ไหมเทียม ลิกนินใช้ทำน้ำหอมและเครื่องสำอางต่าง ๆ เป็นต้น
- 1.4 อาหารใช้เป็นอาหารได้ทั้งใบดอก เมล็ด ของไม้ต่าง ๆ
- 1.5 ขยายโรค เช่นยาใช้เป็นสมุนไพรแก้โรคจากน้ำมันของผลกระเบา เป็นต้น
- 1.6 ใช้ทำอาหารสัตว์ เช่นใช้เป็นทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์

2. ประโยชน์โดยอ้อมของป่าไม้

- 2.1 ช่วยให้ฝนตกเพิ่ม และทำให้ความชุ่มชื้นในอากาศสม่ำเสมอ อากาศที่อยู่เหนือท้องที่มีป่าไม้ขึ้นอยู่ย่อมมีความชุ่มชื้นและเย็นกว่าในที่ไม่มีป่าไม้ เมฆฝนที่ลอยผ่านมาเมื่อกระทบความชื้นก็จะกลั่นตัวเป็นหยดลงมา
- 2.2 บรรเทาความรุนแรงของพายุ ลมพายุที่พัดมาเมื่อมาถึงที่มีป่าไม้เป็นฉากกำบังก็จะลดความเร็วลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสูงและความหนาแน่นของหมู่ไม้และเรือนยอดของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด
- 2.3 ป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ที่มีป่าไม้ขึ้นอยู่เมื่อมีฝนตกลงมาบนยอดเรือนยอดของต้นไม้จะสกัดความรุนแรงของฝนไว้ไม่ให้กระทบผิวดินโดยตรง น้ำบางส่วนจะค้างอยู่บนเรือนยอดของต้นไม้ บางส่วนจะไหลตามดิน บางส่วนจะคกตะกั่วเรือนยอดสู่พื้นป่า บน

พื้นป่ามักจะมีเศษไม้ ใบไม้ และซากเหลือต่าง ๆ ของพืชและสัตว์คอยดูดซับน้ำฝนและชะลอความเร็วของน้ำไหลบ่า ประกอบกับดินป่าไม้มักจะเป็นดินดี มีอินทรีย์วัตถุสูงมีการดูดซับได้ดี

2.4 บรรเทาอุทกภัย ป่าไม้ช่วยชะลอความเร็วการไหลบ่าของน้ำ ทำให้การไหลของน้ำเป็นปกติไม่รวดเร็วจนก่อให้เกิดอันตราย น้ำป่าที่ไหลเร็วย่อมเข้มข้นเต็มไปด้วยกรวดทรายและหินต่าง ๆ เมื่อไหลสู่ลำน้ำก็จะทำให้ระดับน้ำนั้นสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการคืนเงินของแม่น้ำลำธารอีกด้วย

2.5 ทำให้น้ำไหลเสมออยู่ตลอดปี ทั้งนี้เพราะเมื่อฝนตกลงมาในป่าและดินอันร่วนซุยก็จะซับเอาน้ำไว้ไม่ให้ไหลลงสู่แม่น้ำลำธารอย่างรวดเร็ว แต่จะถูกใบไม้กิ่งไม้และดินดูดซับเอาไว้แล้วค่อย ๆ ซึมลงดินและสะสมเอาไว้เป็นน้ำใต้ดินแล้วค่อย ๆ ปลดปล่อยเข้าสู่ลำธาร ทำให้ฤดูแล้งซึ่งไม่มีฝนตกมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี

2.6 เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ามากมายหลายชนิดที่มีคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ การรักษาระบบสมดุลของระบบนิเวศน์ ก่อให้เกิดความเป็นระบบนิเวศน์ที่มั่นคง นอกจากนี้ประโยชน์ของสัตว์ป่ายังใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค หลักการและแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.7 เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เมื่อมนุษย์เจริญขึ้นประชาชนมีความหนาแน่นมากขึ้นความเคร่งเครียดในการประกอบธุรกิจรวมทั้งการอยู่อาศัยของสังคมเมือง ทำให้มนุษย์ต้องการสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หลบหนีความแออัดของสังคมเมือง ความอึดอัดทึบครึกโครม ปัญหามลภาวะเป็นพิษในเมืองไปสู่ความสงบเยือกเย็น อากาศบริสุทธิ์และมีทัศนทัศน์อันสวยงามตามป่าเขาลำเนาไพรมากขึ้น

หลักการ แนวทางและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พวงเพชร (2532 อ้างโดย โฉมศรี, 2538) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. บริเวณที่เป็นป่าอยู่แล้ว ก็พยายามรักษาให้คงสภาพเป็นป่าต่อไปการบำรุงรักษาป่าไม้ให้มีสภาพเป็นป่าอยู่ตลอดไปทำได้โดย

1.1 การกำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน

1.2 ออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้โดยตรง เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติเป็นต้น

1.3 เร่งสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของชาติ เพื่อให้มีการใช้ที่ดินป่าไม้ตรงตาม
สมรรถนะของที่ดิน

1.4 เพิ่มงบประมาณ กำลังคน ละควบคุมดูแลให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
กับการป้องกันปราบปรามลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เพื่อให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 การป้องกันไฟป่า โดยจัดเจ้าหน้าที่ดูแลสอดส่องทำแนวกันไฟ และ
จัดเตรียมอุปกรณ์ในการดับไฟป่า

2. บริเวณที่ป่าถูกทำลายไปแล้วก็พยายามแปรสภาพให้กลับคืนเป็นป่าอีก ทำได้
โดย

2.1 การปลูกป่า

2.2 การลดความต้องการใช้ไม้จากแหล่งภายในประเทศ

2.3 การให้การศึกษาแก่เด็กนักเรียนเพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจและมี
ประสบการณ์เกี่ยวกับป่าไม้อย่างถูกต้อง

2.4 การให้การประชาสัมพันธ์โดยทางวิทยุ ป้ายโฆษณา เอกสารสิ่งพิมพ์
การจัดอบรม และการประกวดคำขวัญเกี่ยวกับป่าไม้

กรมป่าไม้ (ม.ป.ป.อ้างใน สมเกียรติ ทองมี, 2540) ได้เสนอหลักการอนุรักษ์และ
การจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญคือ ต้องมีนโยบายการอนุรักษ์และการจัดการที่เป็นระเบียบ มี
กฎหมายที่แน่นอน ต้องมีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ต่างๆ ให้มีความเหมาะสม
กับการใช้งาน ต้องดำเนินการให้เกิดการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกต้องและเหมาะสม
เพื่อไม่ให้เกิดการทำลาย การดำเนินการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด และ
ต้องให้การศึกษาแก่บุคลากรทุกคนให้มีความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่า ประโยชน์ของทรัพยากรป่า
ไม้ และผลร้ายที่จะเกิดขึ้นจากการที่ทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกทำลาย รวมทั้งวิธีการในการอนุรักษ์และ
จัดการทรัพยากรป่าไม้ที่กำลังเป็นปัญหา ให้ถูกวิธีด้วยความถูกต้องให้เหมาะสมกับสถานการณ์

คูติก (2534) ได้กล่าวถึงหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่วาง
ไว้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานหลายประการได้แก่ ประชาชนผู้ใช้ทรัพยากร รัฐในฐานะผู้รับผิดชอบ
ทรัพยากร แนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมถึง
ความสัมพันธ์ของทรัพยากร ซึ่งมีหลักการพอสรุปได้ดังนี้

1. สร้างความสำนึกรับผิดชอบของประชาชนเพราะประชาชนต้องนำทรัพยากรมา
ใช้ในการอุปโภคเพื่อการดำรงชีวิตในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยสี่อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย
เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ซึ่งล้วนแต่ได้มาจากทรัพยากรแทบทั้งสิ้น

2. บทบาทของรัฐต่อการอนุรักษ์ต้องถือว่าการอนุรักษ์เป็นงานและนโยบายที่สำคัญที่สุด เพราะทรัพยากรเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ อันจะส่งผลถึงการกินดีอยู่ดีของประชาชน

3. การรู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การอนุรักษ์มิได้มุ่งเก็บรักษาไว้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องนำมาใช้อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ

4. การวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากร ความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจะมีมากขึ้นตามอัตราการเพิ่มของประชาชนขณะเดียวกันทรัพยากรจะร่อยหรอและหมดสิ้นไปถ้าขาดแผนการอนุรักษ์ที่ดี จึงต้องมีการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยใช้แนวทางคือ

4.1 การสำรวจทรัพยากร

4.2 การศึกษาปริมาณการใช้ทรัพยากร

4.3 กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร

5. ถิ่นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรประเภทต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การใช้ทรัพยากรประเภทหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเภทอื่นๆ ได้เสมอ

เกษม (2534) ระบุว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะประสบผลสำเร็จได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนในประเทศ ถ้าหากประชาชนทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้วจะเป็นการช่วยประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งปัจจุบันได้มีการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ถึงปัญหาของทรัพยากรป่าไม้ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนให้เป็นที่เข้าใจและเห็นความสำคัญอย่างทั่วถึงและถูกต้องตามหลักอนุรักษ์อย่างแท้จริง ซึ่งควรดำเนินการดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์และจูงใจ เช่น ทางหนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. ให้การศึกษาเพื่อแนะนำความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้ในรูปแบบต่าง ๆ การให้การศึกษาควรดำเนินการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่ไปตามความเหมาะสม เช่น ให้การศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียน การจัดอบรม การจัดทัศนศึกษา การจัดประชุมอภิปราย การจัดทำแปลงสาธิตให้ประชาชนทั่วไปศึกษา เป็นต้น

3. ให้ความช่วยเหลือและบริการ การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน บางครั้งขาดแคลนสิ่งจำเป็นบางประการซึ่งต้องให้ความช่วยเหลือและบริการทางด้านในส่วนที่จำเป็น และเป็นความต้องการของประชาชนจริง ๆ มิใช่เป็นการขัดเยียดหรือบังคับประชาชนเพราะอาจจะได้ผลดีในระยะแรก ๆ หรือระยะสั้น ๆ แต่ผลในระยะยาวอาจประสบ

ความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เช่น การช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์ในการเพาะชำหรือปลูกต้นไม้ การแจกกล้าไม้ การใช้การจัดการทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งการให้ความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชนในการติดต่อกับทางราชการ

4. การติดตามประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ผลที่ได้รับตลอดจนความก้าวหน้าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงตลอดจนวางแผนการส่งเสริมการเผยแพร่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยนั้น สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า (2537) ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. นโยบายการจัดการป่าไม้ โดยรัฐควรจะวางนโยบายมุ่งหนักไปในการจัดการป่าที่จัดไว้สำหรับเป็นป่าป้องกันภัยหรือเป็นป่าเพื่อใช้ประโยชน์แบบเอนกประสงค์ให้มากที่สุด ซึ่งได้แก่ป่าต้นน้ำลำธาร อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สำหรับป่าเพื่อผลิตผลทางไม้นั้น ควรที่รัฐจะได้ทุ่มเทดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าอย่างจริงจัง และควรได้พิจารณาแบ่งเบาภาระการปลูกสร้างสวนป่าให้เอกชนและชุมชนดำเนินการให้มากยิ่งขึ้น

2. การปลูกสร้างสวนป่าซึ่งการปลูกสร้างควรเลือกปลูกในที่ที่เหมาะสม และถูกต้องตามหลักวัตถุประสงค์ และโดยประหยัดก่อน

3. การดำเนินการในด้านการอนุรักษ์โดยดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดพื้นที่ป่าที่เป็นต้นน้ำลำธาร อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้แน่นอนแล้วเข้าดำเนินการควบคุมป้องกันอย่างจริงจัง

3.2 กำหนดขอบเขตให้เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวเขา ควบคุมไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและทำไร่เลื่อนลอยแล้วพยายามส่งเสริมให้ปลูกไม้ยืนต้น กรณีของพืชไร่ก็ควรแนะนำให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบนภูเขาให้ถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ

3.3 ปลูกป่าและพืชคลุมดินในบริเวณที่แผ้วถางและปราศจากพืชคลุมดิน

3.4 การป้องกันไฟไหม้ป่า

3.5 การก่อสร้างทางด้านวิศวกรรมทำควบคู่กับการปลูกป่า เช่น การปรับพื้นที่และการสร้างเหมืองฝายกัน และเก็บกักน้ำและตะกอนไม่ให้ไหลรุนแรงจนเป็นอันตรายต่อพื้นที่การเกษตรและบริเวณลุ่มน้ำตอนล่าง เป็นต้น

4. การเพิ่มผลผลิตและการใช้ประโยชน์ป่าไม้ เช่น นโยบายการให้เอกชนมีบทบาทในการปลูกสร้างสวนป่า การส่งเสริมให้มีการลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมผลิตผลป่า

ไม้ เพราะเป็นการตระหนักถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจและการตลาด ซึ่งจะเป็นการช่วยลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศแล้วยังเป็นการเพิ่มผลผลิตป่าไม้ และช่วยให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้นด้วย

5. การให้การศึกษาอบรมเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ ควรให้ประชาชนทุกคนได้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้และโทษของการทำลายป่าไม้มรรทั้งวิธีการอนุรักษ์ซึ่งเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติประสบความสำเร็จได้

วินัย (2534) ได้เสนอแนวทางอนุรักษ์ป่าไม้นี้

1. ขกเลิกการสัมปทานป่าไม้ ในอดีตที่ผ่านมาการให้การสัมปทานป่าไม้ ก่อให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในจำนวนมาก จนทำให้ธรรมชาติขาดความสมดุล การยกเลิกการสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศจะเป็นผลดีต่อการฟื้นฟูและป้องกันการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ที่มีประสิทธิภาพ

2. การป้องกันการบุกรุกการทำลายป่าเพื่อใช้ประโยชน์ทำการเพาะปลูก หรือการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปทำประโยชน์มีส่วนที่ทำให้ปริมาณป่าไม้ลดลงมาก การปฏิบัติตามกฎหมายและไม่ลอบเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าจึงเป็นการอนุรักษ์ได้ทางหนึ่ง

3. การป้องกันไฟป่า ในแต่ละปีป่าไม้ถูกทำลายทั้งจากการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและโดยการลคของประชาชนจำนวนมาก ทำให้ต้นไม้ทุกชนิดถูกทำลายหมด รวมทั้งทำให้สัตว์ป่าขาดที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร การร่วมมือป้องกันสกัดกั้นไม้ให้เกิดไฟป่าจะเป็นผลดีทางหนึ่งที่จะทำให้ต้นไม้ในป่าเจริญเติบโตเป็นป่าที่สมบูรณ์ต่อไป

4. การใช้อย่างประหยัด การใช้ไม้ในกิจกรรมต่างๆเช่นการสร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ชนิดต่างๆจึงควรเป็นอย่างประหยัดและใช้ประโยชน์ให้เกิดคุณค่าสูงสุด

5. การใช้วัสดุอื่นแทนไม้ การก่อสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้ชนิดต่างๆ ควรใช้วัสดุอื่นทดแทนการใช้ไม้มากที่สุด ไม่ควรใช้อย่างไม่จำเป็น มีวัสดุหลายอย่างที่ใช้แทนไม้ได้ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็ก เป็นต้น

6. การปลูกป่าและการดูแลให้ป่าไม้ฟื้นฟูสภาพขึ้นมาใหม่ จะเป็นการเร่งและช่วยป่าไม้เป็นที่สมบูรณ์เร็วขึ้น

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีหลายวิธี ดังต่อไปนี้ คือ

1. จำแนกประเภทของประโยชน์จากเนื้อที่ป่าไม้ให้ชัดว่า เนื้อที่ป่าใดควรจะใช้ประโยชน์ เพื่อจัดเป็นป่าประเภทใด เป็นการป้องกันภัย หรือป่าสาธารณะประโยชน์ เช่น อุทยาน

แห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าต้นน้ำลำธาร เป็นป่าผลิตผลทางไม้ หรือเพื่อประโยชน์ทางอื่น
อื่นๆ ก็ให้รับดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้นๆ

2. วางมาตรการอย่างเข้มงวด ต่อการรักษาป่าถาวร เจ้าหน้าที่ป่าต้องหมั่นออก
ตรวจตราปราบปราม เพื่อป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่า และการทำไม้เถื่อน

3. เร่งประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ในพื้นที่ดำเนินการสำรวจเรียบร้อยแล้ว ไม่ควรปล่อยให้เนิ่นนานออกไป จะทำให้ยากแก่การ
ควบคุม เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแล

4. ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติที่ล้าสมัย บทลงโทษที่เบาเกินไป ควรจะเพิ่ม
ให้หนัก ให้เหมาะสมกับภาวะของบ้านเมือง

5. เกี่ยวกับกรณีชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามภูเขาสูง ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธาร ควรดำเนินการ
อพยพ ลงมาสู่ที่ราบ เพื่อป้องกันการทำลายป่าต้นน้ำลำธาร และป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค
ควรกำหนดบริเวณให้ชาวเขาอาศัยเป็นแหล่งทำมาหากิน ควบคุมไม่ให้มีการทำไร่เลื่อนลอย

6. รีบเร่งปลูกสร้างสวนป่า ในพื้นที่ที่ถูกทำลาย หรือ เป็นป่าเสื่อมโทรม เพื่อให้ได้
ผลผลิตไว้ใช้ในอนาคต ช่วยป้องกันการพังทลาย และการสูญเสียหน้าดิน

7. ควรทำนุบำรุงป่าธรรมชาติ ที่ยังมีสภาพดี ให้เป็นป่าไม้ที่ดี มีค่ายิ่งขึ้นโดยการ
ปลูกต้นไม้ที่มีค่าแซมระหว่างในที่ว่าง การรักษาป่าธรรมชาติ ช่วยป้องกันธรรมชาติไม่ให้
สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมากและไม่ทำให้สูญเสียระบบนิเวศอีกด้วย การป้องกันรักษาป่า
ธรรมชาติ จึงดีกว่าการปลูกป่าขึ้นใหม่หลังจากตัดไม้หมดแล้ว

8. ชะลอการเปิดป่าให้ชาลงไป โดยการหาวิธีการเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นให้เพียงพอ
กับความต้องการของพลเมือง โดยการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เช่นการใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มความ
สมบูรณ์ให้แก่ดิน

9. ส่งเสริม และเผยแพร่การวางแผนครอบครัวแก่ราษฎร เพื่อลดอัตราการเพิ่มของ
พลเมือง ซึ่งช่วยลดปัญหาการไม่มีที่ทำกิน จะได้ไม่บุกรุกป่า

10. ปฏิรูปที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงฐานะ อาชีพ กิจการ ขนาดของ
ครอบครัวราษฎรในการครอบครองที่ดิน

11. ส่งเสริมช่วยเหลือเอกชน ปลูกสร้างสวนป่า เพื่อใช้ในการกิจการอุตสาหกรรมซึ่ง
ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบ เช่น เฟอร์นิเจอร์ และถลุงเหล็ก เป็นต้น

12. กำหนดวิชาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไว้ในหลักสูตรของการศึกษา ทุก
ระดับ เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้ เป็นการปลูกฝังนิสัยตั้งแต่เยาว์

13. ประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ และให้เห็นว่าป่าไม้เป็นสมบัติส่วนรวม พื้นที่ป่ามีความสำคัญในการป้องกัน รักษาและสงวนไว้เป็นป่าถาวร ครอบงำพรมแดนและหาที่ดินทำกินให้ใหม่

14. ระมัดระวังป้องกันไฟป่า มีการทำแนวป้องกันไฟป่าพร้อมทั้งชี้แจงนักท่องเที่ยวให้เห็นความสำคัญของไฟป่า

15. ส่งเสริม สนับสนุน การจัดตั้งชมรมกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ ตามโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ให้แพร่หลายและมีหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อเป็นกลุ่มพลังในการคัดค้านต่อรอนโยบาย หรือกลุ่มอิทธิพล ที่มีแนวทางในการทำลายป่า

16. การทำป่าไม้ต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยวิธีประหยัดและฉลาดนับแต่การ โคนต้นไม้ ต้องตัดหมดทั้งลำต้นไม่เหลือตอ ลำต้นทอนปลายทิ้งไว้ในป่าการชักลากไม้ออกจากป่าต้องมีให้แตกหักเสียหาย ทั้งนี้อาจเกิดจากเครื่องจักรกล หรือธรรมชาติ การพิจารณาทำไม้แต่ละชนิดชนิดไม้ใช้ทำประโยชน์ เช่น การเลื่อยเป็นไม้กระดาน หรือปอกเป็นเปลือกไม้บางๆโดยใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูง

17. ส่งเสริมการผลิตไม้ที่มีคุณภาพดี และทนทาน เช่น การอบไม้ให้มีความชื้นต่ำ การอบน้ำยาเพื่อให้ทนทานต่อดินฟ้าอากาศ แมลง และเห็ด รา

18. ส่งเสริมการใช้วัสดุอื่นแทนไม้ เช่น อิฐ เหล็ก เป็นต้น

19. กำหนดประเภท ชนิด และคุณภาพของไม้ในการใช้งาน เช่น ไม้ใช้ไม้สกในการนำมาทำหีบหรือลัง

20. นำไม้ที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์อีกให้คุ้มค่า

21. กำหนดปริมาณไม้ที่จะส่งออกขายต่างประเทศทุกปี เพื่อป้องกันการขาดแคลนไม้และการทำลายป่าเพิ่มขึ้น

22. ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้ในที่ดินของตนเองทุกปี

23. ส่งเสริมและสนับสนุนวรรณกรรมที่ชี้ให้เห็นภัยจากการทำลายป่า และส่งเสริมให้ประชาชนรักป่าเขาธรรมชาติ

24. ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกป่าในโอกาสพิเศษ เช่น ในวันเข้าพรรษา

คูสิด (2534) ได้กล่าวถึงวิธีการหลายแนวทางที่จะเลือกใช้ปฏิบัติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่แต่ละแห่ง ความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์รวมทั้งผลประโยชน์และผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อการปฏิบัติ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประชาชนและหลักการที่กล่าวมาแล้ว วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยทั่วไปมีแนวทางดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรโดยตรง มีหลายวิธีการ ได้แก่ การสำรวจตรวจสอบและค้นหา การป้องกัน การถนอมรักษา การบูรณะ การทำให้มีสภาพดีกว่าธรรมชาติ การผลิตและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำของเก่ามาใช้ใหม่ การใช้สิ่งอื่นทดแทนและการลดความสูญเปล่า

2. การให้ความรู้แก่ประชาชน ทั้งนี้เพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจถึงการณ์ ตลอดจนไม่เข้าใจถึงคุณค่า และความสำคัญของการอนุรักษ์จึงจำเป็นต้องทำการแก้ไขให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนทั่วไป

3. การสนับสนุนองค์กรเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ได้แก่ หน่วยงานทางราชการ องค์กรเพื่อสังคม และองค์กรประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร และต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เช่น ด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องใช้เพียงพอ และจริงจึงทั้งต้องมีการปรับปรุงพัฒนาองค์กรต่างๆ ให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากร

4. นโยบายและมาตรการของรัฐต้องตั้งอยู่บนรากฐานที่ไม่ขัดแย้งกับประเพณีและวัฒนธรรมของประชาชน นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรต้องมีความสอดคล้องกัน ไม่ขัดแย้งกัน เพราะอาจสร้างปัญหาให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนทั่วไป

5. การศึกษาวิจัยทางด้านวิชาการ เช่น การเพิ่มพูนวิทยาการใหม่ๆ ให้กว้างขวางขึ้น ช่วยในการแก้ไขปัญาและทำให้กา

ราตรี (2540) ได้เสนอวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถกระทำดังนี้

1. การกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ คือ การกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการและ การพัฒนาป่าไม้ในระยะยาว

2. การปลูกป่า เป็นการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างหนึ่ง เมื่อป่าไม้ในพื้นที่ถูกตัดฟันลงไม่ว่ากรณีใดก็ตาม นโยบายการรักษาป่าไม้จะกำหนดให้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทน และส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าทุกรูปแบบ

3. การป้องกันไฟไหม้ป่า ไฟไหม้ป่าถือว่าเป็นอันตรายร้ายแรงที่เกิดขึ้นกับป่าไม้ การฟื้นฟูกระทำได้ยากมาก ไฟไหม้ป่าเกิดจากการกระทำของมนุษย์ จากความประมาทเลินเล่อ ทำให้ต้นไม้บางส่วนอาจตาย บางส่วนอาจชะงักการเจริญเติบโต และบางแห่งอาจตายหมด หากเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนพืชหมด โอกาสแพร่พันธุ์ได้

4. การป้องกันการบุกรุกทำลายป่า การบุกรุกการทำลายป่าไม้ในปัจจุบัน จะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น การป้องกันทำได้โดย การทำหลักเขตป้ายหรือเครื่องหมายให้ชัดเจนเพื่อบอกให้รู้ว่าเป็นเขตป่าประเภทใด การแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่

เป็นไปด้วยความเที่ยงตรง เอาจริงเอาจัง และมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพและหน้าที่ปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายและพระราชบัญญัติป่าไม้อย่างเคร่งครัดจะสามารถป้องกันการทำลายป่าในทุกรูปแบบได้

5. การใช้วัสดุทดแทนไม้ ในการก่อสร้างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน หรือ สิ่งก่อสร้างอื่นที่เคยใช้ไม้ดั้งเดิม เช่น การสร้างสะพานเพื่อทดแทนสะพานเก่าที่ชำรุด ควรจะใช้ เหล็กทำสะพานให้รឹងชั่วคราวก่อนจะมีสะพานใหม่ที่ถาวรและสร้างได้ด้วยวัสดุอื่นแทนไม้

6. การใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด เป็นการนำเนื้อไม้มาใช้ให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด โดยใช้ทุกส่วนของต้นไม้ ไม้ที่เหลือจากการแปรรูป นำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง แล้วสามารถนำไปเป็นวัตถุดิบทำไม้อัด ไม้ปาร์เก้ชั้น ไม้สับ (chip board) ไม้ประสาน (particle board) ทำเครื่องใช้ขนาดเล็ก เช่น แจกัน ที่เขียนหรี ของชำร่วย เป็นต้น ส่วนไม้ที่นำมาแปรรูปเพื่อ ใช้ในการก่อสร้างหรือเพื่อการอื่น ควรปรับปรุง คุณภาพไม้ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การอบ น้ำยาไม้อบให้แห้งเพื่อยืด อายุการใช้งานให้ยาวนานออกไป

7. การพยายามนำไม้ที่ไม่เคยใช้ประโยชน์มาใช้ไม้ที่ไม่เคยนำมาใช้ประโยชน์มา ก่อน เช่น ไม้มะพร้าว ต้นตาล ไม้ยางพารา นำมาทำเครื่องใช้ในครัวเรือนได้หลายชนิด อาทิ ตู้ เตียง โต๊ะ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ ควรปรับปรุงคุณภาพไม้ก่อน

8. ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ ให้การศึกษา ให้เยาวชนและประชาชนได้ตระหนักถึง ความสำคัญของป่าไม้ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และช่วยกันดูแลในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ เหมือนกับที่เรารักษาและหวงแหนสิ่งของที่เป็นสมบัติของเราเอง

จากความหมายของการอนุรักษ์จะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการ รู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุดและใช้ได้เป็น เวลานานที่สุดโดยมีหลักการ แนวทางและ วิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การสร้าง ความสำนึกรับผิดชอบของประชาชน การปลูกป่า การป้องกันไฟไหม้ป่า การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ให้การศึกษาให้เยาวชนและประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ การ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดตั้งชมรมกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ การให้การศึกษาอบรมเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะสำเร็จลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งคนในชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน

แนวความคิดเรื่องป่าชุมชน

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ได้กำหนดความหมายป่าชุมชน คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่าและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื้ออย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน ส่วน ฉลาดชาย (2532) กล่าวว่าป่าชุมชนเป็นแบบแผนการใช้ทรัพยากรที่มีป่าเป็นศูนย์กลางของการผลิต และการดำรงชีวิตของชาวบ้านโดยมีพวกเขาเป็นผู้จัดการและได้รับประโยชน์ พื้นที่ป่าได้จัดแบ่งหรือกำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนและเพื่อนชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดไว้ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความเชื่อเป็นและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำคัญ ป่าชุมชนดังกล่าวจะเป็นป่าธรรมชาติดั้งเดิมหรือเป็นป่าที่ชุมชนได้ช่วยกันปลูกสร้างขึ้นมาก็ได้ และเป็นกรรมสิทธิ์ของชุมชนโดยมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการทำความเข้าใจง่ายขึ้นสำหรับ สมชัย (2543) ได้กล่าวสรุปว่า ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีต้นไม้ซึ่งให้ประโยชน์แก่ราษฎรทั้งทางตรงและทางอ้อมด้านระบบนิเวศ ประโยชน์จากเนื้อไม้และผลผลิตของป่า ทั้งนี้อาจมีอาณาบริเวณพื้นที่หนึ่งหรือเป็นแถวเป็นแนวตามริมถนนหรือคลองส่งน้ำก็ได้ นอกจากนี้ คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (2546) ได้ระบุไว้ว่า ป่าชุมชนหมายถึงพื้นที่ป่าทั้งที่เป็นป่าบกและป่าชายเลนรอบชุมชนหรือใกล้เคียงกับชุมชน โดยที่ชุมชนใช้อาศัยทำมาหากินและเลือกใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการรักษาระบบนิเวศ โดยชุมชนเป็นผู้วางแผนตัดสินใจว่าต้องการอะไรจากป่า ต้องการเมื่อไร จะดูแลรักษาฟื้นฟู และพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร มีขอบเขตขนาดไหนที่ชุมชนจะดูแลรักษาทั่วถึง โดยทั้งนี้แผนการจัดการป่าชุมชนอาจจะกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นจารีตประเพณี เป็นวิถีชีวิตในการจัดการป่าก็ได้ ขึ้นอยู่กับชุมชนเป็นผู้กำหนด ในทำนองเดียวกัน กรมป่าไม้ (2535) ได้ให้ความหมายกว้างว่าเป็นป่าซึ่งประชาชน กลุ่มประชาชนหรือสถาบันในชุมชนนั้น ในความหมายเฉพาะคือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำองค์ประกอบของความต้องการของประชาชนและประชาชนผู้รับประโยชน์เข้าร่วมในชุมชนนั้น

โกล (2533) ได้สรุปว่า ป่าชุมชนเป็นรูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่านั้น และให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินการ และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพื่อ

ผลประโยชน์ต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกัน เกรียงศักดิ์ (2544) ได้กล่าวว่า ป่าชุมชนประกอบไปด้วย เนื้อที่ป่าประมาณ 50-100 ไร่ หรือมากกว่านั้น เกิดจากเอกชนหรือคณะชุมชนสนใจบริจาคที่ดิน หรือให้เงินอุดหนุนเพื่อไปดำเนินการตามโครงการ พื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวนี้จะมีโฉนดขึ้นทะเบียนไว้ เป็นที่สาธารณะ โดยมีคณะกรรมการแห่งท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ควบคุมดูแล ซึ่งคณะกรรมการ ดังกล่าวจะมีแผนการจัดการป่าโดยอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าแห่งรัฐ หรือจากพนักงานป่าไม้ท้องถิ่น เพื่อดำเนินการป่าชุมชนให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย ป่าชุมชนได้มีการดำเนินการอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ตามสภาพการพึงพิงป่าของประชาชนที่มีต่อ แหล่งป่าที่อยู่ใกล้เคียงหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าแตกต่างกันออกไป ตาม สภาพภูมิประเทศ นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และสังคม

จากความหมายต่าง ๆ และองค์ประกอบเหล่านี้เอง เราจะเห็นสาระสำคัญของป่าชุมชน อยู่ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่ที่ชุมชนเข้าไปจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชน
2. ต้องมีขบวนการของชุมชน ในการเข้าไปจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชน
3. ต้องมีการใช้ประโยชน์จากป่าตามความประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืนสอดคล้อง

กับวิถีชีวิตของชุมชน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าป่าชุมชน คือพื้นที่ซึ่งได้รับการจัดการ โดยขบวนการของ ชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามความประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืนนั่นเอง (สำนักงานส่งเสริมการ ปลูกป่า, 2537)

หลักการสำคัญในการที่จะวัดความเป็นป่าชุมชนจะมีประเด็นต่าง ๆ ให้พิจารณา ดังต่อไปนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

1. เชื่อมโยงระบบสังคมวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องป่าและทรัพยากรในป่า ป่ายังคงอยู่ ได้และปรับตัวร่วมกับชุมชน คนสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ รักษาป่า และป่าก็สร้างสรรค์ วัฒนธรรมชุมชน คนกับป่าอยู่ด้วยกัน พึ่งพากันไม่แยกกัน
2. เป็นการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวมที่มองทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนล้วน สัมพันธ์กัน แม้จะพ่วงประเด็นที่ป่าแต่ไม่แยกส่วนกับการจัดการทรัพยากรทั้งหมด
3. รูปแบบการจัดการหลากหลาย เป็นได้ทั้งป่าอนุรักษ์และป่าเพื่อเศรษฐกิจจัดการ แบบประเพณีหรือสร้างสรรค์ใหม่ได้โดยมีเงื่อนไขของชุมชนเป็นตัวกำหนด
4. ป่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์ไม่ได้ ไม่ใช่ป่าชุมชน เพราะชุมชนได้เลือกที่จะดูแล รักษาป่าแทนการล้างผลาญเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้า ดังนั้นชุมชนมี “ค่าเสียโอกาส” ที่ไม่ล้างผลาญ ชุมชนจึงควรได้ประโยชน์จากป่าเป็นแรงจูงใจตราบใดที่ไม่ได้ทำลายทรัพยากร

5. เป็นป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกขึ้นมาใหม่ก็ได้ แต่ต้องมีขอบเขตที่ชาวบ้านสามารถจำแนกขนาดของพื้นที่ได้ การกำหนดขอบเขตอาจจะกระทำร่วมกันระหว่างชุมชนก็ได้

6. กรรมสิทธิ์ในที่ดินจะเป็นของรัฐหรือสาธารณะก็ได้ แต่ต้องมีขอบเขตที่ชาวบ้านสามารถจำแนกขนาดของพื้นที่ได้ การกำหนดขอบเขตอาจจะกระทำร่วมกันระหว่างชุมชนก็ได้

7. เป็นการจัดการโดยชุมชน สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม จุดประสงค์และเป้าหมายของการจัดการป่าสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

8. เป็นระบบการจัดการร่วม ที่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบภายในชุมชนและให้รัฐและสาธารณะสามารถตรวจสอบได้

9. กฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการป่าและทรัพยากร กำหนดและตัดสินใจโดยองค์กรชุมชน
คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (2546) ได้แบ่งประเภทของป่าชุมชนไว้ดังนี้

1. ป่าชุมชนตามประเพณีที่สืบทอดกันมาได้แก่

- 1.1 ป่าหวงห้าม อนุรักษ์เพื่อประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ
- 1.2 ป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่ป่าชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร
- 1.3 ป่าใช้สอยเป็นพื้นที่ป่าที่แยกไว้เพื่อชุมชนได้ใช้ประโยชน์โดยเฉพาะ

เช่น เลี้ยงสัตว์ เก็บผลผลิตจากป่าเป็นต้น

2. ป่าชุมชนที่ริเริ่ม โดยท้องถิ่นมักเป็นกรณีชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ที่ผสมผสานกันหลากหลายวัฒนธรรม อาจไม่ใช่ประเพณีดั้งเดิมแต่ชุมชนท้องถิ่นเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาป่าขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น คัดค้านการทำลายป่า การรักษาแหล่งต้นน้ำ การสร้างความมั่นคงทางอาหารและปัจจัยใช้สอย การสงวนพื้นที่ดินไว้ให้แก่ชุมชน เป็นต้น

3. ป่าชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน รัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนในภาคเหนือตอนบนพบว่า มีป่าชุมชนตามประเพณีร้อยละ 15 ป่าชุมชนที่เกิดจากการริเริ่มท้องถิ่นร้อยละ 29 โดยมีป่าชุมชนที่เกิดจากการต่อต้านการแย่งชิงทรัพยากรจากภายนอกร้อยละ 41 และป่าชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกร้อยละ 10 ป่าชุมชนทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกันก็คือ การอนุรักษ์และรักษาป่าทั้งสิ้น

ส่วน ปริศนา (2543) ระบุว่า โดยทั่วไปชาวบ้านจะแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. พื้นที่อาศัยที่มีการใช้ประโยชน์ เช่น การสร้างบ้านเรือน โรงเรียน วัด โบสถ์ อนามัย
 2. พื้นที่ทำกินประกอบด้วย ที่นา ที่ไร่
 3. พื้นที่ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอย เช่น การหาฟืน ไม้สร้างบ้าน เครื่องใช้ไม้สอย แหล่งอาหาร รวมถึงการเก็บสมุนไพร
 4. พื้นที่ป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์(รวมถึงพื้นที่ป่าตามความเชื่อ) พื้นที่ดังกล่าวชาวบ้านจะไม่ได้ตัดไม้หรือล่าสัตว์ แต่จะเก็บรักษาพื้นที่นี้ไว้เป็นต้นน้ำลำธารของหมู่บ้านต่อไป
- ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชนนั้น ได้มีผู้ที่เสนอไว้หลากหลาย โดยผู้ศึกษาได้มีการรวบรวมไว้ได้ดังนี้ (ฉลาดชาย, 2532) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชนว่าประกอบด้วย 5 แนวคิดหลัก ดังนี้

แนวความคิดที่หนึ่ง มิติทางวัฒนธรรม เป็นหลักการพื้นฐานของการศึกษาครั้งนี้ ลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ

1. การมองความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของชีวิตและธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม โดยไม่จำกัดอยู่ที่ ด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว
2. การเน้นวิจิตร หรือระบบความคิด ว่ามีความหลากหลายและซับซ้อน เป็นลักษณะสำคัญของการมองแบบองค์รวม หมายถึงหลักการและทางเลือกของการให้เหตุผล เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติอย่างมีเงื่อนไข ซึ่งแตกต่างจากระบบคุณค่า หรือค่านิยมตรงที่เป็นความเชื่อตายตัวแบบไม่มีเงื่อนไข
3. การศึกษาจากมุมมองของผู้ถูกศึกษา ในที่นี้หมายถึง วิจิตรหรือมุมมองของชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นช่องทางสำคัญเบื้องต้น ในการทำความเข้าใจต่อปัญหา ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงกับแง่มุมในส่วนอื่นต่อไป
4. การให้ความสำคัญกับเรื่องของอุดมการณ์อำนาจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการจัดความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ ที่ถือว่าเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของการบังคับ ตามความหมายนี้อุดมการณ์อำนาจ จะเกี่ยวข้องกับสิทธิและอำนาจของชุมชน
5. การมองในแง่การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ หมายถึงการปรับเปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้วิจิตรคิดว่าด้วยเขตอภัยทาน เป็นพลังในการต่อต้านการทำลายป่าในปัจจุบัน

6. การเห็นว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี และมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะใช้แรงงานเพื่อการดำรงชีพของตน ดังนั้นหากกลุ่มใดถูกความกีดมาครอบงำ ให้ต้องสูญเสียความเป็นคน พวกเขามีสิทธิตามธรรมชาติที่จะปลดปล่อยตัวเองจากการครอบงำนั้น ด้วยการแสดงออกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ

แนวความคิดที่สอง ระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชน เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ตั้งอยู่บนหลักการของสิทธิการใช้ทรัพยากรที่มีระบบการจัดการ โดยกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งจะกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครบ้างมีสิทธิใช้ และควรใช้อย่างไรระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชนนี้มีชุมชนเป็นทั้งผู้ใช้และผู้จัดการ ซึ่งมักจะเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานของชุมชนท้องถิ่นทั่วโลก และมีความพยายามศึกษาเพื่อทำความเข้าใจระบบการจัดทำทรัพยากร ที่ใช้ระบบทรัพย์สินดังกล่าว แนวความคิดนี้จะช่วยในเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

แนวความคิดที่สาม ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรของชุมชน จะหมายถึงภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นการบังคับใช้กฎระเบียบ ของการใช้และการจัดการทรัพยากร โดยผ่านการจัดองค์กรของชุมชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยรอบ รวมทั้งการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สามารถพัฒนาการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณภาพกับระบบนิเวศ เพื่อให้ยอมรับสภาพขององค์กรชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร แนวความคิดนี้จะเป็พื้นฐานในการประเมินศักยภาพขององค์กรชุมชน

แนวความคิดที่สี่ เครือข่ายและการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ เป็นแนวความคิดที่มุ่งชี้ให้เห็นว่าการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรจะต้องอยู่ภายใต้บริบทของระบบนิเวศหนึ่งจึงจะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและสังคมได้ชัดเจน โดยพยายามจะศึกษาหาความสัมพันธ์ดังกล่าวในลักษณะของระบบเครือข่าย ว่ามีพัฒนาการและการปรับตัวได้อย่างไรบ้างในสถานะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกระบบนิเวศดังกล่าว

แนวความคิดที่ห้า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และระบบนิเวศ ในที่นี้จะหมายถึงการปรับเปลี่ยนอำนาจในการจัดการทรัพยากร ซึ่งเป็นแนวความคิดที่จะช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ของท้องถิ่นกับเงื่อนไขระดับมหภาค เพื่อชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาที่มีผลต่อประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีบริบทที่ชัดเจน ทิศทางการพัฒนาดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการทำความเข้าใจปัญหาในการจัดการทรัพยากรของชุมชน

สอดคล้องกับ โคมล (2533) กล่าวว่าการพัฒนาป่าไม้ชุมชนในประเทศไทยนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิด 4 ประการ คือ

1. แนวความคิดด้านนิเวศวิทยา ดังที่ยอมรับกันว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (Ecosystem) ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ มนุษย์ ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งประกอบกันเป็นระบบนิเวศอยู่ภายใต้การเชื่อมโยงของระบบโยงต่าง ๆ ที่สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศ มนุษย์นั้นมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงและอาศัยอยู่ในระบบนิเวศ ดังนั้นจึงนับว่ามนุษย์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อให้มนุษย์สามารถอาศัยและพึ่งพิงกับระบบนิเวศโดยไม่มีการทำลาย

2. แนวความคิดการพัฒนาชุมชน ซึ่งเล็งเห็นกิจกรรมด้านป่าไม้เน้นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในชนบทให้สามารถยืนอยู่ได้ เนื่องจากป่าเป็นแหล่งทรัพยากรหรือปัจจัยที่จำเป็นของชาวชนบท เช่น เป็นแหล่งจับน้ำ ไม้ใช้สอย สมุนไพร และอาหารจำพวกเห็ด หน่อไม้ และผลไม้ นอกจากนี้ป่าไม้ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจอันเกิดจากความเชื่อและประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้นกิจกรรมของป่าไม้จึงเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกการดำรงชีพของประชาชนในชนบทที่สมควรจะถูกนำมาใช้ให้เป็นส่วนหนึ่งร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ ในการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนชนบทอยู่รอดและพัฒนาตนเองได้

3. แนวความคิดของการกระจายอำนาจ จากการที่กรมป่าไม้ได้ดำเนินการอนุรักษ์ป่าไม้ในอดีต ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นการกระจายอำนาจให้ประชาชนในชนบทได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประสิทธิผลและสามารถอำนวยความสะดวกต่อชุมชนที่อยู่ใกล้พื้นที่ป่าได้โดยตรงมากยิ่งขึ้น

4. แนวความคิดทางด้านการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นทรัพยากรที่ออกเงยได้ ถ้าได้รับการจัดการที่เหมาะสมจะมีผลให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่องต่อชุมชนและรักษาซึ่งความสมดุลในธรรมชาติระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต

ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องป่าชุมชน

โดยพื้นฐานสังคมชนบทไทย ชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่าทั้งในแง่ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยมาช้านาน นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้พึ่งพาน้ำจากป่าใช้ทำนา อาศัยผลผลิตจากป่าเป็นเพื่อสร้างรายได้พอยังชีพ อีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณีที่เป็นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน บทบาทของป่าต่อความอยู่รอดชุมชนจึงมีมาช้านาน ชุมชนพื้นเมืองจำนวนไม่น้อยจึงมีวัฒนธรรมในการรักษาป่า เช่น รูปแบบความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่าต้นน้ำ แบบแผนการผลิต การเกษตร การใช้ทรัพยากรที่ใช้ป่าอย่างทะนุถนอม ซึ่งมีความแตกต่าง

หลากหลายไปตามภูมิโนเศและวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง เมื่อป่าอันเป็นฐานชีวิตของพวกเขา กำลังถูกทำลาย ไม่ว่าจะเป็นการสัมปทานไม้ในยุคก่อน การขยายตัวของพืชพาณิชย์ที่ต้องการใช้พื้นที่มาก การเจริญเติบโตของธุรกิจอุตสาหกรรมที่เข้ายึดครองพื้นที่ป่า การเข้ามาตัดไม้ เก็บผลผลิตจากป่าจากบุคคลภายนอกหรือแม้กระทั่งภายในชุมชนเองที่จะทำให้ป่าเสื่อมโทรมได้ โดยที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องได้ หรือหลากหลายกรณีเจ้าหน้าที่รัฐกลับปล่อยปะละเลยให้เกิดการทำลายป่าหรือยึดพื้นที่ป่าเป็นของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ การมีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เข้ายึดครองป่าของชุมชนและกีดกันไม่ให้ชุมชนพึ่งพาป่าได้อีกต่อไป สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของป่าและชุมชนอย่างมาก ทำให้ชุมชนจำนวนไม่น้อยต้องดำเนินการรักษาป่าอย่างจริงจัง เพื่อให้ระบบนิเวศ แหล่งอาหาร สมุนไพร แหล่งต้นน้ำสำหรับการเกษตรและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของชาวบ้านยังคงอยู่ต่อไป และฐานทรัพยากรดังกล่าวยังเป็นทุนทางสังคมของชาวบ้านที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชนได้ “ป่าชุมชน” เป็นศัพท์ใหม่สำหรับชาวบ้านในขณะทีแต่ละชุมชนมีการจัดการป่าอย่างต่อเนื่องยาวนานอยู่แล้ว เพียงแต่ชาวบ้านไม่ได้เรียกว่าป่าชุมชนเท่านั้น คำว่าป่าชุมชนถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำความเข้าใจกับสังคมและเป็นเหมือนคำจำกัดความแบบกว้าง ๆ ของการจัดการป่าโดยคนในท้องถิ่น แต่ในระดับพื้นที่จะมีรายละเอียดของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน หลากหลายซึ่งมีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน ป่าชุมชนเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของป่าไม้กับชุมชนในลักษณะที่ว่า การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนต้องพึ่งพาทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากป่าเป็นแหล่งอาหารสมุนไพรที่สามารถนำมารักษาโรค และคนในชุมชนได้อาศัยป่าเป็นแหล่งอาหารสมุนไพรที่สามารถนำมารักษาโรค และคนในชุมชนได้อาศัยป่าเป็นแหล่งวัตถุดิบเพื่อนำไม้มาก่อสร้างที่อยู่อาศัย หากป่าถูกบุกรุกแผ้วถางทำให้จำนวนพื้นที่ป่าไม้ลดลง ย่อมทำให้สิ่งที่คนในชุมชนต้องการลดปริมาณลงไปด้วย และส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน (สุนิลา และนำชัย , 2540)

ป่าชุมชนซึ่งอยู่ในชุมชนที่สืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องนั้น จะพบลักษณะป่าชุมชนที่อิงอยู่กับระบบทั้งสองระบบ ระบบเศรษฐกิจและระบบคุณค่า ส่วนรายละเอียดลักษณะป่าเป็นป่าต้นน้ำ ป่าใช้สอยหรือป่าอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะทางนิเวศวิทยาของแต่ละพื้นที่ ถ้าระบบนิเวศเป็นภูเขา มีน้ำไหล มีที่ราบน้อย ระบบป่าชุมชนและระบบเหมืองฝายจะเกิดขึ้นเหมือนกับภาคเหนือ แต่ถ้าระบบนิเวศเป็นแบบลอนคลื่นจะมีลักษณะนิเวศแบบป่าโคก โดยมีการทำนาแบบหมุนเวียน ซึ่งเป็นการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรตามลักษณะทางนิเวศและเขตของตัวเอง เพราะฉะนั้น เมื่อหลุดจากประสบการณ์ที่อยู่แล้วในชุมชนเก่า และขยายไปสู่ชุมชนใหม่ ๆ ที่เกิดจากการโยกย้ายถิ่นฐานครั้งล่าสุดอันเนื่องจากพืชเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดชุมชนผสมกันระหว่าง ส่วน

ลาว เขมร หลายเผ่าพันธุ์ แคว้นดั้งเดิมฐานที่เดียวกันแล้วไม่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดียวกัน ลักษณะป่าชุมชนที่สืบเนื่องกันมาจะเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มเหล่านี้ได้อย่างไร นับว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะเพียงเรื่องความขัดแย้งในชุมชนก็มากมายอยู่แล้ว เมื่อมีคนหลาย ๆ ชชาติพันธุ์มาอยู่ รวมกัน วัฒนธรรมได้ผสมผสานกันไปหมด ชุมชนใหม่ที่เป็นชุมชนชาวไร่จะมีลักษณะความต้องการทางเศรษฐกิจสูงและการครองชีพมีลักษณะเป็นการซื้อขายทั้งสิ้น ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการร่วมงานเพื่อทำให้เกิดป่าชุมชนมากขึ้น แคว้นรากเหง้าเดิมที่ติดมา ยังคงมีอยู่ จึงพอมิทางเป็นไปได้ จากประสบการณ์ที่ชาวบ้านได้กลับมารวมกัน และพูดคุยกันเรื่องการดูแลรักษาป่า ดังนั้นป่าชุมชนในแง่นี้เข้าใจว่าจะสัมพันธ์กับค่าที่ชุมชนจะเกาะเกี่ยวหรือรวมตัวเป็นชุมชนอย่างสืบเนื่องได้อย่างไร การเกาะเกี่ยวกันจะทำให้ชุมชนมีแรงมากพอที่จะปะทะกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง ในแง่เศรษฐกิจป่าเป็นแหล่งอาหาร เป็นหลักของระบบเศรษฐกิจแบบหาอยู่หากินซึ่งมีมูลค่ามหาศาล ค่าจ้างแรงงานในระบบอุตสาหกรรมเทียบไม่ได้กับระบบเศรษฐกิจแบบนี้ รายได้วันละ 70-90 บาท จากภาคอุตสาหกรรมอาจกล่าวได้ว่าน้อยกว่าไปหรือต่ำไปเมื่อเปรียบเทียบกับระบบเศรษฐกิจแบบหาอยู่หากินในป่าเช่นนี้ นอกจากนั้นการหาอยู่หากินในป่ายังมีลักษณะของการกระจายรายได้ผู้นั้นด้วย เพราะว่าทุกคนมีสิทธิเข้าไปหากินตามความขยันขันแข็งของแต่ละคน ภายใต้กฎระเบียบที่ช่วยกันรักษาป่าชุมชน นอกจากจะมีลักษณะเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศแล้ว ยังมีลักษณะเป็นงานพัฒนาระบบชนบทอีกแบบหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชาวบ้านได้ดีขึ้นด้วย (ภาคภูมิ, 2537)

องค์ประกอบของการป่าไม้ชุมชน

การป่าไม้ชุมชนเป็นการป่าไม้ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งตามระดับและตามขนาดของชุมชน ตามความต้องการของประชาชนคือประโยชน์จากป่าไม้จะเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่าไม้อย่างไร ด้วยเหตุที่การป่าไม้ชุมชนมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะองค์ประกอบภูมิศาสตร์ การประกอบกิจกรรมด้านการเกษตร กรรมสิทธิ์การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ และระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเอง ดังนั้นการแบ่งประเภทของการป่าไม้ชุมชน จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงลักษณะองค์ประกอบของการป่าไม้ชุมชนเสียก่อน การป่าไม้ชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ องค์ประกอบด้านชุมชน องค์ประกอบด้านป่าไม้และองค์ประกอบด้านการเกษตร (โกลม, 2533) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านชุมชน (community component) ในองค์ประกอบด้านชุมชน ประกอบด้วยหน่วยของชุมชน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในลักษณะของความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ องค์ประกอบด้านชุมชนประกอบด้วยหน่วยย่อย คือ

1.1. บุคคลเดี่ยว (individual) ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในองค์ประกอบด้านชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านอาชีพ อายุ เพศ ซึ่งมีผลต่อลักษณะความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ เช่น บางคนต้องการใช้น้ำจากป่าไม้ บางคนต้องการเก็บผลผลิตจากป่า เป็นต้น

1.2. ครอบครัว (household) เป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดที่รวมบุคคลเดี่ยวหลายๆบุคคลมาอยู่ภายใต้การตัดสินใจอย่างเดียวกัน ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่สามารถใช้ประโยชน์จากป่า เป็นจุดเริ่มของการตัดสินใจร่วมกันภายในครอบครัว จะแบ่งแรงงานเพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งป่าไม้ในรูปแบบต่างๆจะแยกความชำนาญในการทำงานด้านต่างๆรวมทั้งในกิจกรรมป่าไม้ เช่น การเก็บอาหารจากพื้นที่ป่าไม้ ในขณะที่บางคนจะแยกไปเก็บไม้ฟืนเพื่อใช้ประโยชน์ประกอบอาหาร

1.3 กลุ่ม (group) เป็นหน่วยเล็กที่สุดที่ครอบครัวหลายครอบครัวเป็นกรรมการตัดสินใจระดับครอบครัวมาเป็นการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่ม กลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ เช่น การรวมกลุ่มในการเก็บหน่อไม้ จะร่วมตั้งกติกาเป็นแนวทางปฏิบัติของกลุ่มในการไปเก็บหน่อไม้ที่มีขนาดเล็กหรือกลุ่มแม่ไม้ที่ให้หน่อในอนาคต เป็นต้น

1.4 ชุมชน (community) เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่รวมกลุ่มย่อยเข้าด้วยกัน ชุมชนจะมีกฎระเบียบต่างๆ มีการกำหนดการดำเนินงานตามความชำนาญ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชุมชนต้องการร่วมกัน เช่น กลุ่มใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีกฎเกณฑ์เป็นแนวทางของกลุ่มในการรักษาชุมชนเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

องค์ประกอบด้านชุมชน เป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาพิจารณาว่าชุมชนมีผู้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้เป็นใคร และจัดระเบียบการจัดการและแบ่งงานกันอย่างไร ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดถึงความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมด้านป่าไม้เพื่อประโยชน์ชุมชน

2. องค์ประกอบด้านป่าไม้ (forest component) องค์ประกอบด้านป่าไม้จะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าชุมชนจะใช้ประโยชน์จากป่าไม้นาน้อยเพียงไร เพราะป่าไม้จะมีระเบียบกฎหมายกำหนดการใช้ประโยชน์ระดับต่างๆ องค์ประกอบด้านป่าไม้บางออกเป็นลักษณะย่อยๆได้ดังนี้

2.1 ป่าส่วนตัว (private forest) เป็นป่าที่มีเจ้าของ เป็นการใช้ป่าเพื่อประโยชน์ตามความต้องการของผู้เป็นเจ้าของป่า การที่บุคคลอื่นในชุมชนจะมาใช้พื้นที่ป่านั้น ต้อง

ได้รับการยินยอมจากเจ้าของป่าเสียก่อน ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกฎหมายที่กำหนดขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิการเป็นเจ้าของพื้นที่ป่านั้น

2.2 ป่าชุมชน (community forest) เป็นพื้นที่ซึ่งชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันภายใต้กติกาที่กำหนดไว้ มีกฎระเบียบ มีการควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามความต้องการ บุคคลใดจะใช้ประโยชน์จากป่าเกินกติกาจะเป็นไปตามวิธีการที่ชุมชนกำหนดการจัดการป่าชุมชนอาจเกิดจากประเพณีปฏิบัติของท้องถิ่น หรือถูกกำหนดขึ้นใหม่ภายใต้แผนนโยบายและการสนับสนุนการดำเนินงานภายนอกชุมชน สภาพการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ในประเทศต่าง อาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และสังคม ซึ่งมีผลให้ความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าแตกต่างไปจากเดิมที่ได้กำหนดไว้

2.3 ป่าของรัฐ (nation forest) ป่าของรัฐเป็นป่าที่รักษาไว้เพื่อประโยชน์ของทุกคนในประเทศในรูปแบบต่างๆ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติในดินน้ำลำธาร ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีระเบียบและสิทธิการใช้ประโยชน์ของชุมชนแตกต่างกันในชุมชนระดับต่างๆ ที่จะใช้ประโยชน์ต้องปฏิบัติตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบและกฎหมายที่ปฏิบัติต่อป่านั้น ป่าของรัฐบาลอาจถูกเปลี่ยนไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นตามความจำเป็นของประเทศ เช่น การสร้างถนนผ่านพื้นที่ป่าไม้ การสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านการเกษตร

องค์ประกอบด้านการเกษตร จะเป็นสิ่งที่ให้เห็นถึงความจำเป็นของชุมชนว่าจะพึ่งพิงป่าไม้อย่างไร องค์ประกอบด้านการเกษตรแบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อยๆ ได้ตามขนาดของการประกอบการ สิทธิการถือครองที่ดินและระบบการจัดการดังนี้

3.1 ขนาดของการประกอบการทางการเกษตร ขึ้นอยู่กับขนาดของการประกอบการ เช่น การเกษตรขนาดเล็ก (small farming) ผู้ประกอบการมีความจำเป็นจะต้องดำเนินการเอง เนื่องจากเป็นกิจการขนาดเล็ก ผู้ประกอบการจึงไม่สามารถลงทุนปรับปรุงที่ดิน ปรับปรุงพันธุ์และใช้เครื่องมือต่างๆ ได้ นอกจากมีการร่วมมือระหว่างเกษตรกรเองโดยจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรจะผลิตเพื่อบริโภคเอง หรือถ้ามีเวลาเหลือเพียงพอตัวเกษตรกรจะทำงานนอกเหนือจากการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้โอกาสของความจำเป็นในการพึ่งพาการป่าไม้เพื่อการเกษตรกรรมจะมีสูงสำหรับผู้ประกอบการเกษตรขนาดเล็ก

3.2 สิทธิการถือครองที่ดินสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

ผู้เช่าที่ดินเพื่อการประกอบการเกษตร (tenant) นับเป็นเกษตรกรซึ่งไม่มีที่ดินหรือมีแต่ไม่เพียงพอในการประกอบการเกษตร และได้เช่าที่ดินของเกษตรกรรายอื่นๆ เพื่อประกอบการเกษตร เพื่อบริโภคหรือเพื่อการด้านการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตจึงเพิ่มแรงจูงใจทาง

เศรษฐกิจที่มีผลต่อผลผลิตทางเกษตร ในกรณีได้รับผลตอบแทนสูง อาจสร้างเทคนิคสมัยใหม่มาใช้ การประกอบการสำหรับผู้ซึ่งไม่มีที่ดิน โอกาสที่จะนำเทคนิคสมัยใหม่มาใช้จะน้อย ผู้เช่าที่ดินจะเป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องประกอบการ เกษตรที่พึ่งพิงป่าไม้โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากแหล่งป่าไม้เพื่อปัจจัยในการผลิตทางการเกษตร เช่น น้ำ ปุ๋ย เป็นต้น

ผู้ได้รับสิทธิในการถือครองที่ดิน เป็นเกษตรกรซึ่งทำการเกษตรที่ดินของชุมชนหรือของรัฐ เช่น ที่ดินสาธารณะของหมู่บ้านป่าสงวนแห่งชาติ เกษตรกรดังกล่าวได้ใช้พื้นที่รองรับเพื่อการเกษตร การได้สิทธิในการถือครองที่ดินเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายในการใช้พื้นที่ของประเทศต่างๆซึ่งจะไม่เหมือนกันถึงอย่างไรก็เกษตรกรเหล่านี้จะเป็นผู้พึ่งพิงป่าไม้เพื่อการเกษตร ซึ่งบางครั้งจะขาดแรงจูงใจเนื่องจากความไม่ชัดเจนในสิทธิของที่ดิน ทำให้แรงจูงใจในการปรับปรุงพื้นที่เพื่อการเกษตรให้สูงขึ้น

3.3 ระบบการจัดการ ระบบการจัดการของเกษตรกรจะเห็นระบบการจัดการที่เกษตรกรได้รวมตัวกันเพื่อประกอบกิจการทางด้านเกษตร ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรมีโอกาสร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของกลุ่มทั้งทางด้านการผลิตเพื่อจำหน่ายผลผลิต โดยการที่เพิ่มผลผลิตโดยใช้เทคนิคสมัยใหม่จะมีมากกว่า การประกอบการเกษตรระบบรายย่อยและพึ่งพิงป่าไม้เพื่อปัจจัยการผลิตจะลดลง เช่น น้ำ ปุ๋ย เป็นต้น

สหกรณ์การเกษตร จะเป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรที่ประกอบการเกษตรในด้านเดียวกันหรือหลายๆด้าน ระบบสหกรณ์จะเอื้ออำนวยให้มีการจัดระบบการประกอบการที่มั่นคง มีระบบการผลิตตามภาวะของการตลาดภายใต้ระบบการจัดการที่ดี โอกาสพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจะน้อยลงแต่นำเทคนิคสมัยใหม่มาใช้มากขึ้น

องค์ประกอบด้านการเกษตรอาจเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ผู้ประกอบการได้เปลี่ยนแปลงไปอยู่ในภาคอาชีพอื่น จึงมีโอกาที่จะเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นที่อยู่อาศัยสืบเนื่องมาจากการขยายเมือง หรือปลูกป่าขึ้นทดแทนในพื้นที่ซึ่งเคยใช้ประกอบการเกษตรสืบเนื่องจากผู้ประกอบการได้เปลี่ยนแปลงอาชีพ ซึ่งจะเป็นผลให้การประกอบการเกษตรลดหรือเพิ่มการพึ่งพิงการใช้ประโยชน์จากป่าไม้

รูปแบบของป่าชุมชนในประเทศไทย

โกลด (2534) ได้กล่าวว่าป่าชุมชนได้มีการวิวัฒนาการในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน และมีวิธีการจัดการแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจและระบบนิเวศของพื้นที่นั้น ๆ สภาพของชุมชนสามารถแบ่งแยกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ไกลจากแหล่งป่าไม้ มีความขาดแคลนไม้ใช้สอย มีการแข่งขันในการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ สูง แหล่งป่าไม้ที่จะมีขึ้นได้จึงเป็นแหล่งป่าไม้ที่ต้องอยู่บนดิน ซึ่งถูกควบคุมและคุ้มครองโดยหลายแหล่งรวม

2. ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่า เป็นชุมชนที่ประกอบกิจการเกษตรกรรม ซึ่งอาจจะมีที่ดินไม่เพียงพอ มีความต้องการที่ดินและในขณะเดียวกันได้อาศัยแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นที่พึ่งพิงทางด้านไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรคและแหล่งชับน้ำ

3. ชุมชนอยู่ในเขตป่า เป็นชุมชนที่มีชีวิตพึ่งพิงกับป่าไม้ ต้องการป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร ข้าราชการโรค และแหล่งชับน้ำต่าง ๆ

ป่าชุมชนที่ได้วิวัฒนาการในสภาพชุมชนลักษณะต่าง ๆ 3 ลักษณะที่กล่าวมานั้น คือ การรักษาป่าไว้เพื่อประโยชน์ของป่าชุมชน โดยประชาชนร่วมกันรักษาไว้ภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่าง ลักษณะของป่าชุมชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม เป็นป่าชุมชนที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รักษาพื้นที่ป่าไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีเป็นแหล่งชับน้ำและอาหาร สมุนไพร และของป่าสำหรับชาวชนบท รวมทั้งเป็นเขตอภัยทาน และเป็นที่พักผ่อนเป็นต้น

2. ป่าชุมชนแบบพัฒนา หรือป่าชุมชนประยุกต์เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมให้ราษฎรมีป่าไม้ไว้ใช้สอยในระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะมีรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์ที่ดินและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ป่าโรงเรียน (School forest) การพัฒนาวัดป่า ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอยเป็นต้น

3. การดำเนินงานส่งเสริมป่าชุมชน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกรมป่าไม้ได้ดำเนินงานในลักษณะส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน กลุ่มราษฎร ให้ดำเนินกิจกรรมปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ตามที่กรมป่าไม้ได้ดำเนินการอยู่แล้ว และมีโครงการที่จัดทำในอนาคต เช่นการดำเนินการหมู่บ้านป่าไม้ โครงการปลูกไม้ยืนต้นแบบประชาอาสา โครงการปลูกป่าไม้ใช้สอยสำหรับหมู่บ้าน เป็นต้น

ประเภทและลักษณะของป่าชุมชน

จากสถานการณ์อพยพของประชาชนเข้าไปในพื้นที่ป่าช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 – 7 (2504 – 3535) สามารถที่จะแบ่งชุมชนตามลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ดังนี้ (กรมป่าไม้, 2535)

1. ชุมชนในเขตเมือง

ชุมชนในเขตเมืองมีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ในลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจ การป้องกันสิ่งแวดล้อม เช่น ความร่มรื่น อากาศบริสุทธิ์และเพื่อการลดภาวะต่างๆ เช่น ฝุ่นละออง เสียง เป็นต้น ป่าชุมชนจึงปรากฏในลักษณะสวนสาธารณะ การรักษาดินไม้ทั้งสองข้างทาง ริมอ่างเก็บน้ำ ในวัด และโรงเรียน เป็นต้น

2. ชุมชนในพื้นที่เกษตรกรรม

ชุมชนในเขตนอกเมืองซึ่งประชาชนมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ต้องการป่าไม้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ไม้ใช้สอย ป่าป้องกันลมพายุและแมลงระบาด เป็นต้น ป่าชุมชนจึงปรากฏในลักษณะของป่าใช้สอยของหมู่บ้าน การรักษาดินไม้สองข้างทางชนบทเข้าหมู่บ้าน คลองส่งน้ำในวัดและโรงเรียน เป็นต้น

3. ชุมชนในพื้นที่ป่าไม้

คือชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตป่าซึ่งอาจจะอยู่มาแต่เดิมหรืออพยพเข้าไปอยู่ใหม่ ต้องการป่าไม้เป็นแหล่งค่าน้ำลำธาร อาหารและสมุนไพรจากป่า แหล่งไม้ใช้สอย ป่าป้องกันดินพังทลาย แหล่งที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นต้น ป่าชุมชนจึงปรากฏในลักษณะป่าใช้สอย ป่าชันน้ำ ป่าห้วยนา วัดป่า เป็นต้น

สรุป ดังนั้นป่าชุมชนในที่นี้จึงหมายถึงรูปแบบในการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่าและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าเป็นผู้ดำเนินการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งป่าชุมชนของบ้านหัวทุ่งได้แบ่งประเภทของป่าชุมชนไว้ 2 ประเภทคือ 1.ป่าอนุรักษ์โดยพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร และ เป็นป่าที่ใช้ระกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน 2.ป่าใช้สอย เป็นพื้นที่ป่าที่คนในชุมชนแยกไว้เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์โดยเฉพาะ เช่น พืชสมุนไพร เก็บผลผลิตจากป่า เป็นต้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าหาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. ปัจจัยด้านอายุ

บริพันธ์ (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนพบว่าพัฒนากรที่มีอายุมากกว่าจะมีพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ดีกว่าพัฒนากรที่มีอายุน้อยกว่าสอดคล้องกับ อมราวดี(2536)ได้ศึกษาความคิดเห็นราษฎรรอบอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านมานานกว่า 15 ปีและมีการรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติมากซึ่งจะมีความคิดเห็นที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนระดับการศึกษา อายุ สถานภาพทางเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ปัญหา (2529)ได้สรุปข้อคิดเห็นว่า อายุเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับ เกษตรกรรุ่นใหม่จะยอมรับวิทยาการแผนใหม่ ได้ดีกว่าเกษตรกรผู้สูงอายุ เพราะวิทยาการแผนใหม่อาจขัดต่อความเชื่อดั้งเดิมและไม่อยากเสี่ยงทำอะไรใหม่หรือคิดว่าควรเป็นเรื่องเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานมากกว่า เพราะเขาได้รับการศึกษาสูงและมีโอกาสทำการเกษตรต่อไปอีกนาน

2. ปัจจัยด้านการศึกษา

สุทธิ (2523 อ้างโดย มงคล, 2536) ได้ศึกษาวิจัยทัศนคติของประชากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่: ศึกษาการมีหมู่บ้านใกล้เคียงในอำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้ประชากรมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติ ตรงข้ามกับผู้ที่มีการศึกษาดำเนินการอนุรักษ์ถึงเรื่องน้อยกว่า ดังนั้นจึงควรจะได้มีการส่งเสริมเผยแพร่ตลอดประชาสัมพันธ์ด้านการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อประชาชนทุกระดับชั้น ซึ่งอาจทำได้โดยการให้การศึกษาอบรมระบบแก่ชาวบ้าน พร้อมทั้งดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมเพื่อยกระดับฐานะและรายได้ของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้การทำลายทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงหรือหมดไป

3.ปัจจัยด้านสมาชิกในครัวเรือน

พัชรินทร์ (2537) ได้ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรชาวเขาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาดาบภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ครอบครอง อาชีพเสริม รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมแล้วไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียงบางประเด็นคำถามเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน

4.ปัจจัยด้านรายได้

ปฐวี (2536) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกชา(เมือง)ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และต่อการปลูกไม้อื่นๆร่วมกันสวนชา นอกจากนี้ยังพบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

5.ปัจจัยด้านพื้นที่ถือครอง

พันธ์ศักดิ์ (2546) ที่ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บนที่สูง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า จำนวนพื้นที่ที่ครอบครองมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

6.ปัจจัยด้านการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน

เชียรสกุล (2544) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านการช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าไม้ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านอยู่ในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ย่อมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานนี้อย่างกว้างขวาง ในการชักนำประชาชนให้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งเป็นผู้ประสานงาน ระหว่างภาครัฐกับชาวบ้าน และระหว่างชาวบ้านกับรัฐในทุกเรื่อง ในช่วงที่ผ่านมากลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติหน้าที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการดูแลรักษาป่าเป็นประจำ และร่วมปลูกป่าตามโครงการต่างๆ อยู่เสมอ โดยพบอยู่ในระดับมาก

7.ปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน

ประสพสุข (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับสูง เกี่ยวกับความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เห็น

ด้วยกับนโยบายของรัฐบาล ที่ทำให้ก้านัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้แล้ว จะทำได้ คิดว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้และตำรวจ และเชื่อว่าจะทำให้การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าลดลง เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ คือขาดอำนาจในการจับกุมลูกบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือ

ธนศ (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ เกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากระเหรี่ยงในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ จังหวัด เชียงใหม่ จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาคเข้าร่วมองค์กรหมู่บ้านกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้พบว่า การเข้าร่วมสมาชิกองค์กรหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01

มงคล (2536) ได้ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่ง อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน โดยศึกษาทัศนคติ บทบาทของประชาชนทั่วไป และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการศึกษาพบว่า กรณีประชาชนทั่วไป ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ ดี สำหรับคำถามเชิงบวกและทัศนคติที่ไม่ดีสำหรับข้อคำถามเชิงลบ และส่วนใหญ่มีบทบาทในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ทั้งนี้ การมีทัศนคติที่ดีกับการมีบทบาทดังกล่าวมิได้มีความสัมพันธ์กัน แต่อย่างใด ส่วนกรณีผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดี ทั้งสำหรับข้อคำถามเชิงบวกและข้อคำถาม เชิงลบ แต่ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีบทบาทน้อยในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้การมีทัศนคติที่ดี กับบทบาทของผู้นำชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กันแต่อย่างใด และกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนใหญ่มี ทัศนคติที่ดีต่อทั้งบทบาทของประชาชนทั่วไปและผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อนึ่ง ได้เสนอแนะว่า ควรให้การศึกษาแก่ประชากรทุกกลุ่มเพื่อจะได้เข้าใจโทษของการทำลาย ประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หน่วยงานของรัฐทางด้านป่าไม้ จะต้องร่วมประสานงาน กับองค์กรประชาชน และสถาบันทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ นอกจากนี้ควร เปลี่ยนแปลงนโยบายด้านป่าไม้ ว่าควรจะจัดการป่าไม้ เป็นป่าไม้ชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์

8.ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์

วิทยา (2532) กล่าวว่า การยอมรับเทคโนโลยีขึ้นอยู่กับแหล่งข่าวสาร ความเชื่อถือ แหล่งข่าวสาร จึงมีความสำคัญ ฉะนั้นการใช้สื่อสารมวลชน เพื่อให้ข่าวสารเกี่ยวกับความคิดและ แนวปฏิบัติ เพื่อสร้างการตื่นตัว รับรู้และสนใจ ซึ่งได้สรุปลักษณะผู้ยอมรับเทคโนโลยีเร็วกว่า ว่า เป็นผู้มีการรับฟังและใช้ข่าวสารจากสื่อมวลชนมากด้านวารสาร หนังสือวิชาการมาก

ชอบ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความรู้ความตระหนักของอาสาพัฒนาชุมชน” เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบท(ด้านป่าไม้ ดิน และน้ำ) ในระดับสูง เมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์

ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมการรับข่าวสารรับความตระหนัก พบว่า อายุ รายได้ ระดับการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และความตระหนัก พบว่า ความเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบทมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความตระหนักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

9. ปัจจัยที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน

อุษา (2537) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” พบว่า การที่คนในชุมชนจะมีความรู้สึกรักและหวงแหน ปกป้องป่าไม้ในชุมชนของคนหรือบริเวณใกล้เคียงมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ทางตรงนั้นก็คือ พื้นที่ป่าไม้ ผลผลิตจากป่า ส่วนทางอ้อมได้แก่ การรักษาต้นน้ำเพื่อป้องกันการขาดแคลนน้ำในชุมชน การใช้พื้นที่เสี่ยงสัตว์ การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ และยังพบว่า การกันพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้จากชุมชนจะไม่สามารถ

กิติ (2535) ได้ศึกษาถึง พฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาบ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนถึงการตัดสินใจด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการประกอบอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ซึ่งได้อาศัยป่าไม้ หรือผลผลิตจากป่า ตลอดจนการใช้น้ำเพื่อการเกษตรทั้งนี้เนื่องจากประชาชน เหล่านั้นส่วนใหญ่ได้พึ่งพาอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งทำมาหากินดังนั้นพวกเขาจึงมีความสำนึก รับผิดชอบต่อป่าไม้ที่พวกเขาได้พึ่งพา

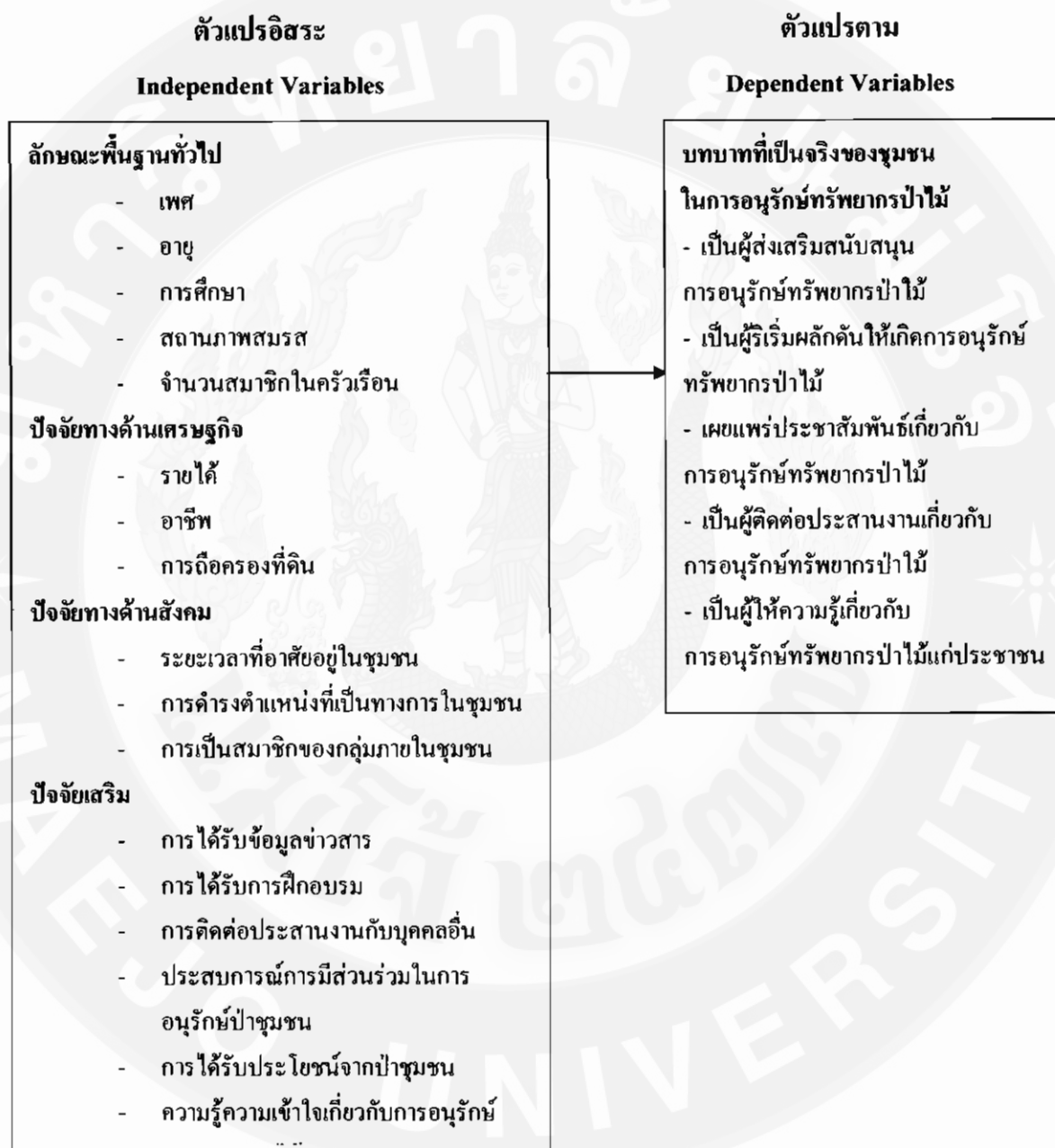
10. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์

มนัส (2531) ผู้ศึกษาเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจในระดับตำบลเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน พบว่า ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดี มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา ประชาชน ส่วนใหญ่ให้ความนับถือปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านของตนเอง สำหรับสื่อ ประเภทต่างๆที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ หอกระจายข่าว วิทยุ โทรทัศน์

อินทราณี (2536) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า กระบวนการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ชาวบ้านได้รับมากที่สุด คือ ได้ยินได้ฟังจากหอกระจายข่าว รายการโทรทัศน์ วิทยุ การประชุม ซึ่งเรื่องราวที่ได้รับส่วนใหญ่เป็นเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่าเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ป่าและการอนุรักษ์ดินและน้ำ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม และปัจจัยเสริมมีผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาดังข้อมูลลักษณะพื้นฐานทั่วไป ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยเสริม ที่มีผลต่อการแสดงบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษานั้นเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหัวทุ่ง จำนวน 149 ครัวเรือน โดยมีแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งประกอบด้วยครัวเรือน จำนวน 149 ครัวเรือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรในชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 149 ครัวเรือน โดยมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนทำการวิจัยครั้งนี้คือ

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

จากผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนบ้านหัวทุ่ง จำนวน 149 ครัวเรือน ผู้วิจัยเลือกศึกษาผู้ที่ป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$) ตามสูตรต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$)

แทนค่าสูตรดังนี้

$$N = 149$$

$$e = 0.05$$

$$n = \frac{149}{1+149(0.05)^2}$$

$$= \frac{149}{1+149(0.0025)}$$

$$= \frac{149}{1+0.3725}$$

$$= \frac{149}{1.3725}$$

$$n = 109$$

ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่าง = 109 ครั้วเรือน

เมื่อได้จำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว จำนวน 109 ครั้วเรือน จากจำนวน ครั้วเรือนทั้งหมด 149 ครั้วเรือน หลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก (lottery) หาเลขที่บ้านของกลุ่มตัวอย่างจากหมายเลขที่บ้านตามใบ สำเนาทะเบียนราษฎร์ของชาวบ้านจนครบ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาให้เฉพาะผู้ที่ป็นหัวหน้า ครั้วเรือนหรือคู่สมรสเท่านั้นเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา โดยใช้แบบ สัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีทั้งคำถามแบบปลายปิด (close-ended question) และเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วยชุดคำถามที่ แบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายปิด (close-ended question) มีเนื้อหา เกี่ยวกับข้อมูลลักษณะทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ จำนวนสมาชิกใน

ครัวเรือน อาชีพ รายได้ จำนวนที่ดินทำกิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการ การเป็นสมาชิกและการดำรงตำแหน่งในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การได้รับการศึกษาหรือการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง จำนวน 12 ข้อ คะแนนเต็ม 12 คะแนน เป็นคำถามปลายปิด(close-ended question) แบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ “ใช่” และ “ไม่ใช่” ลักษณะคำถามจะเป็นคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ โทษของการทำลายทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 3 ทศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ข้อคำถามมีทั้งหมดจำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามปลายปิด (close-ended question) ใช้การประเมินค่า (rating scale) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ลักษณะคำถามจะเป็นคำถามทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และผู้วิจัยได้แปลค่าของคำตอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 4 บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายปิด (close-ended question) ใช้การประเมินค่า (rating scale) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย

บทบาทด้านเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นลักษณะคำถามเกี่ยวกับ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การร่วมสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการทำผิดกฎระเบียบของการอนุรักษ์ป่าชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชน องค์กร/กลุ่มต่างๆ ได้จัดกิจกรรมขึ้น การปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชน การร่วมเป็นคณะกรรมการ/สมาชิกของชมรมหรือองค์กรที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน การร่วมสละกำลังทรัพย์/สละแรงกาย/กำลังความคิด เพื่อช่วยในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน การสนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บทบาทด้านเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นลักษณะคำถามเกี่ยวกับ การร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่าและมาตรการควบคุมการใช้ป่าไม้ รวมถึงการกำหนดระเบียบการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การร่วมพิจารณากำหนดพื้นที่ป่า

และขอบเขตเพื่อการอนุรักษ์ การร่วมพิจารณาเรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน การร่วมประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา ร่วมรณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บทบาทเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นลักษณะคำถามเกี่ยวกับ การแนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า ชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมพิธีกรรมในการในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน เช่น พิธีบวชป่า การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัว การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัวประชาสัมพันธ์เพื่อนบ้านให้ร่วมกันปลูกป่าในวันสำคัญ การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ได้ทราบ

บทบาทเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นลักษณะคำถามเกี่ยวกับ การเป็นผู้ประสานงานด้านการอนุรักษ์ป่ากับหน่วยงานอื่น หรือชุมชนอื่น เช่นการประสานงานเรื่องการเข้าร่วมพิธีบวชป่าการเลี้ยงผีขุนน้ำ อำนวยความสะดวกและประสานงานแก่เจ้าหน้าที่ในการป้องกันรักษาป่า รายงานผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดไฟไหม้ป่า หรือพบเห็นผู้บุกรุกทำลายป่า หรือผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชน การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่น

บทบาทการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนเป็นลักษณะคำถามเกี่ยวกับ ชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถาม ในปัญหาการดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้ ชักชวน / สนับสนุนสมาชิกในครอบครัวให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ ทำลายป่า เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ลูกหลาน เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีคำถามเป็นแบบปลายปิด(close-ended question)เกี่ยวกับปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ใช้การประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การทดสอบเครื่องมือ

1. ทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา(content validity) เพื่อหาความสอดคล้องของเนื้อหาแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ตรงตามวัตถุประสงค์การศึกษายิ่งขึ้น ลักษณะการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

2. นำไปทดลองใช้ กับกลุ่มประชากรหมู่ที่ 1 บ้านทุ่งละครซึ่งลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

3. การทดสอบเพื่อหาความเที่ยง (reliability) ของแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดให้มีการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบความเที่ยงดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ในส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง ทดสอบความเที่ยง (reliability) โดยใช้สูตรตามแบบของ Kuder-Richardson (KR21) ใน พวงรัตน์ (2538: 124) มีสูตรดังนี้

$$r_n = \left[\frac{n}{n-1} \right] 1 - \frac{\bar{x}(n-\bar{x})}{nS_i^2}$$

เมื่อ r_n = ค่าความเชื่อมั่น
 n = จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 $\bar{X}$ = คะแนนเฉลี่ย
 S_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

3.2 แบบสัมภาษณ์ในส่วนทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และปัญหา และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทดสอบความเที่ยง (reliability) โดยหาสัมประสิทธิ์ของแอลฟา ตามแบบของ Cronbach

สูตร Cronbach

$$\alpha = \frac{N}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_i^2} \right]$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบแอลฟาของ Cronbach

n = จำนวนข้อของแบบสัมภาษณ์ทั้งฉบับ

S_i^2 = คะแนนความแปรปรวนของข้อคำถามแต่ละข้อ

S_t^2 = คะแนนความแปรปรวนของข้อคำถามทั้งหมด

ผลจากการทดสอบ ถ้าได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานคือ ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป แสดงว่าแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ มีความเชื่อถือได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ (สุชาติ, 2536) ซึ่งการทดสอบแบบสัมภาษณ์ในแต่ละส่วนมีดังนี้

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .78

ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .72

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่งไม้ มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .83 โดยแบ่งเป็น 5 บทบาทได้แก่

บทบาทด้านเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .86

บทบาทด้านเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .84

บทบาทเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .93

บทบาทเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .79

บทบาทการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (reliability) มีค่าอยู่ที่ .70

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสำรวจที่ได้มาจัดแยกประเภทออกตามตัวแปรที่จะศึกษา แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) โดยจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คิดเป็นคำร้อยละ

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ นำมาแจกแจงความถี่ร้อยละ โดยวิธีการเลือกตอบระดับความรู้ความเข้าใจแต่ละข้อว่า ใช่หรือไม่ใช่ โดยรวมคะแนนทั้งหมดถูกต้อง 12 คะแนน คะแนนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จะนำมาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 0 - 4 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับ น้อย ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 5 - 8 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับ ปานกลาง และผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 9-12 คะแนน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับ มาก

ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย คำถามมี 5 ตัวเลือก การเลือกตอบแต่ละช่วงคำตอบมีความหมายการให้คะแนนตามความรู้สึก/ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คะแนนคำถามเชิงบวก	คะแนนคำถามเชิงลบ	ความหมาย
5	1	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	2	เห็นด้วย
3	3	ไม่แน่ใจ
2	4	ไม่เห็นด้วย
1	5	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นำมาจัดมาตรฐานประเมินค่า (rating scale) โดยกำหนดการวัดเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดดังนี้

กำหนดลำดับคะแนน

5	คะแนน	เท่ากับ	มากที่สุด
4	คะแนน	เท่ากับ	มาก
3	คะแนน	เท่ากับ	ปานกลาง
2	คะแนน	เท่ากับ	น้อย

1 คะแนน เท่ากับ น้อยที่สุด

ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นำมาจัดมาตรฐานประเมินค่า (rating scale) โดยกำหนดการวัดเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดดังนี้

กำหนดลำดับคะแนน

5	คะแนน	เท่ากับ	มากที่สุด
4	คะแนน	เท่ากับ	มาก
3	คะแนน	เท่ากับ	ปานกลาง
2	คะแนน	เท่ากับ	น้อย
1	คะแนน	เท่ากับ	น้อยที่สุด

นำผลที่ได้จากการหาระดับทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และระดับปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มาแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลค่ามัชฌิมเลขคณิตในช่วงค่าเฉลี่ยช่วงละ ซึ่งคำนวณจากสูตรหาความกว้างของอัตราภาคชั้นดังนี้ (อรรถวิทย์, 2541)

$$\frac{\text{max} - \text{min}}{\text{max}} = i$$

โดย i หมายถึงความกว้างของอัตราภาคชั้น
 max หมายถึงคะแนนสูงสุดในอัตราภาคชั้น
 min หมายถึงคะแนนต่ำสุดในอัตราภาคชั้น

การกำหนดค่าคะแนนในแบบสอบถามมีค่าสูงสุดเป็น 5 คะแนน และต่ำสุดเป็น 1 คะแนน ดังนั้นช่วงความกว้างของอัตราภาคชั้นจึงคำนวณได้จาก

$$\frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

ดังนั้นการแปลผลค่าเฉลี่ยจึงเป็นดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง / ระดับปฏิบัติมากที่สุดระดับ / ระดับปัญหามากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 หมายถึง	เห็นด้วย / ระดับปฏิบัติมาก / ระดับปัญหามาก
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40 หมายถึง	ไม่แน่ใจ / ระดับปฏิบัติปานกลาง / ระดับปัญหปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 หมายถึง	ไม่เห็นด้วย / ระดับปฏิบัติน้อย / ระดับปัญหาน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง / ระดับปฏิบัติ น้อยที่สุด / ระดับปัญหาน้อยที่สุด

การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยผู้วิจัยใช้ค่าสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุ(multiple regression analysis) แบบขั้นตอน (stepwise method)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและวิจารณ์ผลการวิจัยในขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 3 ทักษะที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 4 บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ

ผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ลักษณะส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ

1. เพศ

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 61.47) เป็นเพศชาย ในขณะที่ร้อยละ 38.53 เป็นเพศหญิง ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของสังคมไทยที่ให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครัวเรือน

2. อายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 37.62) มีอายุอยู่ในระหว่าง 40-49 ปี รองลงมาร้อยละ 28.44 มีอายุมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 22.02 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี ร้อยละ 10.09 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี และมีเพียงร้อยละ 1.83 ที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี (ตาราง 1)

3. ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.40) มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 4.60 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 3.67 จบการศึกษาระดับ

อนุปริญญา/ปวส./ปวท. ร้อยละ 2.75 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ในสัดส่วนที่เท่ากัน และมีเพียงร้อยละ 1.83 ที่ไม่ได้รับการศึกษา (ตาราง 1)

4. อาชีพหลัก

ผลการศึกษาในตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.63) ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก รองลงมาร้อยละ 30.28 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 4.59 ประกอบอาชีพค้าขาย ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 2.75 เท่านั้นที่ประกอบอาชีพรับราชการ และอาชีพหัตถกรรมจักสาน ในสัดส่วนที่เท่ากัน

5. รายได้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 61.47) มีรายได้จากการประกอบอาชีพต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท รองลงมาร้อยละ 25.69 มีรายได้อยู่ในระหว่าง 5,001-7,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 7.34 และร้อยละ 5.50 มีรายได้ระหว่าง 7,001-10,000 บาท และรายได้มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป (ตาราง 1)

6. สถานภาพสมรส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.90) มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 78.90 รองลงมาร้อยละ 13.76 มีสถานภาพหม้าย ร้อยละ 5.50 มีสถานภาพโสด และร้อยละ 1.84 มีสถานภาพหย่าร้าง (ตาราง 1)

7. จำนวนพื้นที่ถือครอง

ผลการศึกษาจำนวนพื้นที่ถือครองในตาราง 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.04) มีจำนวนพื้นที่ถือครองระหว่าง 1-5 ไร่ รองลงมาร้อยละ 37.61 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีเพียงร้อยละ 18.25 เท่านั้นที่มีจำนวนพื้นที่ถือครองมากกว่า 10 ไร่ (ตาราง 1)

8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากตาราง 1 แสดงจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 2 คน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 28.44 รองลงมาคือ มีสมาชิกในครัวเรือน 3 คน และจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.51 และ 21.10 ตามลำดับ ตามลำดับ

ตาราง 1 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล และเศรษฐกิจ

ลักษณะส่วนบุคคล และเศรษฐกิจ		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ			
ชาย		67	61.47
หญิง		42	38.53
อายุ (ปี)			
ต่ำกว่า 30		2	1.83
30-39		11	10.09
40-49		41	37.62
50-59		24	22.02
มากกว่า 60		31	28.44
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้รับการศึกษา		2	1.83
ประถมศึกษา		92	84.40
มัธยมศึกษาตอนต้น		3	2.75
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.		3	2.75
อนุปริญญา/ปวส./ปวท.		4	3.67
ปริญญาตรี		5	4.60
อาชีพหลัก			
เกษตรกรรวม		65	59.63
รับจ้าง		33	30.28
ค้าขาย		5	4.59
รับราชการ		3	2.75
หัตถกรรมจักสาน		3	2.75
รายได้ (บาทต่อเดือน)			
ต่ำกว่า 5,000		67	61.47
5,001-7,000		28	25.69
7,001-10,000		8	7.34
มากกว่า 10,000		6	5.50

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล และเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
สมรส	86	78.90
โสด	6	5.50
หม้าย	15	13.76
หย่าร้าง	2	1.84
จำนวนพื้นที่ถือครอง (ไร่)		
ไม่มีที่ดินทำกิน	41	37.61
1-5	48	44.04
6-10	17	15.60
11-15	3	2.75
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1	6	5.50
2	31	28.44
3	29	26.61
4	23	21.10
มากกว่า 4	20	18.35
รวม	109	100.00

ลักษณะทางสังคม

1. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.88) อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหัวทุ่งเป็นระยะเวลามากกว่า 40 ปี รองลงมาร้อยละ 21.10 อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลา 31 – 40 ปี ในขณะที่ร้อยละ 9.17 ร้อยละ 6.42 และร้อยละ 6.42 อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลา 1-10 ปี ระยะเวลา 11-20 ปี และระยะเวลา 21 – 30 ปี ตามลำดับ (ตาราง 2)

2. การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.06) ไม่มีการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการโดยเป็นลูกบ้านทั่วไป ในขณะที่ร้อยละ 22.94 ดำรงตำแหน่งในชุมชนที่เป็นทางการในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีในตำแหน่งในชุมชนร้อยละ 68.00 มีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน ในขณะที่ยังร้อยละ 12.00 8.00 8.00 และ 4.00 มีตำแหน่งในชุมชนเป็นสมาชิกสภา อบต. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ตามลำดับ (ตาราง 2)

3. การเป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 75.23) เป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชน ในขณะที่ร้อยละ 24.77 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ภายในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 79.27 73.17 และ 70.73 เป็นสมาชิกกลุ่มป่าไผ่ กลุ่มป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง และกลุ่มเกษตรยั่งยืน และร้อยละ 26.83 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่หญิงฮักถิ่น ตามลำดับ (ตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม

ลักษณะพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน (ปี)		
1-10	10	9.17
11-20	7	6.42
21-30	7	6.42
31-40	23	21.10
มากกว่า 40	62	56.88
ตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน		
ไม่มีตำแหน่ง	84	77.06
มีตำแหน่ง	25	22.94
กรรมการหมู่บ้าน	17	68.00
สมาชิกสภา อบต.	3	12.00
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	2	8.00
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	2	8.00
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	1	4.00
การเป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชน*		
ไม่ได้เป็นสมาชิก	27	24.77
เป็นสมาชิก	82	75.23
กลุ่มป่าไผ่	65	79.27
กลุ่มป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง	60	73.17
กลุ่มเกษตรยั่งยืน	58	70.73
กลุ่มแม่หญิงศักดิ์	22	26.83
รวม	109	100.00

หมายเหตุ * ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ลักษณะปัจจัยเสริม

1. ความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาตาราง 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 89.91 มีความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 9 ครั้งขึ้นไป รองลงมาร้อยละ 5.50 มีความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จำนวน 7-9 ครั้ง และร้อยละ 4.59 มีความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จำนวน 4-6 ครั้ง

2. การได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.89 ได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานของรัฐ รองลงมาร้อยละ 56.88 ได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานของเอกชน ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 8.26 และ 4.59 ได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากสถาบันการศึกษาของรัฐ และจากสถาบันการศึกษาของเอกชน ตามลำดับ (ตาราง 3)

3. การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น

ผลการศึกษาการติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 69.72 ไม่เคยติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และมีเพียงร้อยละ 30.28 เท่านั้นที่เคยติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ตาราง 3)

4. ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จากตาราง 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 81.65 มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยรวมปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ รองลงมาร้อยละ 75.23 ร่วมทำแนวกันไฟป่า ร้อยละ 73.39 เข้าร่วมพิธีกรรมอนุรักษ์ป่า ร้อยละ 68.81 ร่วมทำฝายชะลอน้ำ(ฝายแม้ว) และร่วมดูแลป่าชุมชนรอบหมู่บ้านในสัดส่วนที่เท่ากัน และร้อยละ 47.71 เข้าร่วมดับไฟป่า (ตาราง 3)

5. การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.41, 89.91 และ 78.90) ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนโดยใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งคันน้ำที่ใช้เพื่อทำการเกษตร เป็นแหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร ตามลำดับ รองลงมาร้อยละ 66.06 และร้อยละ 49.54 ใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และเป็นแหล่งพักผ่อน ตามลำดับ (ตาราง 3)

ตาราง 3 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะปัจจัยเสริม

ลักษณะปัจจัยเสริม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความถี่ที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์		
ทรัพยากรป่าไม้		
4 – 6 ครั้ง	5	4.59
7 – 9 ครั้ง	6	5.50
9 ครั้งขึ้นไป	98	89.91
การได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์		
ทรัพยากรป่าไม้*		
หน่วยงานของรัฐ	74	67.89
หน่วยงานของเอกชน	62	56.88
สถาบันการศึกษาของรัฐ	9	8.26
สถาบันการศึกษาของเอกชน	5	4.59
การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น		
ไม่เคย	76	69.72
เคย	33	30.28
ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า		
ชุมชน*		
ร่วมปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ	89	81.65
ร่วมทำแนวป้องกันไฟป่า	82	75.23
เข้าร่วมพิธีกรรมอนุรักษ์ป่า	80	73.39
ร่วมทำฝายชะลอน้ำ(ฝายแม้ว)	75	68.81
ร่วมดูแลป่าชุมชนรอบหมู่บ้าน	75	68.81
ร่วมดับไฟป่า	52	47.71

ตาราง 3 (ต่อ)

ลักษณะปัจจัยเสริม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน*		
เป็นแหล่งต้นน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร	104	95.41
เป็นแหล่งอาหาร	98	89.91
เป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร	86	78.90
เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้	72	66.06
เป็นแหล่งพักผ่อน	54	49.54
รวม	109	100.00

หมายเหตุ * ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก (9-12 คะแนน) โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.65 มีคะแนนต่ำสุด 9 คะแนน และมากที่สุด 12 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และจากประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

ตาราง 4 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

ความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อย (0-4 คะแนน)	-	-
ปานกลาง (5-8 คะแนน)	-	-
มาก (9-12 คะแนน)	109	100.00
รวม	109	100.00

ตอนที่ 3 ทักษะที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การศึกษาศักยภาพที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ โดยกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความรู้สึกรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเลือกคำตอบตามแบบสัมภาษณ์ว่ามีทัศนคติต่อข้อความต่างกันได้กำหนด เกณฑ์การให้คะแนนคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 5 เห็นด้วย = 4 ไม่แน่ใจ = 3 ไม่เห็นด้วย = 2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 1 แล้วนำคะแนนที่ได้ตามความเป็นจริงมาคำนวณหาหน้าหนักค่าเฉลี่ย แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21 - 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41 - 4.20	หมายถึง	เห็นด้วย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61 - 3.40	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81 - 2.60	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.80	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผลการศึกษาดูตาราง 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ค่าเฉลี่ย 4.46) เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในประเด็น 1) การดูแลรักษาป่าจะต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่จึงจะทำให้เกิดผลดีในการอนุรักษ์ป่าไม้มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.82) 2) พืชกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้(พืชใบดกป่า พืชเลื้อยผิวน้ำ) ควรมีการสืบทอดต่อไป (ค่าเฉลี่ย 4.80) 3) เราควรอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 4.75) 4) คนในชุมชนทุกคน เป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ร่วมกันดังนั้นทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ (ค่าเฉลี่ย 4.69) 5) ปัจจุบันนี้ป่าไม้ในบริเวณหมู่บ้านของเรามีจำนวนลดลงมาก ดังนั้นคนในชุมชนควรเริ่มดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 4.67) และ 6) เมื่อทรัพยากรป่าไม้เป็นของทุกคนในชุมชน ดังนั้นไม่สามารถแผ้วถางพื้นที่ป่า เพื่อใช้ในการทำการเกษตรส่วนตัวได้ (ค่าเฉลี่ย 4.41) มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยในประเด็น 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรเป็นความรับผิดชอบของทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือไม่ได้รับประโยชน์จากป่า (ค่าเฉลี่ย 4.18) 2) ควรมีการส่งเสริมให้มีการปลูกป่าร่วมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 4.16) 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรจะทำทั้งบริเวณป่าที่อุดมสมบูรณ์และบริเวณป่าเสื่อมโทรม (ค่าเฉลี่ย 4.14) และ 4) การดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ เป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้ รัฐบาล และคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.39) ตามลำดับ

ตาราง 5 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

(n = 109)

ประเด็น	ทัศนคติ					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับทัศนคติ
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
การดูแลรักษาป่าจะต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีในการอนุรักษ์ป่าไม้มากที่สุด	95 (87.16)	12 (11.01)	-	-	2 (1.83)	4.82	0.61	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้(พิธีบวชป่า พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ) ควรมีการสืบทอดต่อไป	90 (82.57)	18 (16.51)	-	-	1 (0.92)	4.80	0.52	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
เราควรอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และป่าไม้	82 (75.23)	27 (24.77)	-	-	-	4.75	0.43	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คนในชุมชนทุกคน เป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ร่วมกันดังนั้นทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์	75 (68.81)	34 (31.19)	-	-	-	4.69	0.47	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ปัจจุบันนี้ป่าไม้ในบริเวณหมู่บ้านของเรามีจำนวนลดลงมากดังนั้นคนในชุมชนควรเริ่มดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	73 (66.97)	36 (33.03)	-	-	-	4.67	0.47	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
เมื่อทรัพยากรป่าไม้เป็นของทุกคนในชุมชน ดังนั้นท่านสามารถแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อใช้ในการทำการเกษตรส่วนตัวได้	48 (44.04)	60 (55.05)	-	-	1 (0.92)	4.41	0.60	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตาราง 5 (ต่อ)

(n = 109)

ประเด็น	ทัศนคติ					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับทัศนคติ
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรเป็นความรับผิดชอบของผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าไม้โดยตรงเป็นหลัก	34 (31.19)	68 (62.39)	1 (0.92)	5 (4.59)	1 (0.92)	4.18	0.75	เห็นด้วย
ควรมีการส่งเสริมให้มีการปลูกป่าร่วมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ	22 (20.18)	84 (77.06)	1 (0.92)	2 (1.83)	-	4.16	0.51	เห็นด้วย
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรจะทำเฉพาะบริเวณป่าที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนบริเวณป่าเสื่อมโทรมไม่จำเป็นต้องอนุรักษ์	21 (19.27)	85 (77.98)		3 (2.75)	-	4.14	0.54	เห็นด้วย
การดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ เป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้ และรัฐบาล เท่านั้น	10 (9.17)	91 (83.49)	2 (1.83)	4 (3.67)	2 (1.83)	3.94	0.65	เห็นด้วย
รวม						4.46	0.24	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

ตอนที่ 4 บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ โดยกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงระดับการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเลือกคำตอบตามแบบสัมภาษณ์ว่ามีระดับการปฏิบัติต่อข้อความต่างกันได้กำหนด เกณฑ์การให้คะแนนคือ ปฏิบัติมากที่สุด = 5 ปฏิบัติมาก = 4 ปฏิบัติปานกลาง = 3 ปฏิบัติน้อย = 2 ปฏิบัติน้อยที่สุด = 1 แล้วนำคะแนนที่ได้ตามความเป็นจริงมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย แล้วนำมาเปรียบเทียบตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00	หมายถึง ระดับปฏิบัติมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20	หมายถึง ระดับปฏิบัติมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40	หมายถึง ระดับปฏิบัติปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60	หมายถึง ระดับปฏิบัติน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80	หมายถึง ระดับปฏิบัติน้อยที่สุด

ผลการศึกษาตาราง 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปฏิบัติมากในประเด็นการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 3.50) และกลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปฏิบัติปานกลางในประเด็น 1) การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.35) 2) การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 3.25) 3) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 3.11) และ 4) การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 2.86) ตามลำดับ

ตาราง 6 ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

บทบาทที่เป็นจริง	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการปฏิบัติ
การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.50	0.63	มาก
การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน	3.35	0.75	ปานกลาง
การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.25	0.90	ปานกลาง
การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.11	0.83	ปานกลาง
การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	2.86	0.87	ปานกลาง
รวม	3.21	0.73	ปานกลาง

การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาในตาราง 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากที่สุดในหัวข้อการปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด (ค่าเฉลี่ย 4.62) มีระดับการปฏิบัติในระดับมากในหัวข้อ 1) การสนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนของท่านเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ ร่วมพิธิบวชป่า (ค่าเฉลี่ย 3.77) 2) เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชน/องค์กร/กลุ่มต่าง ๆ ได้จัดกิจกรรมขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.56) และ 3) ร่วมสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการทำผิดกฎระเบียบของการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.47) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ 1) ร่วมสละกำลังทรัพย์/สละแรงกาย/กำลังความคิด เพื่อช่วยในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.33) 2) ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 3.05) และ 3) ร่วมเป็นคณะกรรมการ/

สมาชิกของชมรมหรือองค์กรที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.69)
ตามลำดับ

ตาราง 7 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับบทบาท					ค่า เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่า ชุมชนอย่างเคร่งครัด	75 (68.81)	30 (27.52)	1 (0.92)	3 (2.75)	-	4.62	0.65	มากที่สุด
การสนับสนุนให้สมาชิกใน ครัวเรือนของท่านเข้าร่วม กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้ เช่น ปลูกป่า สร้างฝายชะลอ น้ำร่วมพิชิตหวป่า	15 (13.76)	60 (55.05)	28 (25.69)	6 (5.50)	-	3.77	0.75	มาก
เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชน/องค์กร/ กลุ่มต่างๆได้จัดกิจกรรมขึ้น	19 (17.43)	45 (41.28)	27 (24.77)	14 (12.84)	4 (3.67)	3.56	1.04	มาก
ร่วมสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการทำ ผิดกฎระเบียบของการอนุรักษ์ป่า ชุมชน	11 (10.09)	49 (44.95)	32 (29.36)	14 (12.84)	3 (2.75)	3.47	0.94	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับบทบาท					ค่า เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ร่วมสละกำลังทรัพย์/สละ แรงกาย/กำลังความคิด เพื่อช่วย ในกิจกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน	5 (4.59)	32 (29.36)	66 (60.55)	6 (5.50)	-	3.33	0.65	ปานกลาง
ร่วมแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	10 (9.17)	30 (27.52)	33 (30.28)	27 (24.77)	9 (8.26)	3.05	1.11	ปานกลาง
ร่วมเป็นคณะกรรมการ/สมาชิก ของชมรมหรือองค์กรที่ ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน	12 (11.01)	19 (17.43)	26 (23.85)	27 (24.77)	25 (22.94)	2.69	1.30	ปานกลาง
						3.50	0.67	มาก

การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาในตาราง 8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อ 1) ร่วมประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา (ค่าเฉลี่ย 3.88) และ 2) ร่วมรณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 3.43) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ 1) ร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่าและมาตรการควบคุมการใช้ป่าไม้รวมถึงการกำหนดกฎระเบียบการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.12) 2) ร่วมพิจารณาเรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.10) และ 3) ร่วมพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าและขอบเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ (ค่าเฉลี่ย 2.73) ตามลำดับ

ตาราง 8 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับบทบาท					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ร่วมประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา	31 (28.44)	52 (47.71)	10 (9.17)	14 (12.84)	2 (1.84)	3.88	1.03	มาก
ร่วมณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	19 (17.43)	36 (33.03)	30 (27.52)	21 (19.27)	3 (2.75)	3.43	1.08	มาก
ร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่าและมาตรการควบคุมการใช้ป่าไม้รวมถึงการกำหนดกฎระเบียบการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน	8 (7.34)	43 (39.45)	23 (21.10)	22 (20.18)	13 (11.92)	3.12	1.10	ปานกลาง
ร่วมพิจารณาเรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน	11 (10.09)	32 (29.36)	33 (30.28)	25 (22.94)	8 (7.43)	3.10	1.17	ปานกลาง
ร่วมพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าและขอบเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์	4 (3.67)	26 (23.85)	32 (29.36)	31 (28.44)	16 (14.67)	2.73	1.09	ปานกลาง
						3.25	0.90	ปานกลาง

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาในตาราง 9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อ 1) การแนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า (ค่าเฉลี่ย 3.46) 2) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.46) และ 3) การชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมพิธีกรรมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน เช่น พิธีบวชป่า (ค่าเฉลี่ย 3.45) กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลางในหัวข้อ 1) การประชาสัมพันธ์เพื่อนบ้านให้ร่วมกันปลูกป่าในวันสำคัญ (ค่าเฉลี่ย 3.12) 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 2.96) 3) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.95) 4) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.85) และ 5) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ได้ทราบ (ค่าเฉลี่ย 2.60) ตามลำดับ

ตาราง 9 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้	ระดับบทบาท					ค่า เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
แนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึง ประโยชน์ของป่าไม้และโทษ อันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า	10 (9.17)	46 (42.20)	38 (34.86)	14 (12.84)	1 (0.92)	3.46	0.87	มาก
เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้แก่คนในครอบครัว	8 (7.34)	53 (48.62)	31 (28.44)	15 (13.76)	2 (1.84)	3.46	0.92	มาก
ชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม พิธีกรรมในการอนุรักษ์ ป่าไม้ของหมู่บ้าน เช่น พิธีบวช ป่า	14 (12.84)	41 (37.61)	37 (33.94)	14 (12.84)	3 (2.75)	3.45	0.97	มาก
ประชาสัมพันธ์เพื่อนบ้านให้ ร่วมกันปลูกป่าในวันสำคัญ	8 (7.34)	42 (38.53)	24 (22.02)	25 (22.94)	10 (9.17)	3.12	1.13	ปานกลาง

ตาราง 9 (ต่อ)

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้	ระดับบทบาท					ค่า เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัว	7 (6.42)	27 (24.77)	35 (32.11)	35 (32.11)	5 (4.59)	2.96	1.01	ปานกลาง
เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน	6 (5.50)	28 (25.69)	37 (33.94)	31 (28.44)	7 (6.42)	2.95	1.01	ปานกลาง
เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คน ในชุมชน	5 (4.59)	26 (23.85)	32 (29.36)	40 (36.70)	6 (5.51)	2.85	1.00	ปานกลาง
ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ได้ทราบ	5 (4.59)	21 (19.27)	31 (28.44)	29 (26.61)	23 (21.10)	2.60	1.16	ปานกลาง
						3.11	0.83	ปานกลาง

การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาในตาราง 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อ รายงานผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดไฟไหม้ป่า หรือพบเห็นผู้บุกรุกทำลายป่า หรือผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.61) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ อำนวยความสะดวกและประสานงานแก่เจ้าหน้าที่ในการป้องกันรักษาป่า (ค่าเฉลี่ย 3.19) มีการปฏิบัติในระดับน้อยในหัวข้อ 1) ได้ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่น (ค่าเฉลี่ย 2.47) และ 2) เป็นผู้ประสานงานด้านการอนุรักษ์ป่ากับหน่วยงานอื่น หรือชุมชนอื่น เช่น การประสานงานเรื่องการเข้าร่วมพิธีบวงสรวงการเลี้ยงผีขุนน้ำ (ค่าเฉลี่ย 2.16) ตามลำดับ

การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน

ผลการศึกษาในตาราง 11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อ 1) เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ลูกหลาน (ค่าเฉลี่ย 3.82) 2) ชักชวน / สนับสนุนสมาชิกในครอบครัวให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ ทำลายป่า (ค่าเฉลี่ย 3.65) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ 1) เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.17) และ 2) ชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถาม ในปัญหาการดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 2.76) ตามลำดับ

ตาราง 10 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ติดต่อประสานงาน
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้	ระดับบทบาท					ค่า เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
รายงานผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดไฟไหม้ ป่า หรือพบเห็นผู้บุกรุกทำลายป่า หรือผู้ไม่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชน	14 (12.84)	60 (55.05)	16 (14.68)	17 (15.60)	2 (1.84)	3.61	0.96	มาก
อำนวยความสะดวกและประสานงานแก่ เจ้าหน้าที่ในการป้องกันรักษาป่า	9 (8.26)	36 (33.03)	41 (37.61)	13 (11.93)	10 (9.18)	3.19	1.06	ปานกลาง
ทำนได้ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายป่า ชุมชนอื่นมากนักน้อยเพียงใด	5 (4.59)	19 (17.43)	29 (26.61)	25 (22.94)	31 (28.34)	2.47	1.21	น้อย
เป็นผู้ประสานงานด้านการอนุรักษ์ป่ากับ หน่วยงานอื่น หรือชุมชนอื่น เช่น การ ประสานงานเรื่องการเข้าร่วมพิธีบวงสรวงป่าการ เลี้ยงผีขุนน้ำ	5 (4.59)	14 (12.84)	19 (17.43)	26 (23.85)	45 (41.28)	2.16	1.23	น้อย
						2.86	0.87	ปานกลาง

ตาราง 11 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล ด้านการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน

การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน	ระดับบทบาท					ค่า เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ลูกหลาน	19 (17.43)	60 (55.05)	23 (21.10)	5 (4.59)	2 (1.83)	3.82	0.84	มาก
ชักชวน / สนับสนุนสมาชิกใน ครอบครัวให้ทราบถึงประโยชน์ ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการ ตัดไม้ ทำลายป่า	10 (9.17)	61 (55.96)	30 (27.52)	6 (5.50)	2 (1.83)	3.65	0.80	มาก
เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่คนใน ชุมชน	10 (9.17)	34 (31.19)	38 (34.86)	19 (17.43)	8 (7.34)	3.17	1.06	ปานกลาง
ชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถาม ใน ปัญหาการดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้	4 (3.67)	28 (25.69)	35 (32.11)	22 (20.18)	20 (18.35)	2.76	1.14	ปานกลาง
						3.35	0.75	ปานกลาง

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ โดยกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงระดับปัญหาในอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเลือกคำตอบตามแบบสัมภาษณ์ว่ามีระดับปัญหาในอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่างกันได้กำหนด เกณฑ์การให้คะแนนคือ ปัญหามากที่สุด = 5 ปัญหามาก = 4 ปัญหาปานกลาง = 3 ปัญหาน้อย = 2 ปัญหาน้อยที่สุด = 1 แล้วนำคะแนนที่ได้ตามความเป็นจริงมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย แล้วนำมาเปรียบเทียบตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00	หมายถึง ระดับปัญหามากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20	หมายถึง ระดับปัญหา
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40	หมายถึง ระดับปัญหาปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60	หมายถึง ระดับปัญหาน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80	หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด

ผลการศึกษาดารง 12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวมในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในระดับปัญหาปานกลางเกี่ยวกับเรื่องการเกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง (ค่าเฉลี่ย 3.04) มีระดับปัญหาในระดับน้อยที่สุดเกี่ยวกับเรื่อง 1) การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย (ค่าเฉลี่ย 1.61) 2) ชาวบ้านไม่เข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 1.56) 3) การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบป่าชุมชน (ค่าเฉลี่ย 1.48) 4) ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ค่าเฉลี่ย 1.40) 5) การบุกรุกถางป่าเพื่อทำการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 1.38) และความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐที่ดูแลป่าไม้กับราษฎร (ค่าเฉลี่ย 1.27) ตามลำดับ

ตาราง 12 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ปัญหา	ระดับปัญหา					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
เกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง	7 (6.42)	14 (12.85)	73 (66.97)	6 (5.50)	9 (8.16)	3.04	0.88	ปานกลาง
การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย	3 (2.75)	4 (3.67)	4 (3.67)	12 (11.01)	89 (81.65)	1.61	1.26	น้อยที่สุด
ชาวบ้านไม่เข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกต้อง	2 (1.83)	3 (2.75)	18 (16.52)	8 (7.34)	78 (71.56)	1.56	0.99	น้อยที่สุด
การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบป่าชุมชน	8 (7.34)	5 (4.59)	9 (8.26)	1 (0.92)	86 (78.89)	1.48	1.13	น้อยที่สุด
ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	6 (5.50)	4 (3.67)	7 (6.42)	2 (1.83)	90 (82.58)	1.40	0.93	น้อยที่สุด
มีการบุกรุกถางป่าเพื่อทำการเกษตร	1 (0.92)	8 (7.34)	4 (3.67)	5 (4.59)	91 (83.48)	1.38	0.93	น้อยที่สุด
ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐที่ดูแลป่าไม้กับราษฎร	1 (0.92)	2 (1.83)	8 (7.34)	3 (2.75)	95 (87.07)	1.27	0.75	น้อยที่สุด
รวม						1.68	0.98	น้อยที่สุด

ตอนที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการศึกษาไว้ คือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยผลของการวิเคราะห์ตัวแปรในสมการเบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงเพียงร้อยละ 39 มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 40 – 49 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 78 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ที่ 2-3 คน ส่วนใหญ่รายได้ต่ำกว่า 5,000 – 7,000 บาท 1 ใน 2 ของกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรม และถือครองที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 40 ขึ้นไป และ 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน จำนวน 3 ใน 4 เป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชน ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เฉลี่ย 3.85 ครั้งต่อปี และได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ย 1 สถานที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเฉลี่ยคนละ 4 กิจกรรม และได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนเฉลี่ยคนละ 4 อย่าง กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เฉลี่ย 11.65 คะแนน ทักษะที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับทักษะดีเฉลี่ย 4.45 และบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.21 รายละเอียดดังปรากฏตามตาราง 13

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตัวแปร	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	1.23	5	3.21	0.73
เพศ	0	1	.39	.49
อายุ	1	5	3.65	1.05
ระดับการศึกษา	1	6	2.36	1.05
สถานภาพสมรส	.00	1.00	.78	.40
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1	5	3.18	1.19
รายได้	1	4	1.57	0.85
อาชีพ	.00	1.00	.59	.49
การถือครองที่ดิน	0	3	.83	.78
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	1	5	4.10	1.31
การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน	.00	1.00	.22	.42
การเป็นสมาชิกของกลุ่มภายในชุมชน	0	1	.75	.43
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	2	4	3.85	.46
การได้รับการฝึกอบรม	.00	4.00	1.37	.93
การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น	0	1	.30	.46
ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน	1.00	6.00	4.15	1.86
การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	1.00	5.00	3.79	1.20
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้	9	12	11.65	.69
ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.50	5.00	4.45	.23

ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณดังกล่าว ตัวแปรอิสระต้องเป็นอิสระจากกันเพื่อให้การคัดเลือกตัวแปรเข้าสู่การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินกว่า 0.80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหา multi colinearity อันเป็นการละเมิดข้อสมมติฐานที่เกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (สุชาติ, 2540) รายละเอียดดังปรากฏตามตาราง 14

ตาราง 14 สัญลักษณ์ทั้งหมดของตัวแปร

ตัวแปร	รายละเอียด	การวัด/รหัส
ROLE	บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับบทบาท
SEX	เพศ	ชาย = 0 หญิง = 1
AGE	อายุ	จำนวน (ปี)
EDU	ระดับการศึกษา	จำนวน (ปี)
STA	สถานภาพสมรส	สมรส=1 อื่นๆ=0
NUM	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (คน)
INC	รายได้	จำนวน (บาท)
OCC	อาชีพ	เกษตรกร=1 อื่นๆ=0
LAND	การถือครองที่ดิน	จำนวน (ไร่)
TIME	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	จำนวน (ปี)
POSI	การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน	ไม่มี=0 มี=1
MEM	การเป็นสมาชิกของกลุ่มภายในชุมชน	จำนวน (กลุ่ม)
INFOR	การได้รับข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (ครั้ง)
TRAIN	การได้รับการฝึกอบรม	จำนวน สถานที่
CONT	การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น	ไม่เคย=0 เคย=1
EXPER	ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน	จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม
ADVAN	การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน	ชนิดการใช้ประโยชน์

ตาราง 14 (ต่อ)

ตัวแปร	รายละเอียด	การวัด/รหัส
KNOW	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับคะแนน (9-12)
ATTI	ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับทัศนคติ

ผลการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระต่าง ๆ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.193-0.639 ซึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์ไม่มากนัก (ตาราง 15) แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่าไม่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) สูงกว่า 0.80 ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำตัวแปรอิสระทุกตัว คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ การถือครองที่ดิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน การเป็นสมาชิกของกลุ่มภายในชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นำเข้าสมการถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน

ผลการวิเคราะห์พหุคูณถดถอยแบบหลายขั้นตอน พบว่า ปัจจัยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ การถือครองที่ดิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกของกลุ่มภายในชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นจึงตัดปัจจัยเหล่านี้ออกไปแล้วนำปัจจัยที่เหลือ คือ การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน มาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน ซึ่งพบว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถทำนายผลบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้ร้อยละ 46.80 ($R^2 = 0.468$, $p < 0.01$) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเริ่มมีความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในระดับค่า (constant = 1.937) ดังรายละเอียดในตาราง 15

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (beta) ที่นำเข้าสมการถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน พบว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้าน คือ การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน

(POSI) ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (EXPER) และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน (ADVAN) มีผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนดังนี้

1. ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (EXPER) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.473, p = 0.01$) หมายความว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมาก มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก และผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนน้อย มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย

2. การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.198, p = 0.01$) หมายความว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก และผู้ให้ข้อมูลที่ไม่มีการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย

3. การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน (ADVAN) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($b = 0.185, p = 0.01$) หมายความว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนมาก มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก และผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนน้อย มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ตามตาราง 15 ยังพบลำดับความสำคัญของตัวแปรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือ ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (EXPER) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด ซึ่งประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของผู้ให้ข้อมูล สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ร้อยละ 40.80 อย่างมีนัยสำคัญ (R^2 ในขั้นตอนที่ 1 = 0.408 : $p < 0.01$)

ขั้นตอนที่ 2 การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน (POSI) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน (POSI) ของผู้ให้ข้อมูล สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (EXPER) ได้ร้อยละ 44.50 อย่างมีนัยสำคัญ (R^2 ในขั้นตอนที่ 1 = 0.445 : $p < 0.01$) การนำตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน

เข้ามาในสมการทำให้อธิบายความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.70

ขั้นตอนที่ 3 การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน (ADVAN) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนของผู้ให้ข้อมูล สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน (EXPER) การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน (POSI) ได้ร้อยละ 46.80 อย่างมีนัยสำคัญ (R^2 ในขั้นตอนที่ 1 = 0.468 : $p < 0.01$) การนำการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน (ADVAN) เข้ามาในสมการทำให้อธิบายความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.30

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามขั้นตอนที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้สูงสุดคือ การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการถดถอยเพื่อแสดงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน โดยถือเป็นสมการที่ดีที่สุดในการอธิบายความสัมพันธ์บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดังนี้

$$\text{ROLE} = 1.937 + 0.473\text{EXPER} + 0.198\text{POSI} + 0.185\text{ADVAN}$$

เมื่อ	ROLE	= บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
	EXPER	= ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
	POSI	= การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน
	ADVAN	= การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน

ตาราง 15 เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่ใช้ในการวิเคราะห์

	SEX	AGE	EDU	STA	NUM	INC	OCC	LAND	TIME	POSI	MEM	INFOR	TRAIN	CONT	EXPER	ADVAN	KNOW	ATTI	ROLE
SEX	1.000																		
AGE	-.203*	1.000																	
EDU	.252**	-.237*	1.000																
STA	-.237*	-.193*	0.026	1.000															
NUM	0.005	-.249**	0.117	.363**	1.000														
INC	0.025	-0.127	.370**	.214*	0.069	1.000													
OCC	-0.079	0.083	-.255**	.216*	0.095	-0.131	1.000												
LAND	-0.074	0.008	-0.040	0.120	-0.017	.279**	0.113	1.000											
TIME	0.054	.446**	-.437**	-0.098	0.059	-.217*	0.149	-0.002	1.000										
POSI	-0.163	-0.027	-0.020	0.175	0.154	.328**	0.093	.282**	-0.009	1.000									
MEM	0.149	0.032	-.332**	0.120	0.053	-0.166	.438**	0.042	.370**	0.111	1.000								
INFOR	0.047	0.120	-0.081	-0.115	0.032	0.049	-0.018	0.059	-0.142	0.125	0.002	1.000							
TRAIN	0.106	-0.016	-0.111	0.016	-0.088	0.008	.273**	0.035	-0.092	0.108	.394**	0.107	1.000						
CONT	0.135	-0.047	0.042	-0.149	-0.152	0.005	-0.109	-0.116	-0.158	-0.170	-0.177	-0.092	0.013	1.000					
EXPER	0.137	-0.024	-0.152	-0.041	0.070	0.002	0.120	0.005	0.138	.284**	.392**	0.101	.399**	-.206*	1.000				
ADVAN	0.181	0.010	-.236*	-0.069	0.020	-0.004	0.174	0.062	0.178	0.184	.472**	0.079	.392**	-.206*	.590**	1.000			
KNOW	-0.145	.273**	-0.169	-0.130	-0.155	-0.161	0.018	-0.089	0.140	-.323**	0.018	0.040	-0.110	0.158	-0.036	-0.118	1.000		
ATTI	0.186	0.074	0.163	-.218*	-0.049	0.010	0.052	-0.034	-0.042	-0.018	0.046	0.099	0.083	0.139	0.076	0.165	.234*	1.000	
ROLE	0.110	0.078	-0.152	0.089	0.087	0.062	0.171	0.122	.210*	.367**	.352**	0.037	.320**	-0.145	.639**	.501**	-0.022	0.107	1.000

หมายเหตุ ** p<0.01 * p<0.05

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ stepwise method ของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตัวแปร	ขั้นตอนที่ 1			ขั้นตอนที่ 2			ขั้นตอนที่ 3		
	beta	t	sig	beta	t	sig	beta	t	sig
ประสบการณ์	0.639	8.583	0.000	0.581	7.705	0.000	0.473	5.227	0.000
การดำรงตำแหน่ง	-	-	-	0.202	0.130	0.000	0.198	2.670	0.009
การได้รับประโยชน์	-	-	-	-	-	-	0.185	2.102	0.038
Constant		2.173			2.186			1.937	
R		0.639			0.667			0.684	
R ²		0.408			0.445			0.468	
F		73.669**			42.514**			30.729**	

นอกจากนั้น ผลการศึกษายังพบว่าปัจจัยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ การถือครองที่ดิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกของกลุ่มภายในชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทที่เป็นจริงของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง 3) ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้สมรสในชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 109 ครัวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้การคำนวณค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (statistical package for social, SPSS/for window)

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลลักษณะพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในระหว่าง 40-49 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรสแล้ว มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 2 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากการประกอบอาชีพต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มีจำนวนพื้นที่ถือครองระหว่าง 1-5 ไร่ อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหัวทุ่งเป็นระยะเวลา มากกว่า 40 ปี ไม่มีการดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการ เป็นสมาชิกกลุ่มป่าไผ่ กลุ่มป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง และกลุ่มเกษตรยั่งยืน มีความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 9 ครั้งขึ้นไป ได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานของรัฐ ไม่เคยติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยร่วมปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนโดยใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งคั้นน้ำที่ใช้เพื่อทำการเกษตร เป็นแหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ในระดับมาก (9-12 คะแนน)

ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ค่าเฉลี่ย 4.46) เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในประเด็น 1) การดูแลรักษาป่าจะต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่จึงจะทำให้เกิดผลดีในการอนุรักษ์ป่าไม้มากที่สุด 2) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้(พิธีบวชป่า พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ) ควรมีการสืบทอดต่อไป 3) เราควรอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และป่าไม้ 4) คนในชุมชนทุกคน เป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ร่วมกันดังนั้นทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ 5) ปัจจุบันนี้ป่าไม้ในบริเวณหมู่บ้านของเรามีจำนวนลดลงมากดังนั้นคนในชุมชนควรเริ่มดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 6) เมื่อทรัพยากรป่าไม้เป็นของทุกคนในชุมชน ดังนั้นไม่สามารถแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อใช้ในการทำการเกษตรส่วนตัวได้ มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยในประเด็น 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรเป็นความรับผิดชอบของทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือไม่ได้รับประโยชน์จากป่า 2) ควรมีการส่งเสริมให้มีการปลูกป่าร่วมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรจะทำทั้งบริเวณป่าที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนบริเวณป่าเสื่อมโทรม และ 4) การดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ เป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้ รัฐบาล และคนในชุมชน ตามลำดับ

บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปฏิบัติมากได้แก่ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปฏิบัติปานกลางได้แก่ 1) การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน 2) การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 3) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 4) การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน มีดังนี้

การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากที่สุดในหัวข้อการปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด มีระดับการปฏิบัติในระดับมากในหัวข้อ 1) การสนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนของท่านเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ ร่วมพิธีบวชป่า 2) เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชน/องค์กร/กลุ่มต่าง ๆ ได้จัดกิจกรรมขึ้น และ 3) ร่วมสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการทำผิดกฎระเบียบของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามลำดับ มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ 1) ร่วมสละกำลังทรัพย์/สละแรงกาย/กำลังความคิด เพื่อช่วยในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน 2) ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 3) ร่วมเป็นคณะกรรมการ/สมาชิกของชมรมหรือองค์กรที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน ตามลำดับ

การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อร่วมประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ 1) ร่วมรณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) ร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่าและมาตรการควบคุมการใช้ป่าไม้มุ่งถึงการกำหนดกฎระเบียบการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 3) ร่วมพิจารณาเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน และ 4) ร่วมพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าและขอบเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ ตามลำดับ

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลางในหัวข้อ 1) การแนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า 2) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัว และ 3) การชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมพิธีกรรมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน เช่น พิธีบวชป่า 4) การประชาสัมพันธ์เพื่อนบ้านให้ร่วมกันปลูกป่าในวันสำคัญ 5) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน 6) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน 7) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน และ 8) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ได้ทราบ ตามลำดับ

การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อ รายงานผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดไฟไหม้ป่า หรือพบเห็นผู้บุกรุกทำลายป่า หรือผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชน มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ อำนาจความสะดวกและประสานงานแก่เจ้าหน้าที่ในการป้องกันรักษาป่า มีการปฏิบัติในระดับน้อยในหัวข้อ 1) ได้ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่น และ 2) เป็นผู้ประสานงานด้านการอนุรักษ์ป่ากับหน่วยงานอื่น หรือชุมชนอื่น เช่นการประสานงานเรื่องการเข้าร่วมพิธีบวงสรวงป่าการเลี้ยงผีขุนน้ำ ตามลำดับ

การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติมากในหัวข้อ 1) เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ลูกหลาน 2) ชักชวน / สนับสนุนสมาชิกในครอบครัวให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ ทำลายป่า มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในหัวข้อ 1) เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน และ 2) ชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถาม ในปัญหาการดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้ ตามลำดับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่าปัจจัยมี 3 ปัจจัยคือ การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถทำนายผลบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ร้อยละ 46.80 สำหรับปัจจัยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ การถือครองที่ดิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกของกลุ่มภายในชุมชน การได้รับ

ข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่น ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มี ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวมใน ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในระดับปัญหาลานกลางเกี่ยวกับเรื่องการเกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง มีระดับปัญหา ในระดับน้อยที่สุดเกี่ยวกับเรื่อง 1) การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย 2) ชาวบ้านไม่ เข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกต้อง 3) การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบป่าชุมชน 4) ชาวบ้านไม่เห็น ความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 5) มีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำการเกษตร

ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คนในชุมชนเห็นว่า ควรจัดฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่เด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนจะเป็น กำลังหลักที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอนาคต เช่นเดียวกับการส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา สถาบันการศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับชุมชน ควรมี หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบผสมผสานการ ทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ เอกชน ร่วมกับคนในชุมชน แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชน ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และภาครัฐควรมีการสนับสนุน งบประมาณให้กับชุมชนเพื่อนำมาบริหารจัดการในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาถึงระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ชุมชนบ้านหัวทุ่ง นั้นมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีบทบาท มากในด้านการเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และมีบทบาทในระดับปาน กลางได้แก่การเป็นให้ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้ เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

และการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งในประเด็นที่คนในชุมชนปฏิบัติกันมากที่สุดคือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด รองลงมาเป็นเรื่องประชุมพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา เผยแพร่ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ลูกหลานการสนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนของท่านเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ ร่วมพิธีบวชป่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จากบทเรียนในอดีตที่รัฐบาลให้สัมปทานป่าไม้สักทำให้ป่าไม้บริเวณป่าคอยเชียงดาวตลอดจนป่าบ้านหัวทุ่งถูกตัดฟัน โคนล้มและถูกบุกรุกแผ้วถาง ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม ส่งผลต่อระบบผลิตของชุมชน จึงมีการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านหัวทุ่งขึ้น โดยที่ชาวบ้านเกิดความตระหนักและสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่ต้องการที่จะเห็นทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ชุมชนมาตั้งแต่อดีตสูญเสียไป จึงมีการจัดตั้งป่าชุมชนขึ้นอย่างเช่นจะมีเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้เข้ามาให้ความรู้คอยดูแลชาวบ้าน โดยชาวบ้านเป็นผู้ออกแบบ กำหนดกฎระเบียบ กติกาในการดูแลรักษาป่าด้วยตนเอง ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนอย่างเคร่งครัดอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนั้นชุมชนแห่งนี้ยังมีความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (พิธีบวชป่า การเลี้ยงผีขุนน้ำ) ที่คนในชุมชนเชื่อถือและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างช้านานอีกทั้งยังได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และที่สำคัญคนในชุมชนมีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านหัวทุ่งอยู่ตลอดเวลาจึงเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้ของตน โดยที่ชุมชนยังคงพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนนั้นสืบเนื่องมาจากการที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประกอบกับการไม่มีที่ดินทำนอย จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่คนในชุมชนได้เข้าหาประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้

ส่วนการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนในการเป็นแหล่งต้นน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ซึ่งป่าชุมชนบ้านหัวทุ่งเป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญ หลายสาย อาทิเช่น ลำห้วยละคร ลำห้วยแม่ลู่ และคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม น้ำจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในระบบผลิตของชุมชน นอกจากนั้นยังมีหมู่บ้านในละแวกใกล้เคียง ได้แก่ บ้านทุ่งละคร บ้านศรีสะอาด บ้านดอน และวังจ้อม ที่ได้รับประโยชน์ในด้านการเกษตรเช่นกัน รองลงมาก็คือการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนโดยเป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร โกมล (2543) กล่าวว่า ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่า เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และในขณะเดียวกันได้อาศัยแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นที่พึ่งพิงทางด้านอาหารสมุนไพรรักษาโรคและแหล่งชับน้ำ ประกอบกับในช่วงเวลาที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำการเกษตรซึ่งเป็นช่วงที่ขาดรายได้ ดังนั้นชาวบ้านก็จะลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว จากการซื้ออาหาร

ในแต่ละวัน โดยการไปหาอาหารจากในป่ามากิน นอกจากนั้นคนในชุมชนยังใช้ประโยชน์จากป่าเป็นแหล่งพักผ่อนและเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ทางอ้อมที่ได้รับจากป่าชุมชน โดยเฉพาะการศึกษาความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัย มี 3 ปัจจัย คือ การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. การดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชนอื่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการหมู่บ้าน และอาสาสมัครชุมชนประจำหมู่บ้านต่างมีตำแหน่งทางสังคมที่คนในชุมชนให้การยอมรับและเชื่อถือในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่น ดังนั้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ผู้นำจึงต้องแบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน นอกจากนั้นยังมีโอกาสได้ติดต่อประสานงานในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับกลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างสม่ำเสมอ จึงมีความเป็นไปได้ที่ผู้ดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน จะมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับ เชียรสกุล (2544) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่าการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านการช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าไม้ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านอยู่ในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ข่อมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานนี้อย่างกว้างขวาง ในการชักนำประชาชนให้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งเป็นผู้ประสานงานระหว่างภาครัฐกับชาวบ้าน และระหว่างชาวบ้านกับรัฐในทุกเรื่อง ในช่วงที่ผ่านมากลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติหน้าที่ ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการดูแลรักษาป่าเป็นประจำ และร่วมปลูกป่าตามโครงการต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยพบอยู่ในระดับมาก

2. ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ที่มีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเฉพาะการร่วมปลูกป่าในวันสำคัญต่าง ๆ และการร่วมทำแนวป้องกันไฟป่า จะมีความคุ้นเคยหรือเคยชินกับการมีส่วนร่วมจึงส่งผลให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วย

3. การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะคนในชุมชนได้รับประโยชน์จากป่าโดยเฉพาะเป็นแหล่งต้นน้ำเพื่อการเกษตรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในระบบผลิตของชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งอาหารและพืชสมุนไพร การที่ชุมชนพึงพิงและใช้ประโยชน์จากป่าอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมากจึงทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรซึ่งสอดคล้องกับ อุษา (2537) ศึกษาเรื่อง “การที่คนในชุมชนจะมีความรู้สึกรักและหวงแหนปกป้องป่าไม้ในชุมชนของตนหรือบริเวณใกล้เคียงมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ทางตรงนั้นก็คือ พื้นที่ป่าไม้ ผลผลิตจากป่า ส่วนทางอ้อมได้แก่ การรักษาต้นน้ำเพื่อป้องกันการขาดแคลนน้ำในชุมชน การใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์ การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ เช่นเดียวกับ กิติ (2535) ได้ศึกษาถึง พฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาบ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนถึงการตัดสินใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการประกอบอาชีพของประชากรในหมู่บ้านซึ่งได้อาศัยป่าไม้ หรือผลผลิตจากป่า ตลอดจนการใช้ไม้เพื่อการเกษตรทั้งนี้เนื่องจากประชาชนเหล่านั้นส่วนใหญ่ได้พึ่งพาอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งทำมาหากินดังนั้นพวกเขาจึงมีความสำนึกรับผิดชอบต่อป่าไม้ที่พวกเขาได้พึ่งพา

สำหรับปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การเกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้งเป็นปัญหาที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าปัญหาอื่น ถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะร่วมกันสอดส่องดูแล และทำแนวป้องกันไฟป่าแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ทั้งนี้เนื่องจากไฟป่าเป็นปัญหาที่ทำการควบคุม ป้องกันได้ยาก และทำความเสียหายให้กับพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมาก ในส่วนของข้อเสนอแนะคนในชุมชนมุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังหลักที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอนาคต ดังนั้นเด็กและเยาวชนควรได้รับการฝึกอบรม และได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนั้นภาครัฐ ภาคเอกชน ควรเข้ามาดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับคนในชุมชน และภาครัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม รวมถึงงบประมาณในการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาถึงบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ นั้นมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังนี้

1. จากผลการศึกษาผู้ให้ข้อมูลยังมีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในระดับปานกลาง ดังนั้นภาครัฐโดยเฉพาะกรมป่าไม้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่ โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าว ตลอดทั้งขอความร่วมมือจากโรงเรียน วัด เพื่อเป็นสื่อกลางให้ราษฎรเกิดจิตสำนึก และความตระหนัก เห็นคุณค่าของป่าเพื่อให้เกิดความรัก และหวงแหนป่า ซึ่งให้เห็นถึงสภาพของปัญหาและปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งผลกระทบที่ชุมชนจะต้องได้รับถ้าหากทุกคนไม่ร่วมมือ ที่จะช่วยแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้คนในชุมชนมีความต้องการในการมีส่วนร่วมมากขึ้น

2. จากข้อเสนอแนะในงานวิจัยพบว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังหลักที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอนาคต ดังนั้น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรสอดแทรกเนื้อหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่เด็กและเยาวชน

3. การจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกโดยเท่าเทียมกัน เริ่มจัดการจากเรื่องง่าย พื้นที่ขนาดเล็กก่อน เมื่อผลงานเป็นรูปธรรมชัดเจนแล้วจึงขยายผลการจัดการออกไป และให้ความสำคัญกับการประสานงานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในพื้นที่

4. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน เป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้การยอมรับและเชื่อถือ ดังนั้นผู้ที่ดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน ควรมีความกระตือรือร้น เห็นความสำคัญของปัญหาร่วมกัน เป็นผู้นำในการร่วมกิจกรรม และให้การส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน

5. การที่คนในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจำนวนหลายกิจกรรม จะทำให้คนในชุมชนประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น และส่งผลต่อบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นเมื่อมีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรที่จะชักชวน ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มากขึ้น

6. การที่คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากป่ามากเท่าใดก็ยิ่งทำให้คนในชุมชนมองเห็นคุณค่า และมีความหวงแหนทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น ดังนั้นควรที่จะให้ความรู้แก่คนในชุมชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกต้องควบคู่ไปด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัจจัยบางปัจจัยที่คิดว่ามีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเขียงคาว จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น ดังนั้นควรจะมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ และศึกษากับชุมชนอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. 2535. **ป่าชุมชนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 162 น.
- กิติ จรรย์วัฒน์. 2535. **พฤติกรรมการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาบ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 122 น.
- เกษม จันทร์แก้ว. 2534. **การวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้**. ใน เอกสารการสอนชุดนิเวศวิทยาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกรียงศักดิ์ ถนอมพันธ์. 2544. **รูปแบบและวิธีการจัดการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านป่าจั่ว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 92 น.
- โกมล แพรกทอง. 2533. **แนวความคิดป่าชุมชน**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้. 155 น.
- _____. 2534. **ป่าชุมชนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 112 น.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน. 2546. **ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องป่าชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. 165 น.
- จันทนา สุทธิจารี. 2539. **บทวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจศาสตร์ของการจัดการป่าไม้โดยชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 176 น.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. 2532. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. 207 น.
- ฉลาดชาย รมิดานนท์. 2532. **ความหมายของป่าชุมชน**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 225 น.
- โสมศรี มหิตธาฤทธิไกร. 2538. **ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 89 น.

- ชอบ เข้มกลัด. 2535. “พลังองค์กรประชาชน:เงื่อนไขการรวมพลังเพื่ออนุรักษ์ป่า ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่องานสวัสดิการสังคม”. ใน การประชุมทางวิทยาศาสตร์ประจำปี 2535. 2536. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิตยา สุวรรณะชญ. 2509. จิตวิทยาสังคม. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา. 128น.
- _____. 2510. ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ระดับตำบล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- _____. 2527. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา. 128น.
- ตุสิด เวชกิจ. 2534. นิเวศวิทยาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้. เล่ม 2. นนทบุรี: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 157 น.
- ทิวา สรรพกิจ. 2528. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. กรุงเทพฯ: ฟันนี้พับลิชชิง. 198 น.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. 2526. พฤติกรรมบุคคลในองค์กร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์. 159 น.
- ธเนศ ญวงษ์ศรี. 2529. การเปรียบเทียบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งและเผ่า กะเหรี่ยง ในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 126 น.
- ธีรสรกุล บรรหาร. 2544. ปัจจัยทางสังคมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษา จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 89 น.
- ณรงค์ เส่งประชา. 2530. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: โอเคียนส์โคร์. 157 น.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2528. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์. 268 น.
- _____. 2538. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 410 น.
- บริพันธ์ ไชยวงศ์แก้ว. 2527. การศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล. 170 น.
- บำรุง คูหา. 2536. วันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. วนสาร 51 (ฉบับเมษายน-มิถุนายน): 84.
- ปฐวี แสงฉาย. 2536. ทักษะจิตของเกษตรกรผู้ปลูกชา(เมือง)ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 80 น.

ประสพสุข คีรินทร์. 2531. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน
ภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล. 193 น.

ปริศนา พรหมมา. 2543. การจัดการป่าชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 113 น.

ปลอดประสพ สุรัสวดี. 2541. ป่าชุมชน. น. 3 ใน สารจากอธิบดีกรมป่าไม้. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้.

ปัญญา หิรัญศรี. 2529. ความรู้พื้นฐานทางการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: สายมวลชน.
453 น.

พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเดชะ. 2540. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่า
อนุรักษ์ : พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่อ้อ อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 113 น.

พระราชดำรัสพระราชทานในพิธีเปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ ณ สำนักงานเกษตร

ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ วันพฤหัสบดีที่ 26 กุมภาพันธ์ 2524. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น
ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง. 72 น.

พัชรินทร์ ขานะระ. 2537. ทักษะชีวิตของเกษตรกรชาวเขาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:

กรณีศึกษาคลองยอ อำเภอบัว จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
90 น.

พันธ์ศักดิ์ วงศ์สูง. 2546. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรบนที่สูง อำเภอเวียงป่าเป้า
จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 73 น.

ไพฑูรย์ ปิยมนโปกรณ์. 2531. ทรัพยากรป่าไม้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. 223 น.

ไพบูรณ์ ช่างเรือน. 2516. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา. 200 น.

ไพบูรณ์ สุทธสุภา, สนิท วงศ์ประเสริฐ และพรชัย ปรีชาปัญญา. 2523. ทักษะชีวิตของผู้ปลูกกาแฟที่
มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
243 น.

ภิญโญ สาธร. 2528. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. 188 น

ภาคภูมิ วิธานวิวัฒน์. 2537. ป่าชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ฝึกอบรม
ศาสตร์แห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 231 น.

มงคล สุกใส. 2536. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัด
น่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 197 น.

มนัส รวดเร็ว. 2541. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำห้วย
ยอดจังหวัดน่าน. การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 134 น.

มนัส สุวรรณ. 2531. การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัยโครงการนำร่อง เพื่อจัดระบบบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด. กรุงเทพฯ : สำนักงานกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.rbru.ac.th/courseware/science/4031102/lesson10/lesson10.9_2.html (15 สิงหาคม 2553).

มูลนิธิโลกสีเขียว. ม.ป.ป. ดินและป่าไม้. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 154 น.

รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ. 2530. สังคมวิทยา. สงขลา: สารมวลงชน. 191 น.

ราตรี ภารา. 2540. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: อักษราพัฒนา. 247 น.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2524. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์. 467 น.

วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2536. วิพากษ์แผนแม่บทป่าไม้: ความล้มเหลวในการอนุรักษ์ป่าไม้ของรัฐ. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

วิทยา วรณศิริ. 2529. บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาจากทัศนของกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน.

วิทยานิพนธ์ปริญญา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 247 น.

วิทยา เลื่อนจำเริญ. 2532. การเกษตรแบบผสมผสาน. กรุงเทพฯ: กลุ่มพืชพันธุ์ และสมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม. 238 น.

วิชัย เทียนน้อย. 2533. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา. 276 น.

วินัย วีระวัฒนานนท์. 2534. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเคียนสโตร. 266 น.

วินัย วีระวัฒนานนท์ และบานชื่น สีสันผ่อง. 2537. การศึกษาสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์. 199 น.

ไวรัช เจียมบรรจง. 2523. จิตวิทยาสังคม. เล่มที่ 2. นนทบุรี: สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด. 130 น.

สมเกียรติ ทองมี. 2540. การเปรียบเทียบทัศนคติของชาวเขาเผ่าม้งกับเผ่ากะเหรี่ยง หมู่บ้านห้วยปลิง ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 78 น.

สุทธิ จันทรวงมินทร์. 2523. ทัศนคติของประชากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ศึกษาเฉพาะกรณีของหมู่บ้านใกล้เคียงของอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. อ้างโดย

- มงคล สุกใส. 2536. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 197 น.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ. 2540. เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 212 น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2529. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 289 น.
- _____. 2535. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ.2535-2539. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์. 252 น.
- _____. 2540. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์. 15 น.
- _____. 2546. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 145 น.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ, จำรัส คั่งสุวรรณ และจิตพงษ์ ธรรมานุสรณ์. 2522. จิตวิทยาสังคม. เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: ชัยศิริการพิมพ์. 284 น.
- สมนึก อ่องเอิบ. 2519. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. 226 น.
- สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา. 2533. บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตในการสนับสนุนงานพัฒนาชนบทของจังหวัดและอำเภอ: ศึกษาจากทัศนะของพัฒนาการจังหวัดและพัฒนาการอำเภอ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 323 น.
- _____. 2546. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 199 น.
- สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า. 2537. แนวทางปฏิบัติงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน. กรุงเทพฯ: การศาสนา. 245 น.
- สุนิลา ทนุผล และ นำชัย ทนุผล. 2540. รายงานวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่ : สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 225 น.
- สุพัตรา สุภาพ. 2522. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. 206 น.
- อมรา ไทยปิ่นณรงค์. 2529. รายงานผลการฝึกอบรม โครงการปิ่นไม้แห่งชาติ หลักสูตรทรัพยากรป่าไม้. ใน โครงการปิ่นไม้แห่งชาติ หลักสูตรทรัพยากรป่าไม้. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.

- อมราวดี สุขสมบูรณ์. 2536. **ความคิดเห็นของราษฎรรอบอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 127 น.
- อดิสรณ์ กองเพิ่มพูน. 2543. **ทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย. การค้นคว้าแบบอิสระ.** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 78 น.
- อินทราณี สุขสมบูรณ์. 2536. **ความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 128 น.
- อินทรา วิทสมบุญ. 2552. **“ผืนป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง” ป่ากันชน ดอยหลวงเชียงดาว หรือเมล็ดพันธุ์กันชน “บ้านหัวทุ่ง”. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. เชียงใหม่: วนิศาการพิมพ์. 48 น.**
- อุทัย หิรัญโต. 2526. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา.** กรุงเทพฯ: ทิพย์อักษร. 276 น.
- อุษา เจียวรอด. 2537. **การศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในพื้นที่โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร (สปท)จังหวัดเชียงราย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 245 น.
- Benlo, D.K. 1960. **The process of communication : an Introduction to Theory and Practice.** New York: Holf Rinehart and Winston. 1,145 p.
- Gordon, F.E. 1963. **Personality & Behavior.** New York: The Macmillan Company, Inc. 570 p.
- Broom, Leonard and Philip Selznick. 1973. **Sosiology.** 5th ed. New York: Harper & Row. 879 p.
- Linton, Ralph. 1965. **Sociological theory: a book of reading.** London: The Macmillan Limited. 450 p.
- Per-Olove. and C.W. Howe. 1979. **Natural Resource Economics.** New York: JohnWiley & Sons, Inc. 950 p.
- Sarbin, T.R. 1972. **Role Psychological Aspect : International Encyclopedia of the Social Sciences.** New York: The Macmillan Co., and The Free Press. 1,500 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เลขที่

--	--	--

วิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวทุ่ง
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบกระเทือนทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในทางส่วนรวมในอนาคตโดยผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ จึงขอให้ท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเห็นที่แท้จริง เพื่อผลการศึกษาจะได้ตรงกับความเห็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่ได้เสียสละเวลาตอบแบบสอบถามนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คำแนะนำ

1. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งเป็น 5 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 3 ทศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 4 บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2. ให้กาเครื่องหมาย / ลงในช่อง ○ และเติมข้อความตามความคิดเห็นลงในช่องว่างที่กำหนดให้

3. ในกรณีที่เห็นความเห็นและข้อเสนอแนะขอได้กรุณาเติมข้อความให้ชัดเจนและมีรายละเอียดมากที่สุด

ชื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....

บ้านเลขที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. เพศ

- ☐ (1) ชาย ☐ (2) หญิง

2. อายุ

- ☐ (1) ต่ำกว่า 30 ปี ☐ (2) 30 – 39 ปี
☐ (3) 40 – 49 ปี ☐ (4) 50 – 59 ปี
☐ (5) 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

- ☐ (1) ไม่ได้รับการศึกษา ☐ (2) ประถมศึกษา
☐ (3) มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ (4) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
☐ (5) อนุปริญญา/ปวส./ปวช. ☐ (6) ปริญญาตรี
☐ (7) สูงกว่าปริญญาตรี

4. สถานภาพสมรส

- ☐ (1) โสด ☐ (2) สมรส
☐ (3) หย่าร้าง ☐ (4) แยกกันอยู่
☐ (5) หม้าย

5. สถานภาพทางครัวเรือน

- ☐ (1) หัวหน้าครัวเรือน ☐ (2) คู่สมรสหัวหน้าครัวเรือน

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวน.....คน

7. อาชีพหลัก (อาชีพที่ใช้เวลาในการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่)

- ☐ (1) เกษตรกร ☐ (2) รับราชการ
☐ (3) ค้าขาย ☐ (4) รับจ้าง
☐ (5) หัตถกรรมจักสาน ☐ (6) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. อาชีพเสริมคือ

- ☐ (1) มี ☐ (2) ไม่มี

9. รายได้ของท่านโดยเฉลี่ยต่อเดือน

- ☐ (1) ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ (2) 5,000 – 7,000 บาท
☐ (3) 7,001 – 10,000 บาท ☐ (4) 10,001 บาทขึ้นไป

10. ท่านมีที่ดินทำกินจำนวน

- ☐ (1) 1-5 ไร่ ☐ (2) 6-10 ไร่
☐ (3) 11-15 ไร่ ☐ (4) 16-20 ไร่
☐ (5) 21 ไร่ ขึ้นไป ☐ (6) 0 ไร่

11. ที่ดินที่ท่านถือครองเพียงพอต่อการทำกินหรือไม่

- ☐ (1) เพียงพอ ☐ (2) ไม่เพียงพอ

12. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ระยะเวลานานเท่าใด

- ☐ (1) 1-10 ปี ☐ (2) 11-20 ปี
☐ (3) 21-30 ปี ☐ (4) 31-40 ปี
☐ (5) มากกว่า 40 ปีขึ้นไป

13. ท่านดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการใดต่อไปนี้

- ☐ (1) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ☐ (2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
☐ (3) กรรมการหมู่บ้าน ☐ (4) สมาชิก อบต.
☐ (5) อสม. ☐ (6) ไม่มี(เป็นลูกบ้านทั่วไป)

14. ท่านเป็นสมาชิกและดำรงตำแหน่งในกลุ่มใดต่อไปนี้ในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ (1) กลุ่มแม่หญิงชักถัก ☐ (2) กลุ่มป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง
☐ (3) กลุ่มเกษตรยั่งยืน ☐ (4) กลุ่มป่าไผ่
☐ (5) ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มดังกล่าว

15. ท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือไม่

- ☐ (1) เคย ☐ (2) ไม่เคย

16. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ประมาณกี่ครั้งต่อปี

- ☐ (1) ปีละ 1-3 ครั้ง ☐ (2) ปีละ 4-6 ครั้ง
☐ (3) ปีละ 7-9 ครั้ง ☐ (4) ปีละ 9 ครั้งขึ้นไป

17. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ จากสื่อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) โทรทัศน์	☐ (2) วิทยุ
☐ (3) หนังสือพิมพ์	☐ (4) เพื่อนบ้าน
☐ (5) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	☐ (6) พระสงฆ์
☐ (7) เจ้าหน้าที่ป่าไม้	☐ (8) องค์กรเอกชน
☐ (9) เอกสารแผ่นพับ	☐ (10) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

18. ท่านเคยได้รับการศึกษาหรือการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือไม่ (ถ้าเคยให้ตอบข้อ)

☐ (1) เคย	☐ (2) ไม่เคย

19. ท่านเคยได้รับการศึกษาหรือการฝึกอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานใดต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) สถาบันการศึกษาของรัฐ	☐ (2) สถาบันการศึกษาของเอกชน
☐ (3) หน่วยงานของรัฐ	☐ (4) หน่วยงานของเอกชน

20. ท่านได้มีโอกาสติดต่อ หรือประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับบุคคลอื่น/หน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่ราชการ/หรือหน่วยงานในชุมชนบ้านหัวทุ่งหรือไม่

☐ (1) เคย	☐ (2) ไม่เคย

21. ท่านมีเคยประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเรื่องใดบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) ร่วมปลูกป่าในวันสำคัญต่าง ๆ	☐ (2) ร่วมทำแนวป้องกันไฟ
☐ (3) ร่วมดับไฟป่า	☐ (4) ร่วมทำฝายชะลอน้ำ(ฝายแมว)
☐ (5) ร่วมดูแลป่าชุมชนรอบหมู่บ้าน	☐ (6) เข้าร่วมพิธีกรรมอนุรักษ์ป่า

22. ท่านเคยได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนหรือไม่(กรณีที่เคยให้ตอบข้อที่ 22)

☐ (1) เคย	☐ (2) ไม่เคย

23. ท่านได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) เป็นแหล่งดินน้ำที่ใช้ทำการเกษตร	☐ (2) เป็นแหล่งอาหาร
☐ (3) เป็นแหล่งพักผ่อน	☐ (4) เป็นแหล่งเก็บพืชสมุนไพร
☐ (5) เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้	

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อความในแต่ละข้อทางซ้ายมือ และกรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างทางขวามือให้ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

เนื้อหาข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
(1) การมีป่าไม้จะช่วยให้มีน้ำในห้วย หนอง คลอง บึง และแม่น้ำต่าง ๆ ตลอดทั้งปี		
(2) ป่าไม้ช่วยป้องกันที่จะเกิดน้ำป่าไหลหลากและน้ำท่วมได้		
(3) ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาน้ำท่วม ความแห้งแล้ง และภาวะโลกร้อน มาจากการตัดไม้ทำลายป่าไม้		
(4) ทุกคนใช้น้ำได้ตามความต้องการตลอดเวลา อย่างไม่ต้องระมัดระวัง เพราะผืนป่าสามารถให้น้ำได้ตลอดทั้งปี		
(5) ผู้ที่อยู่อาศัย โดยรอบบริเวณผืนป่า สามารถใช้ประโยชน์จากผืนป่าได้อย่างเต็มที่ เพราะถือได้ว่าตนเองเป็นผู้หนึ่งที่เป็นเจ้าของผืนป่า		
(6) โดยทั่วไปแล้วป่าไม้ที่เสื่อมโทรมจากการถูกทำลายสามารถฟื้นฟูได้เองตามธรรมชาติโดยไม่ต้องมีการปลูกเพิ่มเติมก็ได้		
(7) การลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์		
(8) เมื่อทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายย่อมไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ		
(9) ป่าไม้ของประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันมีพอเพียงอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องปลูกต้นไม้เพิ่มเติม		
(10) บริเวณที่มีป่าไม้หนาแน่นจะสามารถช่วยชะลอน้ำฝนป้องกันการพังทลายของหน้าดิน		
(11) การบุกรุกทำลายพื้นที่เขตป่าต้นน้ำ จะทำให้ปริมาณน้ำในแหล่งต้นน้ำลดลง		
(12) การทำลายป่ามีผลทำให้น้ำในแม่น้ำลำธารลดลง		

ตอนที่ 3 ทศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำแนะนำ โปรดอ่านข้อความในแต่ละข้อทางซ้ายมือว่าท่านมีความรู้สึก/ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างไร และกรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างทางขวามือให้ตรงกับข้อนั้น ๆ เพียงช่องเดียว

เนื้อหาข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
(1) การดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ เป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้และรัฐบาลเท่านั้น					
(2) ควรมีการส่งเสริมให้มีการปลูกป่าร่วมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ					
(3) ปัจจุบันนี้ป่าไม้ในบริเวณหมู่บ้านของเรามีจำนวนลดลงมากดังนั้นคนในชุมชนควรเริ่มดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
(4) เราควรอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และป่าไม้					
(5) คนในชุมชนทุกคน เป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ร่วมกันดังนั้นทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์					
(6) เมื่อทรัพยากรป่าไม้เป็นของทุกคนในชุมชน ดังนั้นท่านสามารถแผ้วถางพื้นที่ป่า เพื่อใช้ในการทำการเกษตรส่วนตัวได้					
(7) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรเป็นความรับผิดชอบของผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าไม้โดยตรงเป็นหลัก					
(8) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (พิธีบวชป่า พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ) ควรมีการสืบทอดต่อไป					
(9) การดูแลรักษาป่าจะต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่จึงจะทำให้เกิดผลดีในการอนุรักษ์ป่าไม้มากที่สุด					
(10) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรจะทำเฉพาะบริเวณป่าที่อุดมสมบูรณ์ส่วนบริเวณป่าเสื่อมโทรมไม่จำเป็นต้องอนุรักษ์					

ตอนที่ 4 บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำแนะนำ โปรดใส่เครื่องหมาย (/) ลงในช่องว่างด้านขวามือตามระดับบทบาทของท่านในกิจกรรมต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เท่าที่ผ่านมามีบทบาทในกิจกรรม ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับบทบาท				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
1.ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
2.ร่วมสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการทำผิดกฎระเบียบของการอนุรักษ์ป่าชุมชน					
3.เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชน/องค์กร/กลุ่มต่าง ๆ ได้จัดกิจกรรมขึ้น					
4. ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด					
5.ร่วมเป็นคณะกรรมการ/สมาชิกของชมรมหรือองค์กรที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน					
6.ร่วมสละกำลังทรัพย์/สละแรงกาย/กำลังความคิดเพื่อช่วยในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน					
7. ท่านสนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนของท่านเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ปลูกป่า สร้างฝายชะลอน้ำ ร่วมพิธิบวชป่า					
การเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
1.ร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่าและมาตรการควบคุมการใช้ป่าไม้รวมถึงการกำหนดกฎระเบียบการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน					
2.ร่วมพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าและขอบเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์					

เท่าที่ผ่านมามีบทบาทในกิจกรรม ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับบทบาท				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.ร่วมพิจารณาเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน					
4.ร่วมประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา					
5. ร่วมรณรงค์เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
1.แนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า					
2.ชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมพิธีกรรมในการในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน เช่น พิธีบวชป่า					
3. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน					
4.เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในครอบครัว					
5.เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน					
6. .เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน					
7.ประชาสัมพันธ์เพื่อนบ้านให้ร่วมกันปลูกป่าในวันสำคัญ					
8.ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ได้ทราบ					
การเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
1.เป็นผู้ประสานงานด้านการอนุรักษ์ป่ากับหน่วยงานอื่น หรือชุมชนอื่น เช่นการประสานงานเรื่องการเข้าร่วมพิธีบวชป่าการเลี้ยงผีขุนน้ำ					
2.อำนวยความสะดวกและประสานงานแก่เจ้าหน้าที่ในการป้องกันรักษาป่า					

เท่าที่ผ่านมามีบทบาทร่วมกิจกรรม ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับบทบาท				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.รายงานผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดไฟไหม้ป่า หรือพบเห็นผู้บุกรุกทำลายป่า หรือผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของป่าชุมชน					
4.ท่านได้ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่นมากน้อยเพียงใด					
การเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน					
1.ชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถาม ในปัญหาการดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้					
2.ชักชวน / สนับสนุนสมาชิกในครอบครัวของท่านให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ ทำลายป่า					
3.เผยแพร่ความรู้และปลุกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ลูกหลาน					
4.เผยแพร่ความรู้และปลุกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่คนในชุมชน					

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

5.1 ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำแนะนำ โปรดใส่เครื่องหมาย (/) ลงในช่องว่างด้านขวามือตามความคิดเห็นของท่านว่าปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด

ปัญหา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.มีการบุกรุกถางป่าเพื่อทำการเกษตร					
2.การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย					
3.ชาวบ้านไม่เข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกต้อง					
4.เกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง					
5.ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
6.การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบป่าชุมชน					
7.ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐที่ดูแลป่าไม้กับราษฎร					

5.2 ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบความเชื่อมั่น

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของทัศนคติ

ข้อ	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	30.6000	9.6966	.5513	.6625
2	39.7000	9.4595	.3547	.6874
3	38.8333	10.4195	.3939	.6865
4	38.8667	10.4644	.3486	.6905
5	39.0333	10.5161	.2646	.6994
6	39.2667	8.8230	.4105	.6783
7	39.3000	9.8034	.3333	.6901
8	39.0000	10.4138	.2085	.7093
9	39.3333	8.9195	.3687	.6889
10	39.7667	8.6678	.5624	.6457
รวม10ข้อ				.7223

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อ	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
บทบาทเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้				
1	22.4333	15.6333	.7599	.8352
2	21.8333	17.7299	.8010	.8316
3	21.7000	15.1828	.7881	.8309
4	20.6667	23.3333	.1755	.8914
5	22.5333	14.4644	.8262	.8254
6	22.1000	20.7828	.6108	.8619
7	21.5333	19.9816	.6641	.8543
รวม				.8633
บทบาทเป็นผู้ริเริ่มผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้				
1	13.7667	8.8747	.7364	.7944
2	14.4000	8.9379	.7464	.7915
3	13.8333	9.8678	.6121	.8287
4	13.1000	11.0586	.5558	.8426
5	13.8333	9.5230	.6459	.8201
รวม				.8472
บทบาทเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้				
1	22.0000	38.6897	.6643	.9372
2	21.4000	36.5333	.7119	.9338
3	22.6333	35.2057	.8810	.9228
4	22.0333	36.1713	.7330	.9329
5	22.5000	33.5690	.8591	.9232
6	22.5667	34.0471	.8157	.9266
7	22.2000	35.8207	.7811	.9292
8	22.9333	32.4092	.8258	.9272
รวม				.9388

ข้อ	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
บทบาทเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้				
1	11.1667	3.9368	.5467	.7612
2	9.8333	4.6264	.5189	.7670
3	9.5667	4.3920	.7285	.6870
4	10.4333	3.5644	.6386	.7111
รวม				.7998
บทบาทเป็นผู้ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้				
1	9.6667	4.0230	.4594	.6540
2	8.5333	5.0851	.4160	.6639
3	7.9667	5.6885	.4279	.6698
4	9.5333	3.5678	.6701	.4823
รวม				.7028
บทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้				.8303

ภาคผนวก ค
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวอังคณา หวลศรี	
เกิดเมื่อ	1 มีนาคม 2524	
ประวัติการศึกษา:	พ.ศ. 2529	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2542	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2544	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2546	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการท่องเที่ยว) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2552	บริษัท บี.บี.ซี (เชียงใหม่) จำกัด จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน	เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ๒ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตอน จังหวัดเชียงใหม่